

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Historický ústav

Historie

**Komparace průběhů soudních procesů
první Československé republiky ve světle
zákona č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky**

Magisterská diplomová práce

Vítězslav Suchomel

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Němec, Ph.D.

Brno 2015

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl
všechnu použitou literaturu a prameny.

V Brně dne 26. dubna 2015

.....

podpis autora práce

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Jiřímu Němcovi, Ph.D. za odborné vedení mé magisterské práce, ochotu a věcné připomínky. Poděkování také patří moji rodině, která mě v tomto úsilí podporovala.

Obsah

1. Úvod.....	6
1.1. Metodologie	7
1.2. Prameny a literatura	9
1.3. Struktura práce	11
2. Obecný vývoj v letech 1925 až 1935	13
3. Zákon na ochranu republiky.....	17
4. Proces proti představitelům spolku Čerkesů	24
4.1. O spolku Čerkesové	24
4.2. Soudní proces	26
4.2. Mediální a politický ohlas procesu.....	34
5. Proces proti představiteli spolku “Probouzejících se Maďarů”	35
5.1. O spolku “Probouzejících se Maďarů“	35
5.2. Soudní proces	36
5.3. Mediální a politický ohlas procesu.....	40
6. Proces proti představiteli spolku Levente	42
6.1. O spolku Levente	42
6.2. Soudní proces	44
6.3. Mediální a politický ohlas procesu.....	47
7. Proces proti představitelům spolku Volkssport	48
7.1. O spolku Volkssport	48

7.2. Soudní proces	50
7.3. Mediální a politický ohlas procesu.....	53
8. Proces proti představitelům spolku Jungsturm.....	56
8.1. O spolku Jungsturm.....	56
8.2. Soudní proces	59
8.3. Mediální a politický ohlas procesu.....	64
9. Proces proti představitelům spolku Junáků N.O.F.	66
9.1. O spolku Junáci N.O.F.	66
9.2. Soudní proces	67
9.3. Mediální a politický ohlas procesu.....	71
10. Komparace	72
10.1. Délka procesů.....	72
10.2. Intervence soudců, žalujících a obžalovaných v průbězích soudních procesů.....	73
10.3. Právo na spravedlivý proces.....	74
10.4. Mediální a politický ohlas procesů.....	77
10.5. Zaujatost vůči etnické či národnostní skupině	78
10.6. Politický podtext procesů	79
11. Závěr.....	81
12. Prameny, literatura, seznam zkratk a příloh	83
13. Přílohy	87

1. Úvod

Téměř každý stát ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století v Evropě dbal o svoji právní ochranu a bránil se jakýmkoli projevům, které by narušily jeho celistvost. Státy nevyužívaly jen ústavních zákonů, nýbrž si po určitém čase vytvářely specifickou zákonnou úpravu, která detailněji popisovala činy vedené proti státu. Některé státy si vytvářely tuto specifickou úpravu ve formě trestních zákonů již v 19. století, jako např. Francie, která již v roce 1810 přijala tzv. Code Pénal nebo Německo, které svůj trestní zákon říšský přijalo roku 1871 anebo Itálie, jejíž trestní zákon vznikl v roce 1889.¹ Podobné normy se nevyhnula ani první Československá republika. Zákon na ochranu republiky, který byl přijat 26. března 1923, se stal ve své době velice kontroverzním. Mimo jiné tento zákon upravoval specifické trestné činy, které souvisely s fenoménem politického násilí, jež vytvářely, respektive mohly vytvářet na první pohled legální spolkové organizace, které ovšem jen předstíraly svůj účel. Právě v první republice často docházelo k situacím, kdy byly tyto organizace postaveny mimo zákon a s jejich představiteli byly konány soudní procesy. Vzhledem k dlouhé účinnosti zákona není možné obsáhnout v magisterské práci všechny soudní procesy se spolky, které kdy byly uskutečněny v první republice. Je ale možné určitý počet takovýchto soudních procesů komparovat a vytvořit dostatečný základ pro budoucí širší komparaci celého fenoménu soudních, potažmo politických procesů v 19. a 20. století.

Pro komparaci ve své magisterské práci jsem si proto vybral soudní procesy s představiteli komunistického spolku Čerkesů, maďarských spolků Levente a tzv. „Probouzejících se Maďarů“, fašistického spolku Junák, německého spolku Jungsturm a dalšího německého spolku Volkssport. Tyto procesy probíhaly v rozmezí let 1925 až 1934. Výběr těchto soudních procesů není náhodný, nýbrž se v nich odráží zejména čtyři impulsy, které mě k tomuto výběru vedly. Prvním impulsem byla shodná skutková podstata trestného činu ve všech vybraných procesech, a to § 2 zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky (dále jen ZOR). Tento zcela nový specifický paragraf, jenž se objevil poprvé v celém československém právním řádu, potíral již přípravné fáze možných útoků proti státu.² Druhým impulsem byla možnost uvést proces s Volkssportem, který jsem vypracovával jako bakalářskou práci, do dynamického srovnání s ostatními podobnými procesy v první republice a volně tak navázat na předešlý výzkum. Třetím impulsem se stala skutečnost, že všechny

¹Srov. Wierer, Rudolf: *Úklady o republiku*. List československých právníků Všehrd IX, 1928, s. 165–175.

²Podrobněji v kapitole 3.

procesy se dostaly až k Nejvyššímu soudu nebo k amnestii a obžalovanými byli vždy představitelé zakázaných spolků. Čtvrtým impulsem se pro tento výběr stala studie Aleny Hájkové v Československém časopise historickém, kde ve svém článku s názvem *Boj KSČ proti přijetí zákona na ochranu republiky v roce 1923*³ zaujímá dle mého názoru nepřesný postoj k otázce ZOR a jeho pozdější aplikace soudy. Jestliže Alena Hájková hovoří o tom, že primárně byl ZOR vytvořen proti komunistické straně a jejím přidruženým organizacím, pokusím se právě v předkládané magisterské práci dokázat, že aplikační praxe u tohoto zákona byla jiná a preventivně chránila především celistvost republiky a nevyhraňovala se jen proti komunistickým organizacím.

Cílem této magisterské práce ale nebude jen vyvrácení výše uvedené teze, nýbrž půjde o zodpovězení širší skladby výzkumných otázek. Primárně tak tato komparace odpovídá na tyto otázky: Jak postupovaly soudy při zachovávání zákonnosti, kterou poskytuje demokratická republika, ve výše zmíněných soudních procesech? Jaké jsou shody nebo rozdíly v postojích a intervencích soudců a jednotlivých aktérů procesů? Jaký je rozdíl v mediálním a politickém ohlasu jednotlivých procesů? Jaké jsou shody nebo rozdíly v přístupu soudců z hlediska multikulturního složení obžalovaných vybraných soudních procesů? Jednalo se o politické procesy se znaky soudního divadla podobné politickým procesům z 50. let 20. století v komunistickém Československu? Sekundárně práce odpovídá na otázku, jaké byly průběhy procesů jak v první, tak v dalších instancích soudů a jak tyto vybrané organizace fungovaly. Práce bude také sloužit jako podkladový materiál pro budoucí širší výzkumy. Výzkumné otázky tedy odpovídají jednotlivým kritériím komparace.⁴

1.1. Metodologie

Jak je již z názvu práce zřejmé, bude pro ni metodologicky hlavní komparativní přístup. Vzhledem k tomu, že u komparativní metody nenajdeme v současné literatuře přesně definovaný postup, kterým se má historik při komparaci řídit, bylo nutné využít k vytvoření rozboru této metody kontroverzní učebnici od Miroslava Hrocha a kolektivu *Úvodu do studia dějepisu*.⁵ Ačkoliv je tato učebnice zčásti zatížená ideologickým podtextem minulého režimu, pro rozbor a seznámení se s komparativní metodou je

³Srov. Hájková, Alena: *Boj KSČ proti přijetí zákona na ochranu republiky v roce 1923*. In: Československý časopis historický, 59, č. 3. Praha 1961, s. 325–345.

⁴Ke kritériím viz níže.

⁵Srov. Hroch, Miroslav a kolektiv: *Úvod do studia dějepisu*. Praha 1985, s. 234–238.

dostačující. Tomuto faktu dopomáhá také skutečnost, že takto Hrochem vytvořeného rozboru komparativní metody se drží v rámci interdisciplinarity také současná politologie.⁶ Hrochův text je tedy všeobecněji vnímán jako kvalitní, a tudíž v magisterské práci využívám jeho postup.

Hlavním objektem komparace bude šest soudních procesů, které probíhaly v období od roku 1925 až 1934 na základě § 2 ZOR. Právě druhý paragraf je pro užší definici objektu komparace velmi důležitý, protože v těchto soudních procesech jde o přípravu úkladů proti republice. Proto jsem také již v úvodu vyřadil z užšího výběru například soudní proces, jemuž se říká „Kobsinkíada“ nebo proces se Stříbrným, neboť se jednalo již o dokonané činy, které jsou navíc již rozsáhle a kvalitně zpracovány.⁷ Objekt komparace je specifický právě v tom, že jde o nedokonané úklady proti republice, přičemž tyto přípravné fáze jsou soudy trestány v relativně shodném období, kdy i přes určité politické otřesy nedochází ke změně režimu a demokratického systému. Skladba cílů, jež jsou uvedeny výše, je přizpůsobena nejen rozsahu této práce, ale také by měla objasnit i příčinné souvislosti buďto jednotlivých shodných rysů jednotlivých procesů, nebo jejich rozdílů. Těmto cílům odpovídají také určená kritéria komparace. Z tohoto důvodu budu srovnávat na základě šesti kritérií, která lze sledovat ve všech soudních procesech, jež jsou objektem komparace. Těmito kritérii jsou *délka procesů*,⁸ *intervence soudců, žalujících a obžalovaných v průběžích soudních procesů*,⁹ *právo na spravedlivý proces, mediální a politický ohlas procesů, zaujatost vůči etnické či národnostní skupině, politický podtext procesů*. Předmětná kritéria budou aplikována kombinovaně, a to v tom smyslu, že se v aplikaci jednoho kritéria mohou částečně objevit kritéria další, pokud to bude potřeba k objasnění výkladu. Stručné výklady jednotlivých kritérií nejsou uvedeny zde, ale vždy u dané podkapitoly v kapitole „Komparace“. K tomuto bylo přistoupeno zejména na základě zajištění návaznosti a přehlednosti práce. Z hlediska chronologie půjde o synchronní přístup komparace, protože se jedná o relativně analogické historické situace, které se staly v relativně krátkém časovém úseku, ale na druhou stranu jsou důležité pro budoucí širší bádání. Bude tedy kladen důraz na rozbor jednotlivých soudních

⁶Srov. Říchová, Blanka: *Komparativní metoda v politologii*. In: Dvořáková, Vladimíra (sest.). *Komparace politických systémů*. Praha, s. 9–10.

⁷Srov. Vykoupil, Libor: *Český fašismus na Moravě*. Brno 2012, s. 213 a násl. A také srov. Vykoupil, Libor: *Jiří Stříbrný: portrét politika*. Brno 2003.

⁸U tohoto kritéria se počítá délka procesů od vydání rozsudku první instance po vydání rozsudku instance poslední.

⁹U tohoto kritéria nejde jen například o vstupování státních zástupce a obhájců či obžalovaných do jednání v přímém přenosu, ale také je zde na mysli podávání odvolání či návrhů na svědky, atd.

procesů a na užší časovou osu, která nezabírá více než devět let. Tohle časové ohraničení je zcela v souladu s cíli práce, protože jejím sekundárním úkolem je mimo jiné vytvořit do budoucna široký podkladový materiál pro více diachronní komparace.

Ovšem tato práce bude vedena nejen v komparativním přístupu. Protože jde u výše uvedených soudních procesů zatím o nepopsaný list české historie, bude v rámci práce také často využívána induktivní metoda bádání, a to zejména v kapitolách popisující jak jednotlivé spolky, tak procesy. Schéma popisů spolků a procesů je navrženo tak, aby odpovídalo kritériím komparace.

1.2. Prameny a literatura

Téma soudních procesů v první republice, které proběhly na základě ZOR, se těší v právně-historické obci menšímu zájmu než jiná atraktivnější témata jako například politické procesy v komunistické éře. Okrajově se těmto soudním procesům věnují zejména syntézy, které se specializují na období první republiky. Jde například o *České země v éře první republiky* od Zdeňka Kárníka¹⁰, *Dějiny první republiky* od Věry Olivové¹¹ nebo *Velké dějiny zemí Koruny České* od Antonína Klimka.¹² Také současné monografie nebo sborníky se v některých případech dotýkají tématu těchto specifických prvorepublikových procesů. Jedná se zde např. o již jednou zmíněné monografie *Českého fašismu nebo Jiřího Stříbrného* od Libora Vykoupila, kde jde ale primárně o dokonané činy úkladů proti republice. Částečně se procesům věnuje také monografie Miroslava Čaploviče, *Dějiny branných organizací*.¹³

Ovšem odborná práce, která by se zabývala podrobněji a systematicky soudními procesy nejen v první republice, ale napříč celým 19. a 20. stoletím, v českém prostředí chybí. Určitou analýzu soudních procesů, které se konaly na základě ZOR, vytvořila Monika Horáková svojí disertační prací s názvem *Odras totalitní skutečnosti v československém zákonodárství 30. let 20. století*,¹⁴ kde se zabývá širokým portfoliem zákonů, které byly přijaty v první republice ve 30. letech. U kapitoly, která se částečně dotýká i mého tématu, využívá pouze kvantifikační metodu, kdy zkoumá jen četnost a různost tvrdosti rozhodnutí

¹⁰Viz Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Díl první a druhý. Praha 2002.

¹¹Viz Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Praha 2000.

¹²Viz Klimek, Antonín: *Velké dějiny zemí koruny české XIV*. Praha 2002.

¹³Viz Čaplovič, Miloslav: *Branné organizácie v Československu 1918–1939 so zreteľom na Slovensko*. Bratislava 2001.

¹⁴Viz Horáková, Monika: *Odras totalitní skutečnosti v československém zákonodárství 30. let 20. století*. Disertační práce. Brno 2013.

Krajského trestního soudu v Brně. Tato magisterská práce ale podchycuje aplikační praxi soudů z jiných hledisek a dotýká se mimo jiné rozhodovací praxe různých soudů.

Zahraniční monografii nebo syntézu, která by se alespoň částečně dotýkala výše zmíněných soudních procesů, nešlo i přes důkladné hledání nalézt. Pouze okrajově může být využita rakouská právní literatura, jež vykládá československý zákon na ochranu republiky.¹⁵ Důvodem je zejména skutečnost, že je téma práce úzce spjato s územím ČSR.

Naopak k popisům některých spolků využívám části monografií jak z české, tak maďarské provenience. Jde o spolky Čerkesů, „Probouzejících se Maďarů“, Levente, Junáků N.O.F a Volkssportu. U spolků Čerkesů a Junáků využívám monografie od Iva Pejčocha, *Armády Českých politiků*.¹⁶ Jeho popisy nejlépe odpovídají záměrům této práce. U spolku „Probouzejících se Maďarů“ naopak používám zahraniční sekundární literaturu, a to zejména z maďarské provenience. Jde o monografie od Rudolfné Dósy, *A move. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet 1918–1944*¹⁷ a od Tibora Zinnera, *Az ébredők fénykora*.¹⁸ Dále u spolku Levente používám článek od Michala Lukeše, *Organizace Levente – O některých aspektech obcházení vojenských článků Trianonské mírové smlouvy ze strany Maďarska*¹⁹ a konečně u Volkssportu využívám jak mé bakalářské práce, tak dnes už jako monografie vydané disertační práce od Michala Buriana, *Sudetoněmecké nacionalistické tělovýchovné organizace a československý stát v letech 1918–1938*²⁰, jehož popis nejen Volkssportu, ale dalších vybraných německých tělovýchovných spolků jako např. Turnverein, nebyl dle mého názoru dosud překonán.

Kvůli absenci podrobnější literatury bylo nutné přejít k archivnímu výzkumu. V práci využívám zejména pramenů právní povahy, a to soudních spisů a rozsudků z jednotlivých procesů. Úskalím těchto pramenů je jejich velká roztržitost a vůbec celková dostupnost. V některých archivech chybí spisy procesů společně se žalobami, nebo rozsudky. Na tyto problémy jsem narážel zejména ve Štátnom oblastnom archíve v Košicích, Štátnom okresnom

¹⁵Viz Jadrníček, Karl: *Die Tschechoslovakische Strafgesetzgebung in den Ländern Böhmen und Mähren-Schlessien*. Wien 1931.

¹⁶Viz Pejčoch, Ivo: *Armády českých politiků. České polovojenské jednotky 1918–1945*. Cheb 2009.

¹⁷Viz Dósa, Rudolfné: *A move. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet 1918–1944*. Budapest 1972.

¹⁸Viz Zinner, Tibor: *Az ébredők fénykora*. Budapest 1989.

¹⁹Viz Lukeš, Michal: *Organizace Levente. O některých aspektech obcházení vojenských článků Trianonské mírové smlouvy ze strany Maďarska*. Historie a vojenství. Časopis Vojenského historického ústavu, 56. č. 1. Praha 2007, s. 29–32.

²⁰Viz Burian, Michal: *Sudetoněmecké nacionalistické tělovýchovné organizace a československý stát v letech 1918–1938*. Praha 2012.

archíve v Bratislavě a Státním oblastním archivu v Plzni. V Bratislavském archivu se dochovala alespoň částečně korespondence z procesu s představitelem „Probouzejících se Maďarů“, kdežto v Košicích a Plzni se spisy oficiálně „ztratily“. Tento problém ovšem vyřešily spisy *Nejvyššího soudu Brno*, které jsou uloženy v Národním archivu, kde jsou uváděny ke každému případu rozsudky a korespondence všech instancí. Výhodou úplných rozsudků je jak podrobný popis postupu soudu v průběhu procesů, který musí soud uvádět v odůvodněných rozsudcích, tak také popis jednotlivých organizací, včetně jejich struktury. Pokud je ovšem odůvodnění nějakým způsobem neúplné, doplňuje jej spolehlivě Generální prokuratura, která se před rozsudkem Nejvyššího soudu vždy k danému případu vyjadřovala. Tak tomu bylo u procesu s představitelem Levente, u kterého se spis z první instance nedochoval, a to ani v Moravském zemském archivu ani v Národním archivu. Jak je tedy již zjevné, v této práci budu čerpat ze soudních spisů, které se nalézají v Národním archivu v Praze ve *fondy Nejvyšší soud Brno*, dále poté v Moravském zemském archivu v Brně ve *fondy Krajský (trestní) soud*. Dalšími prameny, které souvisí s kritérii komparace, jsou spisy, prohlášení a korespondence nebo dílčí stanovy, jež jsou uloženy ve Štátnom okresnom archíve v Bratislavě ve *fondy Krajský súd* a Archivu Kanceláře prezidenta republiky ve *fondy Kancelář prezidenta republiky*. Neméně významným zdrojem informací se pro práci stal dobový tisk. V práci tak kromě *fondy Výstřižkový archiv*, který je uložen v Národním archivu v Praze, využívám zejména tzv. bezbarvého tisku jako *Lidové noviny* nebo *Přítomnost* a politických novin *Dělnická rovnost*, *Bohemia* a *Slovenský deník*. V případě *Dělnické rovnosti* půjde jen o léta od roku 1929. Do té doby nebyl tento deník vydáván.²¹

Pro výklad obecných informací nebo ZOR, který je součástí práce slouží nejen současná, ale také dobová literatura, a to např. dobové texty zákonů, dobové učebnice trestního práva nebo již zmiňovaná studie Aleny Hájkové.²²

1.3. Struktura práce

Struktura práce je zcela podmíněna metodě. Mimo úvod a závěr je rozdělena do devíti kapitol. V první kapitole jde o stručný obecný popis událostí, respektive doby, ve které se výše

²¹Samozřejmostí je u tohoto tisku provedení kritiky a analýzy tak, jak jej popisuje článek od Josefa Bartoše a monografie Jaromíra Kubička, kde je uveden postup při práci s dobovým tiskem. Srov. Bartoš, Josef: *Noviny jako historický pramen*. In: Marek, Pavel (sest.): *Tisk a politické strany*. Olomouc 2001. A také srov. Kubiček, Jaromír a kol.: *Noviny české republiky 1919–1938*. Česká retrospektivní bibliografie. Praha 2010.

²²Viz např. Černý, Jan: *Zákon na ochranu republiky*. Druhé přepracované vydání. Praha 1938. Kallab, Jaroslav: *Trestní právo hmotné*. Praha 1935.

uvedené procesy odehrávaly. Ve druhé kapitole je poté podrobně vyložen ZOR, historie jeho přijímání, systematika a zvláště jsou zde popsána specifika druhého paragrafu. V dalších pěti kapitolách jsou poté popsány jednotlivé soudní procesy, a to zejména z těch úhlů pohledů, které jsou potřebné pro kritéria komparace. Následující kapitola je vlastní komparací podle výše zmíněných kritérií. V závěru práce bude poté nejen shrnut výsledek komparace, ale také zde budou naznačeny další možné směry bádání v tématu soudních procesů.

V celé práci je využívána citační norma časopisu Matice Moravské. Prameny, které jsou uloženy v archivu, cituji na karton nebo folio, pokud je taková citace možná. V jiném případě se snažím specifikovat pramen názvem nebo číslem rozsudku či strany nebo data vydání, atd. Tisk, pokud nejde o výstřížkový archiv, je citován s přesností na stranu.

2. Obecný vývoj v letech 1925 až 1935

Období, ve kterém se odehrávaly procesy s představiteli výše zmíněných organizací, se dá charakterizovat jako období politických a ekonomických zvrátů. Vyměnilo se celkem osm vlád a čtyři premiéry. Ekonomika zažila jak hospodářskou konjunkturu ve 20. letech, tak naopak svoji odvrácenou tvář ve formě postupné krize na začátku 30. let. Došlo jak k politickým aférám, tak ke stranickým krizím či zmírnění vlivu Hradu.

Po peripetiích s jazykovým zákonem nebo se snižováním počtu úřednictva a vytvářením různých politických souručenství na německém politickém spektru, již v roce 1925 vyplývaly na povrch informace, že by po sedmi letech existence první republiky mohli být Němci aktivně účastni na vládě.²³ K této možnosti se přikláněly kromě Masaryka nebo Beneše také některé politické subjekty „všenárodní koalice“, kterou poprvé vedl Antonín Švehla.²⁴ Tento požadavek společně s dalšími jako byla např. obilní cla, nenechal chladné československé sociální demokraty, kteří proti těmto požadavkům vystupovali. Tito tak uvrhli vládu do krize, která se stala společně s dalšími sociálními problémy příčinou říjnového rozpuštění Poslanecké sněmovny. To vše vedlo k vypsání předčasných voleb na 15. listopad 1925.²⁵ Po těchto volbách, v nichž komunisté dostali v českých zemích nejvíce hlasů, došlo ke dvěma epizodním vládám. První z těchto vlád se stala obdobou končící vlády Antonína Švehly, ovšem s tím, že ji doplnila Živnostenská strana.²⁶ Takto složená druhá Švehlova vláda byla ustavena nejen po Masarykově pohrůzce úřednické vlády, ale také díky Švehlově neúspěšnému jednání s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou (dále jen HSĽS). Na odpor k příchodu HSĽS do vlády se postavil Vojtěch Tuka. Druhá Švehlova vláda ale měla krátký život, a to zejména díky vnitřním rozporům v koalici. Jablkem sváru bylo mnoho věcí, od daňové reformy přes kongruu až k obilním clům či vojenské službě. Jediné, co dokázala druhá Švehlova vláda prosadit, byla jazyková nařízení, která byla přijata bez jakékoliv vzájemné konzultace dne 3. února 1926. Jazyková nařízení u Němců sice vyvolala nevoli, ale nakonec

²³Srov. Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Díl první. Praha 2003, s. 371–372.

²⁴V této první Švehlově vládě byli koaličními partnery kromě československých agrárníků sociální demokraté, českoslovenští lidovci, českoslovenští socialisté, českoslovenští národní demokraté. Srov. Olivová, Věra: *Československé dějiny 1919–1939 II*. Praha 1991, s. 360, 361.

²⁵Srov. Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Díl první. Praha 2003, s. 372.

²⁶Druhá Švehlova vláda se skládala opět z československých agrárníků, československých národních socialistů, československých sociálních demokratů, československých lidovců, československých národních demokratů, československých živnostníků. Srov. Olivová, Věra: *Československé dějiny 1919–1939 II*. Praha 1991, s. 361.

se s tímto zákonem museli v dané době smířit. V tomto období začaly také Švehlovy zdravotní problémy. Částečně i díky nim podala druhá Švehlova vláda dne 17. března 1926 demisi. Na její místo po pověření Masarykem nastoupila úřednická vláda Jana Černého.²⁷ Jestliže jsme výše hovořili o jablku sváru, našel se naopak při účinkování úřednické vlády mezi určitými politickými proudy staronový konsenzus. Tímto konsenzem byla obilní cla. Usilovali o ně jak čeští a slovenští agrárníci, tak jejich němečtí kolegové z Bund der Landwirte. Poté obilní cla podpořili jak HSLS, tak Němečtí křesťanští sociálové a Živnostníci. To uvedlo sociální demokracii do nechtěné opozice s radikálními stranami jak nalevo, tak napravo. I přes protesty proti obilním clům, jež sociální demokracie vedla synchronně s komunisty, to byla právě celní většina, jež dala základ budoucí vládní koalici.²⁸ Ta se ustavila 12. června 1926 a historicky dostala jméno panská koalice. Poprvé v období první republiky se ocitly německé aktivistické strany ve vládě.²⁹ Naopak poprvé se do opozice dostali českoslovenští sociální demokraté. Jejich nejbližší stranický přítel, tj. německá sociální demokracie, v opozici zůstala také, avšak pro ni ne poprvé. Tato situace nakonec obě sociální demokracie stmelila. Přesuny a konsolidace se ale týkaly také jiných stran. Došlo k bolševizaci komunistů, kterou reprezentovali již dnes nechvalně proslulí lidé jako Rudolf Slánský nebo Klement Gottwald. Částečný rozkol zasáhl také křesťanskodemokratický tábor. Konsolidace proběhla také u fašistů, když vznikla Národní obec fašistická (dále jen N.O.F.). Avšak tyto přesuny neměly významnějšího vlivu na fungování panské koalice. Ta se zasloužila mimo jiné o odpolitizování armády nebo o změny sociálního pojištění, což na druhou stranu upevnilo socialistický blok. Celkově docházelo k liberalizaci jak vnitřního, tak zahraničního trhu. Ekonomika státu byla ve výborné kondici. První republika se v dobách Švehlovy vlády ocitla v pravidelném růstu.³⁰ Politickou bublinu kromě Gajdovy, Stříbrného či Marmaggiho aféry navodilo také Tukovo *Vakuum Iuris* a jeho upozornění na vypršení právní fikce československého národa. Vojtěch Tuka byl obžalován a v soudním procesu také odsouzen. Třetí Švehlova vláda fungovala, dá se říct, až do opětovného vrácení jeho nemoci. Zdravotní stav už mu v roce 1929 nedovoloval podílet se na státních záležitostech. Nástupcem

²⁷Srov. Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Díl první. Praha 2003, s. 381–387.

²⁸Srov. Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky*, s. 388–390.

²⁹Díky peripetiím s obilními cly a aktivní účasti části německé politického spektra se hovoří o těchto stranách jako o aktivistických. Srov. Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky*, s. 389. Složení u této vlády bylo již obměněné. Skládala se z československých a německých agrárníků, československých a německých lidovců, Hlinkovy slovenské strany, československých národních demokratů a československých živnostníků. Srov. Olivová, Věra: *Československé dějiny 1919–1939 II*. Praha 1991, s. 363.

³⁰Srov. Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky*. Díl první. Praha 2003, s. 392 a násl.

se později pomocí intervence Masaryka stal František Udržal.³¹ První panská koalice začala padat také ve světle zemských voleb z roku 1927 a názorového nesouladu uvnitř agrární strany. Nakonec byl dohodnut termín předčasných voleb na 27. října 1929, tj. dva dny před hospodářskou krizí. Ve volbách de facto zvítězil „československo-německý sociálnědemokratický“ blok. I přes tuto skutečnost ale dostali pověření k sestavení vlády českoslovenští agráři, respektive František Udržal. Na počet mandátů na tom byly totiž jednotlivé sociálnědemokratické strany hůře. Po složitém vyjednávání došlo k ustavení opět nového složení vlády. Vládní koalici opustila HSLS a Německá křesťanskosociální strana. Naopak se do jejího uskupení dostali jak českoslovenští a německí sociální demokraté, tak Československá národně socialistická strana. Tato vláda později dostala označení široká koalice.³² Vláda měla před sebou velký úkol, aniž to tehdy sama mohla tušit. Musela se potýkat s největší do té doby známou hospodářskou krizí. Státní intervence tak na sebe nenechaly dlouho čekat. Na popud sociálních demokratů rostly opětovné zásahy do Gentského systému sociálního pojištění, podpor v nezaměstnanosti, do celních bariér u zemědělských výrobků. Zlomovým rokem, kdy se začala převracet ekonomika do postupného propadu, byl rok 1929. Druhá Udržalova vláda se v průběhu svého vládnutí opakovaně otrásla, a to jak ze začátku jejího funkčního období, tak u jejího předčasného říjnového konce v roce 1932. Agráři přecházeli uvnitř strany v souvislosti s postupným chudnutím rolnictva z krize do krize. Naopak začaly sílit iredentistické síly německých nacionalů a nacistů. Zahraniční politika se začala zostřovat. Výmarská republika, hlavní odbytiště československých výrobků, zažívala svoji důkladnou transformaci k postupné diktatuře. Stejně tak odstartovala uvnitř stran a zejména u agrářiů výměna kádrů. Pád vlády nebo spíše její personální přeskupení byl na spadnutí.³³ Na post premiéra byl vyslán Jan Malypetr, do té doby předseda Poslanecké sněmovny.³⁴ Opět se tak jednalo o širokou koalici. Tato „nová“ široká koalice odvážně sáhla po tvrdých protikrizových opatřeních, z nichž bylo

³¹Srov. Klimek, Antonín: *Velké dějiny země koruny české XIII*. Praha 2000, s. 659–661. Druhá panská koalice co do skladby koaličních partnerů byla shodná s první panskou koalicí. Srov. Olivová Věra: *Československé dějiny 1919–1939 II*. Praha 1991, s. 363–364.

³²Široká koalice se skládala z československých a německých agrářiů, československých a německých sociálních demokratů, československých národních socialistů, československých národních demokratů, československých lidovců a československých živnostníků. Srov. Olivová Věra: *Československé dějiny 1919–1939 II*. Praha 1991, s. 364–365.

³³Srov. Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky*. Díl první. Praha 2003, s. 550–563.

³⁴Složení koalice bylo až na absentující československé živnostníky shodné. Srov. Olivová, Věra: *Československé dějiny 1919–1939 II*. Praha 1991, s. 365.

významné například zřízení obilního monopolu či zmocňovací zákon. V Československu tak začala éra autoritativní demokracie.³⁵ Ta pokračovala dalšími dvěma Malypetrovými vládami,³⁶ které fungovaly od února 1934 až do června 1935, kdy je vystřídala vláda Milana Hodži.³⁷ Malypetrovy vlády se musely vypořádávat jak s krizí, tak s postupně radikalizujícími komunisty, fašisty či nacisty. Jejich iredentismus začal dosahovat vrcholu. Aktivní v tomto směru byly zejména jejich přidružené organizace připomínající úderné oddíly. Tyto oddíly ovšem nebyly výsledkem krizové doby. Jejich existenci a účast na podnicích proti státu je nutné zasadit také před zlomový rok 1929. Vážnost problému řešit tyto organizace si uvědomovaly všechny výše uvedené vlády, jak se o tom budeme moci přesvědčit v této práci.

³⁵Srov. Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky*. Díl druhý. Praha 2002, s. 67 a násl.

³⁶Druhou Malypetrovu koalici opustili českoslovenští národní demokraté. Naopak do třetí Malypetrovy koalice se vrátili českoslovenští živnostníci. Srov. Olivová, Věra: *Československé dějiny 1919–1939 II*. Praha 1991, s. 366–367.

³⁷Hodžova koalice se skládala už jen ze šesti koaličních partnerů. Šlo o československé a německé agrárníky, československé a německé sociální demokraty, československé národní socialisty a československé lidovce. Srov. Olivová, Věra: *Československé dějiny 1919–1939 II*. Praha 1991, s. 367–368.

3. Zákon na ochranu republiky

Ústředním zákonem, na němž spočívá téma práce, je ZOR. Emoční příčinou jeho přijetí se stal atentát na Aloise Rašína, tehdejšího ministra financí. Ten byl dne 5. března 1923 střelen komunistou a poté anarchistou Josefem Šoupalem. Alois Rašín při tomto incidentu utrpěl zranění, kterým po šesti týdnech podlehl. Ovšem již před jeho smrtí se objevovala myšlenka, že by bylo vhodné přijmout zákon, který by chránil jak politicky vysoce postavené osoby, tak stát jako celek.³⁸ Tento kontroverzní zákon ušel ke svému přijetí sice krátkou, ale zato velmi diskutovanou cestu.

Ještě před parlamentní rozpravou, ke které bylo přikročeno dne 6. března 1923, se tímto zákonem začali zabývat jak právní experti tehdejší doby, tak také různé stranické či nadstranické noviny. Složení expertů bylo velmi vyvážené a odborné. Šlo o Augusta Miříčku, Jiřího Hoetzela či Alberta Milotu.³⁹ U novin se ale debata kolem zákona odehrávala spíše ve formě politických postojů. Vyjádření k ZOR vydaly od začátku ledna do jeho přijetí téměř všechny noviny v ČSR. Není zde bohužel možné vyčerpat všechny názorové proudy, a proto je níže zmíněn jen stručný výběr několika nejpodstatnějších. Nejostřejšími kritiky připravovaného zákona byli komunisté. Jejich tisk se opíral hlavně do československých sociálních demokratů, a to spíše do jejich slovenské části, která byla vzhledem k jejich účasti na vládě na opačné názorové straně. Již v polovině ledna tak v souvislosti s otázkou, zda v té době stávající rakouské zákony postačují k ochraně republiky, nazvali komunisté socialisty nejreakčnější stranou, neboť spolupracovala na novém ZOR, který dle nich měl být vyloženě postaven nejen proti komunistům ale proti všem dělníkům.⁴⁰ Komunisté pochopitelně viděli v tomto zákoně bič ne tak ani na jejich existenci, ale spíše na jejich akceschopnost při různých politických akcích. Právě na politických akcích často využívali své vedlejší organizace. Konečně považovali komunisté ZOR za fašizační zákon.⁴¹ Paradoxně se navzdory komunistickému předpokladu proti ZOR stavěla také extrémní pravice. Jejich list *Moravská*

³⁸Srov. Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky*. Díl první. Praha 2003, s. 234.

³⁹Srov. Kopečný, Jan: *K problematice ochrany republiky a ústavních činitelů na základě zákona na ochranu republiky a judikatury v první ČSR*. Rigorózní práce. Brno 2014, s. 10.

⁴⁰Srov. Národní archiv Praha, fond Ministerstvo zahraničních věcí – Výstřížkový archiv, kart. 2164, „*Rudé právo*“ 16.1.1923 *Zákon na ochranu republiky*.

⁴¹O fašizačním zákonu hovoří s odkazy na dobovou literaturu také Alena Hájková. Srov. Hájková, Alena: *Boj KSČ proti přijetí zákona na ochranu republiky v roce 1923*. In: *Československý časopis historický*, 59, č. 3. Praha 1961, s. 340–341.

Orlice nazval zákon zbytečným a nic neřešícím, protože stát již v té době disponoval tehdy platnými zákony, přijatými již za Rakouska – Uherska. Tyto zákony postihovaly podle nich stejné zločiny, jaké se chystal speciálně upravit ZOR. *Moravská Orlice* se odvolávala na profesora Kallaba, který se také se ZOR neztotožňoval a považoval jej za zbytečnou duplicitu práva.⁴² Názory profesora Kallaba se staly inspirací pro československé socialisty a jejich *České slovo*. To rovněž stálo proti zavádění speciálního zákona. Společně s profesorem Kallabem trvali na již dostatečné ochraně republiky stávajícími zákony, které udržovala v platnosti recepční norma. *České slovo* šlo ale dál a upozorňovalo právě na škodlivost speciálního zákona a to tím způsobem, že výjimečné postavení zákona může znamenat počátek libovůle, tj. jakési možnosti kdykoliv tento zákon ohnout tak, že se vytratí jeho původní ochranná myšlenka.⁴³ Zcela jinak ale viděla situaci Národní demokracie. Ta považovala za nutné schválit ZOR. Argumentovala hlavně nezbytnou ochranou ústavních činitelů proti možným atentátům.⁴⁴ Pro přijetí se vyslovily také *Národní listy*. Tyto hájily ZOR především z hlediska preventivních opatření. Podle *Národních listů* byla ČSR v této době ještě stále křehká. Odkazovaly se nejen na nebezpečí, jež mohla ČSR očekávat jak od komunistů, tak od německé nebo maďarské menšiny, ale negativně i na profesora Kallaba. *Národní listy* považovaly staré rakouské zákony za haraburdí neodrážející skutečnou vůli občanů. Dle nich by tak nová právní úprava, která by byla ZOR přijata, jasně deklarovala pevnou existenci nového československého státu.⁴⁵ Zcela zvláště a ze začátku polovičatě se vyjadřovalo sociálně demokratické *Právo lidu*. To sice potvrzovalo zájem o přijetí ZOR, ale zároveň se obávalo možných dopadů na organizace se socialistickým podtextem, respektive takových dopadů, které by jakkoliv ohrozily socialistickou myšlenku.⁴⁶ U československých sociálních demokratů, ačkoliv byli vládní stranou, se tak projevoval podobný strach jako u komunistů, a to i přes to, že se jako umírněná levice vůči komunistům snažila distancovat. Německý tisk samozřejmě nadšený z této nové právní úpravy také nebyl. Např. nacionální *Bohemia* zařadila ZOR do skupiny výjimečných zmocňovacích zákonů proti německým občanům, který nepřinese uklidňující efekt.⁴⁷ K novinářským názorovým tahanicím docházelo

⁴²Srov. Národní archiv Praha (=NA Praha), fond Ministerstvo zahraničních věcí – Výstřižkový archiv, kart. 2164 „*Moravská orlice*“ 18.1.1923 *Zákon na ochranu republiky*.

⁴³Srov. Tamtéž, „*České slovo*“, 17.1.1923 *Zákon na ochranu republiky*.

⁴⁴Srov. Tamtéž, „*Národní demokracie*“, 18.1.1923 *Bez názvu*.

⁴⁵Srov. Tamtéž, „*Národní listy*“ 16.1.1923 *Republika potřebuje ochrany*.

⁴⁶Srov. Tamtéž, „*Právo lidu*“ 20.1.1923 *Různé zprávy*.

⁴⁷Srov. NA Praha, fond Ministerstvo zahraničních věcí – Výstřižkový archiv, kart. 2164, „*Bohemia*“ 23.1.1923 *Schutz der Republik*.

pravidelně až do projednávání zákona v Národním shromáždění. O zákonu jako takovém se pochopitelně mluvit nepřestalo, jen články dostaly nový nádech. Probírala se v nich parlamentní diskuse. Právě u parlamentní diskuse se zde zastavím.

Před rozpravou v Poslanecké sněmovně vláda předložila 12. února 1923 zákon do ústavněprávního výboru, ve kterém došlo spíše k takovým změnám, které neměnily smysl ustanovení, ale spíše odbourávaly duplicity vůči ústavním zákonům. Rozprava v Poslanecké sněmovně tak mohla začít dne 6. března 1923.⁴⁸ Vedení sněmovny, konkrétně její prezidium, předpokládalo složité a zdlouhavé jednání, a proto ještě před obecnou rozpravou byla omezena lhůta pro řečníky. Po různých návrzích omezení řečníků, kdy byly vznášeny návrhy na dvou či jednohodinovou lhůtu v obecné rozpravě, byl nakonec přijat právě návrh prezidia, který ještě veřejně podpořilo dalších pět poslanců, na lhůtu čtyřiceti minut v obecné a dvacet pět minut v podrobné rozpravě.⁴⁹ Do obecné rozpravy bylo přihlášeno celkem šestnáct řečníků včetně dvou zpravodajů. Na straně proti stáli například poslanec Rouček, Szentiványi nebo Czech. Samotný úvod do rozpravy učinili dva zpravodajové, poslanec Medvecký a poslanec Matoušek. Důvodem dvou zpravodajů byla ta skutečnost, že ZOR se projednával společně se zákonem č. 51/1923, Sb., o státním soudě, jež měl být nedílnou součástí ZOR. Právní úprava zákona o státním soudě totiž uváděla ZOR v život.⁵⁰ Poslanec Medvecký se tak ujal úlohy zpravodaje ZOR a poslanec Matoušek zákona o státním soudě.⁵¹

Z již samotného uvedení do rozpravy projevy zpravodajů bylo zřejmé, že schvalování zákona se bude dít ve velmi vypjaté atmosféře. Schůze musela být hned ze začátku z důvodu zcela nevhodného, urážlivého a obstrukčního chování komunistů přerušena. Díky tomuto nevhodnému chování bylo dokonce vyloučeno celkem šest poslanců. Zpravodaj Medvecký ovšem i přes toto chování své povinnosti dostál a vyložil důvody k přijetí ZOR. Podle něj měl zákon udržet ČSR stabilní vůči novým protistátním narušitelům republiky. Na něj navázal ministr vnitra Malypetr, který prosazoval zejména myšlenku harmonizace trestního práva do

⁴⁸Srov. Kopečný, Jan: *K problematice ochrany republiky a ústavních činitelů na základě zákona na ochranu republiky a judikatury v první ČSR*. Rigorózní práce. Brno 2014, s. 10, 11.

⁴⁹Srov. 194. Schůze. Úterý 6. března 1923. *Stenoprotokoly schůzí Národního shromáždění RČS z let 1920–1925*. Národní shromáždění RČS 1920–1935. Dostupné na:

<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194001.htm>. (Stahováno únor 2015).

⁵⁰Celé znění zákona je dostupné mimo jiné v publikaci Jana Černého. Srov. Černý, Jan: *Zákon na ochranu republiky*. Praha 1938, s. 106 a násl.

⁵¹Srov. 194. Schůze. Úterý 6. března 1923. *Stenoprotokoly schůzí Národního shromáždění RČS z let 1920–1925*. Národní shromáždění RČS 1920–1935. Dostupné na:

<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194001.htm>. (Stahováno únor 2015).

nových právních a politických poměrů ČSR.⁵² Poté se ale diskuse obrátila do ostré kritické roviny, a to zejména z řad komunistů, maďarských agrárníků a německých socialistů. Kritici považovali ZOR za zásah do práv menšin, svobody slova, tisku, shromažďování a spolčování či činnosti odborových organizací. Společně s kritikou se sněmovnou nesla různá nařknutí či politické slovní útoky, a to opět zejména z řad komunistů. V táboře kritiků zákona se ocitli také čtyři českoslovenští národní socialisté. Jejich zástupce, poslanec Bartošek, dokonce sněmovně předložil protinávrhy. Tyto protinávrhy se týkaly hlavně trestu smrti a zvýšené ochrany náboženství. Českoslovenští socialisté je za tuto „opovážlivost“ vyloučili ze své strany.⁵³ U všech šestnácti řečníků se zrcadlila jejich politická příslušnost a v jejich projevech poté příslušná stanoviska k zákonu, která kromě výše uvedených čtyř poslanců odpovídala rozložení vládních a opozičních sil.⁵⁴ Za zmínku v této souvislosti stojí pouze schizofrenní postavení německých a československých sociálních demokratů. Tyto strany, které by si měly být ideově velmi blízké, a tudíž by jejich hlas měl znít jednotně, se názorově výrazně rozcházejí. Zatímco němečtí sociální demokraté stáli na protistraně, českoslovenští, kteří byli v té době ve vládní pozici, byli pro. U projevů Czecha jde zcela zřetelně vidět německá argumentační linie. Odpor proti tomuto zákonu zdůvodňoval jeho namířením proti dělníkům a národnostním menšinám. Co se týče dělníků, dostali se tak němečtí sociální demokraté z poloviny do argumentační linie komunistů.⁵⁵ Naopak českoslovenští sociální demokraté, kteří ZOR podporovali, argumentovali hlavně otázkou legitimacy. Českoslovenští sociální demokraté tak vůbec nebrali opozici jako legitimní článek. Opozice podle Meissnera vůbec neměla právo se ohánět slovy porušováním demokracie, neboť kdyby opozice měla možnost vést stát, došlo by k omezení demokracie v mnohem větším rozsahu.⁵⁶

⁵²Srov. Kopečný, Jan: *K problematice ochrany republiky a ústavních činitelů na základě zákona na ochranu republiky a judikatury v první ČSR*. Rigorózní práce. Brno 2014, s. 11, 12.

⁵³Srov. Tamtéž, s. 12–14.

⁵⁴Srov. Tamtéž, s. 15.

⁵⁵Viz „*A tak stojíme před obratem v dějinách této země. Ohlašuje se touto předlohou, která nám přináší začátek panství hrůzy, která je namířena proti proletariátu a národnostním menšinám ve státě a která se připravuje postaviti pod policejní dozor a pod státní kontrolu všecken politický život země, hospodářskou, sociální a politickou činnost jejích občanů.*“ Srov. 194. Schůze. Úterý 6. března 1923. Stenoprotokoly schůzí Národního shromáždění RČS z let 1920–1925. Národní shromáždění RČS 1920–1935. Dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194002.htm>. (Stahováno únor 2015).

⁵⁶Srov. Kopečný, Jan: *K problematice ochrany republiky a ústavních činitelů na základě zákona na ochranu republiky a judikatury v první ČSR*. Rigorózní práce. Brno 2014, s. 14.

Po několikahodinové obecné rozpravě následovala rozprava podrobná. V ní kromě podrobného výkladu jednotlivých paragrafů bylo vzneseno několik pozměňovacích návrhů. Žádný z nich ovšem neprošel a ZOR byl v prvním čtení schválen ve znění návrhu ústavněprávního výboru.⁵⁷

Senátní diskuse probíhala klidněji. Zpravodajem zákona se stal senátor Klouda. Portfolio argumentů se od Poslanecké sněmovny v zásadě nijak nelišilo a opět zrcadlilo politickou příslušnost jednotlivých senátorů. Zákon byl v Senátu nakonec přijat ve stejném znění, v jakém jej přijala Poslanecká sněmovna.⁵⁸

Druhé čtení, které měla sněmovna na pořadu dne 19. března 1923, již na zákoně nic nezměnilo. Bez zbytečných politických třenic tak byl zákon ve druhém čtení přijat ve stejném znění jako bezmála o dva týdny dříve.⁵⁹

ZOR podstatným způsobem změnil právní úpravu, která se týkala bezpečnosti státu. Zrušeno bylo více jak dvacet paragrafů a článků zákona č. 8/1863 Sb., ř. z., který upravoval útoky proti Ústavě a uveřejňování vojenských tajností a císařského nařízení č. 156/1915 Sb., ř. z., které upravovalo náhradu škody vzešlé státu velezradou. ČSR tímto zákonem přijala normu, která více odpovídala republikánskému státnímu zřízení.⁶⁰ ZOR rozdělil do té doby spojený pojem velezrady. Do té doby byla velezrada širším pojmem. Spadala pod ní jak velezrada, tj. vnitřní útok na bezpečnost státu, tak zemězrada, tj. vnější útok na bezpečnost státu. Tyto pojmy rozdělil zákon do jednotlivých skutkových podstat souhrnně nazývaných „Úklady o republiku“, jež tvořily jeho první hlavu.⁶¹ Systematicky se ZOR členil na čtyři hlavy, z nichž právě ta první chránila samostatnost, jednotnost a demokraticko-republikánskou formu státu. U této hlavy šlo zejména o nedělitelnost státního území. Trestným činem se tak podle ní mohlo stát každé násilné jednání, které by neumožňovalo vykonávat ústavní pravomoci např. prezidentu republiky nebo zákonodárnému sboru či vládě. Ve druhé hlavě zákona se ocitly takové trestné činy, které poškozovaly republiku, nebo kvůli nimž docházelo k útokům na veřejné činitele. Díky této hlavě mohly být trestány téměř jakékoliv urážky prezidenta republiky. Třetí hlava se zabývala ochranou míru a vojenskou

⁵⁷Srov. 194. Schůze. Úterý 6. března 1923. *Stenoprotokoly schůzí Národního shromáždění RČS z let 1920–1925*.

Národní shromáždění RČS 1920–1935. Dostupné na:

<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194008.htm>. (Stahováno únor 2015).

⁵⁸Srov. Kopečný, Jan: *K problematice ochrany republiky a ústavních činitelů na základě zákona na ochranu republiky a judikatury v první ČSR*. Rigorózní práce. Brno 2014, s. 16–17.

⁵⁹Srov. Tamtéž, s. 18.

⁶⁰Srov. Kallab, Jaroslav: *Trestní právo hmotné*. Praha 1935, s. 133.

⁶¹Srov. Tamtéž.

bezpečností, nedovoleným ozbrojováním, schvalováním trestných činů či šířením nepravdivých zpráv. Konečně čtvrtá hlava upravovala výši trestů. Pachatel tak mohl dostat jak trest těžkého žaláře nebo doživotního trestu, tak trest odnětí svobody až do dvaceti let, nebo peněžitý trest až do výše 500 000,- korun, přičemž mu mohlo být zabaveno i jeho jmění. Samotný zákon byl poté ještě zpřísněn v roce 1933, kdy novelou získalo zvýšenou ochranu Národní shromáždění. Nesmělo tak už legálně docházet ke kritice činnosti parlamentu a jeho orgánů.⁶²

Nyní ale již o několikrát zmíněném § 2 ZOR. Jeho znění je: „*Kdo se s někým spolčí k úkladům o republiku; kdo vejde k témuž konci ve styk přímý nebo nepřímý s cizí mocí nebo s cizími činiteli, zejména vojenskými nebo finančními; kdo k témuž konci sbírá branné nebo pomocné síly, je organizuje nebo cvičí; kdo poskytuje nebo opatřuje k témuž konci zbraně, střelivo nebo jiné prostředky, trestá se za zločin těžkým žalářem od jednoho do pěti let, za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od pěti do deseti let.*“⁶³ Tento paragraf je právě jedním z těch, který byl v ústavněprávním výboru slovně přepracován. Nepřijala se tak jeho původní verze, kterou navrhovala vláda v tomto znění: „*Kdo se s někým spolčí nebo vejde ve styk přímý nebo nepřímý s cizí mocí nebo s cizími činiteli vojenskými nebo finančními, aby byly podniknuty nebo podporovány úklad o republiku, kdo k tomu konci sbírá mužstvo, zbraně, střelivo nebo finanční prostředky nebo vědomě k tomu přispěje, trestá se těžkým žalářem od pěti do deseti let.*“⁶⁴ Upravený a schválený § 2 tak úzce navazuje na § 1 ZOR,⁶⁵ ale na rozdíl od něj trestá již přípravnou fází. Tento paragraf je tak právě specifický ve formě zásahu. Zasahuje totiž tam, kde teoreticky ještě nedošlo k takovému činu, kdy již jsou ohroženy statky uvedené v § 1 ZOR, ale jsou zde již předpoklady k tomu, že ohroženy už být můžou. V podstatě jde o ohrožovací trestný čin. Složitě dokazování takovýchto trestných činů

⁶²Srov. Kolektiv autorů: *Dějiny československého státu a práva (1918–1945)*. Brno 2003, s. 85. Nebo srov. Jadrníček, Karl: *Die Tschechoslovakische Strafgesetzgebung in den Ländern Böhmen und Mähren-Schlessien*. Wien 1931, s. 3 a násl.

⁶³Viz Černý, Jan: *Zákon na ochranu republiky*. Praha 1938, s. 4.

⁶⁴Srov. Archiv kanceláře prezidenta republiky Praha (=AKPR Praha), fond Kancelář prezidenta republiky, kart. 140, inv. č. 2621, *Vládní materiálie – Zákon na ochranu republiky*.

⁶⁵Viz Černý, Jan: *Zákon na ochranu republiky*. Praha 1938, s. 1. § 1 ZOR: „*Kdo se pokusí násilím změnit ústavu republiky, zejména pokud jde o samostatnost jednotnost nebo demokraticko-republikánskou formu státu; násilím úplně znemožnit ústavní činnost prezidenta republiky, jeho náměstka, zákonodárného sboru, vlády nebo guvernéra Podkarpatské Rusi; násilím přivtělit cizímu státu území republiky nebo odtrhnouti od něho jeho část, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem na doživotí.*“

se vyhnulo Rakousku – Uhersku, protože dříve platný zákon nerozlišoval fázi přípravnou a trestal ji, jako by čin byl již dokonán. Druhý paragraf předpovídá v této souvislosti celkem čtyři samostatné skutkové podstaty, a to spolčení k úkladům o republiku, přímý nebo nepřímý styk s cizí mocí nebo cizími činiteli, sbírání, organizování nebo cvičení branných nebo pomocných sil a poskytování nebo opatřování zbraní, střeliva nebo jiných prostředků.⁶⁶ Aby bylo možné pachatele podle § 2 ZOR trestat, musel úmysl obsahovat všechny náležitosti § 1 ZOR. Šlo-li o spolčení, musela mu předcházet určitá úmluva. Jako formu uzavření úmluvy bral § 2 ZOR i účast na schůzkách. U spolčení se ale nevyžadovala organizace. Pokud se jednalo o styk s cizí mocí, tak zde již nemuselo dojít ani ke spolčení, ale stačilo jen navázání styků. Cizí mocí dle tehdy přijatých výkladů nemusel být jen stát, ale jakákoliv jiná zahraniční organizace, která byla schopna působit politickým vlivem. U sbírání, organizování nebo cvičení branných nebo pomocných sil je rozdíl v tom, že takto získané osoby vůbec nemusely vědět, k čemu byly získány a proč se cvičily.⁶⁷ K rozhodování o těchto trestných činech byl příslušný sborový soud. Pokud ovšem navrhl státní zástupce užití trestní sazby vyšší než pět let, byl příslušný soud porotní.⁶⁸

Druhý paragraf měl také i mírnější variantu, a to § 17 ZOR.⁶⁹ Tento chránil stejné „statky“ jako § 1 nebo § 2 ZOR. Rozdílem byla jen míra možného zavinění. Tento paragraf byl využíván tehdy, když se dotyčný člověk jen spolčil nebo dokonce založil organizaci, která byla tajná nebo státu nepřátelská, tj. byla československými úřady zakázána.

Na tomto rozboru, ačkoliv šlo jen o jeden paragraf, je zřetelné, že ZOR byl opravdu psán do té doby moderním stylem a již odpovídal novému státnímu zřízení. Otevřel ovšem také cestu fenoménu soudních procesů, které se týkaly organizovaných zárodků trestných činů proti republice, jež mohly, ale zároveň nemusely stát ohrožit.

⁶⁶Srov. Kallab, Jaroslav: *Trestní právo hmotné*. Praha 1935, s. 135.

⁶⁷Srov. Tamtéž, s. 136.

⁶⁸Srov. Tamtéž.

⁶⁹Viz Černý, Jan. *Zákon na ochranu republiky*. Praha 1938, s. 76. § 17 ZOR: „1. Kdo založí tajnou organizaci, jejímž účelem je podvraceti samostatnost, ústavní jednotnost nebo demokraticko-republikánskou formu státu, kdo znaje účel takového sdružení k němu přistoupí, s ním se stýká, jeho činnosti jakýmkoli způsobem se zúčastní, je nebo jeho členy v jejich podvratných snahách hmotně nebo jakýmkoli jiným způsobem podporuje, trestá se za přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do dvou let. Tajnou organizací je i taková, která majíc ve skutečnosti účel uvedených v odst. 1., předstírá jiný účel. 2. Úředník, který se doví o organizaci uvedené v odst. 1 nebo o jejich schůzkách a opomine to oznámiti podle své povinnosti, trestá se za přečin tuhým vězením od jednoho do tří měsíců, za okolností zvlášť přitěžujících tuhým vězením od tří měsíců do jednoho roku.“

4. Proces proti představitelům spolku Čerkesů

4.1. O spolku Čerkesové

Čerkesové, kteří svým názvem odkazovali na maďarské příslušníky bojových oddílů „czerkezs“, byli mládežnickou organizací se silnou vazbou na Organizaci komunistické mládeže. Jejich činnost se soustředila zejména na slovenském území. Členové do této přidružené organizace byli nabíráni v rámci komunistických Federálních dělnických tělocvičných jednot (dále jen FDTJ) již od roku 1922. Ačkoliv se chtěla tato organizace vymezovat vůči skautům, bylo již od počátku jasné, jaký primární cíl tato organizace měla mít. Tělovýchovná činnost tak byla jen zástěrkou k politické a vojenské agitaci. Samotná návaznost na FDTJ a v souvislosti s tím na Organizaci komunistické mládeže měla skrývat pravý účel Čerkesů, a to jejich vojenskou složku.⁷⁰ Po krátkém čase jejich existence se začala rozrůstat jejich organizační struktura. Čerkesové byli organizováni podle krajů, přičemž v čele kraje stál jmenovaný krajský velitel. Kraj také disponoval vlastním praporem. Tento prapor se skládal z místních čerkeských oddílů. Oddíl poté tvořily tři čety. Ty se dále dělily do rojů. Samotná četa se skládala ze tří rojů. Z rojů se ještě vyčleňovaly hlídky. Aby mohl vzniknout roj, bylo potřeba tří hlídek. Všechny články struktury měly svého velitele. Tito velitelé poté byli barevně rozlišováni podobně jako u vojáků.⁷¹

Jedny z největších čerkeských oddílů se nacházely v Levoči a Spišské Nové Vsi. Právě tyto oddíly společně s Organizací komunistické mládeže v Levoči začaly československé úřady postupem času sledovat. Ve vzduchu tak viselo rozpuštění obou organizací. To přišlo dne 26. září 1922 nařízením Ministerstva pro správu Slovenska, kdy byla rozpuštěna Organizace komunistické mládeže. Na to navazovalo rozpuštění čerkeských organizací v Košicích na základě nařízení prezidia policejního ředitelství v Košicích ze dne 26. prosince 1922. Krátce poté byly rozpuštěny také čerkeské oddíly v Levoči a Spišské Nové Vsi.⁷² I přes tyto zákazy ale Čerkesové pokračovali v činnosti ilegálně. To mělo za následek domovní prohlídky, protože okamžikem rozpuštění se stalo trestné i jen samotné členství. I přes tyto prohlídky Čerkesové dál cvičili a vyvíjeli aktivní činnost podle ilegálních stanov. Jejich obsah

⁷⁰Srov. Pejčoch, Ivo: *Armády českých politiků. České polovojenské jednotky 1918–1945*. Cheb 2009, s. 7.

⁷¹Srov. Tamtéž, s. 7–8.

⁷²Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 7.

potvrzoval vojenskou strukturu oddílů a jejich konečný cíl. Čerkesové měli být vojenským komunistickým jádrem, které bude řídit revoluci. Tato revoluce měla změnit ČSR na stát sovětského typu.⁷³ Právě výše zmíněné prohlídky a sledování odkrývaly fungování této organizace.

Celým fungováním organizace se táhl zejména vojenský výcvik mládeže. Čerkesové pořádali pochodová a obranná cvičení. Například v Levoči Čerkesové cvičili dvakrát týdně s palicemi, které imitovaly pušky. Samotná cvičení byla vedena vojenským stylem.⁷⁴ Čerkesové nevynechávali ani vojenskou teorii nebo tajné schůze určené ke čtení map či politickému školení. Rozlišovali také účel jednotlivých oddílů na činné a záložní. Tyto měly být využity podle aktuální situace.⁷⁵ Také samotné ucházení se o členství v této organizaci bylo vojensky přísné. Členy Čerkesů se mohli stát jen ti uchazeči nebo uchazečky, kteří byli předtím tři měsíce členy tělocvičné organizace FDTJ, u které tak docházelo po tuto dobu k jakémusi prověřování nového člena.⁷⁶ To nebylo vše. K tomuto nejen, že musel potenciální nový člen mít dva ručitele z řad již stávajících členů Čerkesů, ale také byla k jeho přijetí potřeba dvou třetinová většina, přičemž ještě toto přijetí musela potvrdit skupina FDTJ.⁷⁷ Samotné přijetí poté mělo slavnostní průběh, při kterém musel nový člen či členka skládat slib.⁷⁸ Je tedy zřejmé, že se členem Čerkesů mohl stát jen několikrát prověřený člověk. I přes tuto složitou proceduru se ale nepodařilo z členů vytvořit naprosto oddané „vojáky“, neboť někteří členové nevydrželi mlčet, jak bude vidět níže.

Čerkesové po dobu svojí krátké existence čekali na chvíli, kdy by měla přijít revoluce, protože právě při ní měla být jejich činnost nejefektivnější. Toto čekání vyplňovali nejen cvičením, ale také veřejnými akcemi, které vyvolávali nevoli u československých orgánů. Jedno takové vystoupení se uskutečnilo v Košicích 30. července 1922, kdy došlo ke rvačce při uniformovaném pochodu komunistů s četníky. Jelikož byl mezi pochoduujícími jeden ze zakladatelů KSČ Heřman Tausik, tak nenechala na sebe reakce ve Sněmovně dlouho čekat. Zákrok četníků byl z úst komunistických poslanců považován za nepřiměřený.⁷⁹ Ona tak

⁷³Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 5–7.

⁷⁴Srov. Tamtéž, s. 7.

⁷⁵Srov. Pejčoch, Ivo: *Armády českých politiků. České polovojenské jednotky 1918–1945*. Cheb 2009, s. 8.

⁷⁶Srov. Tamtéž, s. 9.

⁷⁷Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 7.

⁷⁸Srov. Pejčoch Ivo: *Armády českých politiků. České polovojenské jednotky 1918–1945*, s. 8.

⁷⁹Srov. Tamtéž, s. 10.

toužená revoluce se ovšem začala jevit reálně pro Čerkesy v Levoči. Tito se ve svém městě chystali revoluci rozpoutat. Neváhali se k tomu ani vyzbrojit pomocí krádeže zbraní z místní zbrojírny. Samotná revoluce měla nastat v období od 1. března do 1. května 1923.⁸⁰ Nutně tak muselo dojít k zatýkání a následnému soudnímu procesu.

4.2. Soudní proces

K tomuto procesu ale došlo až v květnu 1925 před Trestním soudem v Košicích, jemuž předsedal soudce Lacko. Košický soud odpovídal soudnímu členění Slovenska. Nedošlo tak k žádné územní změně pro hlavní líčení. Obžalováno bylo celkem dvacet pět lidí, a to Peter Jekelfaluszi, Hermann Löwy, Michal Peták, Josef Rapšánský, Hugo Weitzenhoffer, Oskár Hanisko, Andrej Senderák, Michal Moš, Michal Repašán, Stefan Valigura, Josef Handzuš, Stefan Stanko, Ján Sacher, Martin Schäffer, Ján Repašán, Stefan Janečko, Andrej Juriga, Andrej Bendik, Karol Klein, Armin Bliz, Juraj Sobola, Josef Varga, Josef Kravjanský, Ondrej Mihok a František Deneš.⁸¹ Všichni obžalovaní se formálně hlásili k československé národnosti. Předmětem trestního řízení byla především příprava revoluce v Levoči. K té mělo dojít, jak už je výše uvedeno, v období od 1. března do 1. května 1923. Součástí přípravy se stalo nejen spolčení k vykradení vojenské zbrojírny, ale také fyzická, teoretická a politická průprava obžalovaných.

V průběhu hlavního přelíčení bylo využito celkem tří forem důkazních prostředků, a to výslechů svědků, výslechů obžalovaných a provádění písemných důkazů. V celém procesu ústně svědčilo celkem sedm svědků, a to vojenský zpravodajský referent kapitán Jindřich Sahula, vojenský kapitán Bohuslav Navara, dále vojáci August Budík, Osvald Krátký a obžalovaným po stranické linii blízcí lidé Michal Ivan, Ján Huščák a Julie Borošová. U osmého svědka vojáka Juraje Čabana byly pouze přečteny jeho dřívější výpovědi před četnictvem. To vyvolalo nevoli u obhajoby, která požadovala podobně jako u jiných svědků

⁸⁰Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 5–6.

⁸¹Šlo kromě jednoho o mladé ročníky. Peter Jekelfaluszi 22 let, Hermann Löwy 30 let, Michal Peták 26 let, Josef Rapšánský 25 let, Hugo Weitzenhoffer 23 let, Oskár Hanisko 22 let, Andrej Senderák 26 let, Michal Moš 22 let, Michal Repašán 24 let, Stefan Valigura 21 let, Josef Handzuš 23 let, Stefan Stanko 30 let, Ján Sacher 30 let, Martin Schäffer 44 let, Ján Repašán 27 let, Stefan Janečko 21 let, Andrej Juriga 22 let, Andrej Bendik 20 let, Karol Klein 26 let, Armin Bliz 20 let, Juraj Sobola 22 let, Josef Varga 30 let, Josef Kravjanský 31 let, Ondrej Mihok 30 let, František Deneš 22 let. Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Rozsudek Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 1, 2.

jeho přítomnost a opakování výpovědi. Tyto svědecké výpovědi se nakonec ukázaly jako nejdůležitější. Naopak písemné materiály hrály v tomto procesu méně podstatnou roli a spíše jen doplňovaly skutkový stav. V celém procesu byly například využity zabavené legální a ilegální stanovy.⁸²

Postupem času se v procesu na základě výpovědí svědků začaly utvářet z obžalovaných tři skupiny, podle míry jejich zavinění. Mimoto se soud také nejprve musel vypořádat s otázkou nebezpečnosti Čerkesů. Obraz spolku byl právě pomocí důkazů postupně konstruován a stal se nezbytnou součástí rozsudku. Scénář obžaloby, tj. všechny obžalované odsoudit podle § 2 ZOR, se nepotvrdil. Do první skupiny, která měla největší míru zavinění, se dostali Peter Jekelfaluszi a Hermann Löwy. Oběma se kladlo za vinu, že díky nim se organizace Čerkesů v Levoči po jejich zákazu nejenže nerozpustila, ale dále pokračovala ve vojenské a politické činnosti ilegálním způsobem. Samotný Peter Jekelfaluszi se měl podle soudu na začátku roku 1923 spolčit s vojákem Stefanem Simanem a vyloupit plukovníckou vojenskou zbrojírnu a opatřit si tak zbraně pro revoluci. Když tam tyto zbraně nenašli, vykradli sklad technické roty v Levoči, kde odcizili asi 60 pušek. Pušky měly podle soudu sloužit organizaci k násilné změně republikánské formy státu. Peter Jekelfaluszi byl také obviněn z aktivní účasti na cvičeních, která Čerkesové prováděli, a to jako jejich cvičitel. Pravidelně se měl účastnit tajných schůzek komunistické mládeže, kde měly být probírány hlavně taktické pokyny k převratu. Soud předložil také nákres, který byl u něj zabaven. Na něm měly být pokyny a lokace lidí při obsazování Levoče. Peter Jekelfaluszi pochopitelně takovou obžalobu odmítal a popíral, že by jakkoli vojensky členy cvičil nebo se spolčoval s vojákem Stefanem Simanem k opatrování zbraní. Jen k tomu poznamenal, že Stefan Siman mu často možnost opatření zbraní nabízel, kteréžto ale odmítal. Cvičení, kterému velel, probíhalo podle něj dle legálních stanov a neviděl problém v tom, že Čerkesové cvičili s dřevěnými palicemi. K tomu dodal, že mimoto se konala také cvičení, při nichž se četlo z map nebo učilo poznávat svět. Současně také dementoval, že by se účastnil nějakých tajných schůzek anebo dokonce vypracovával nějaký nákres útoku. Tento nákres podle něj obsahoval pouze pokyny určené Čerkesům pro slavnosti, které měly v Levoči probíhat, aby Čerkesové věděli, kde mají při slavnostech stát.⁸³ Tato popření a částečná přiznání ovšem pozměnily výpovědi čtyř ze sedmi svědků. Tito potvrdili Jekelfalusziho úmysl zbraně ukradnout a podrobně popsali postup, jakým se to stalo. Sám měl k tomu přemlouvat nejen

⁸²Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Rozsudek Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 1–29.

⁸³Srov. Tamtéž, *Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 7–10.

Stefana Simana, ale také jeho spolučlena Michala Petáka, který to ale odmítl a sám poté svědčil proti Jekelfaluszimu. Proti němu nakonec svědčil také Simanův nadřízený kapitán Navara a kapitán Jindřich Sahula, který jako tehdejší zpravodajský referent v Levoči hlásil možné komunistické spiknutí. Kombinací poznatků z těchto výpovědí a částečného Jekelfalusziho přiznání tak soud skutkový stav pokládal za prokázaný. Nebyl to jen Jekelfaluszi, kterému se v procesu postupně dokázala ta nejvyšší míra zavinění.⁸⁴ Zatímco Jekelfaluszi byl svým způsobem aktivním z hlediska technikálií a výcviku, tak Hermann Löwy se staral hlavně o vnitřní či manažerskou stránku věci. Podle soudu to měl být právě on, kdo vedl tajnou schůzku v bytě košického komunistického předsedy Kriesla v Košicích. Na této schůzce se setkala 14 až 15 osob. Současně probíhala také schůzka v sovětském domě v Košicích. Na této schůzce měl Löwy podle instrukcí z pražského a vídeňského ústředí zachovat čerkeské oddíly stůj co stůj a naopak začít pracovat na otevření systému tzv. pětěk a desítek. Desítky měly být organizačním článkem mezi členy a tzv. pětkou. U pětky mělo jít o určitou formu výkonného výboru. Tyto výkonné výbory měly poté dále systematicky vytvářet půdu pro komunistickou agitaci mezi vojskem a spolupodílet se na přípravě jak krádeže munice, tak na tvorbě celé revoluce. Právě na výše uvedených schůzkách byly zvoleny dvě pětky. Jedna pro Spišskou Novou Ves, druhá pro Levoču. Takto měla být zajištěna vzájemná informovanost mezi desítkami a poté vojáky pro potřeby krádeže munice. Do výkonného výboru ve Spišské Nové Vsi byli zvoleni Hugo Weitzenhoffer, Michal Moš, Michal Repašán, Oskár Hanisko a Andrej Senderák. Do Levočského poté Josef Lapšanský, Josef Handzuš, Stefan Valigura, Ľudovít Sado a Ján Lapšanský. Tito všichni členové výkonných výborů měli podle soudu vědět o tom, že se v Levoči měl chystat komunistický převrat. Proto také byli zařazeni mezi obžalované. Zpět ovšem k Hermannu Löwymu. Ten měl být také jakýmsi vztyčným důstojníkem mezi pražským ústředím a košickými Čerkesy, potažmo komunisty. Aby jeho osoba zůstala inkognito, měl využívat krycího jména Rájo a Janči. Hermann Löwy podobně jako Peter Jekelfaluszi obvinění popíral. Jeho dočasné přiznání na policejním ředitelství, které měl soudce v ruce, považoval za neplatné, neboť podle něj bylo vynucené bitkou a nesprávným překladem z maďarštiny do češtiny. Tato nařčení obžalovaného ale soudce nepokládal za podložené. Přesto dále Hermann Löwy vše popíral. Soudce tak přikročil k přečtení jeho výpovědi před policejním ředitelstvím. V něm Hermann Löwy přiznal jak existenci Čerkesů i po zákazu, tak jejich vojenský charakter a odhodlání vyvolat revoluci. Další obvinění již zde ale popřel. Soud si tak opět vypomohl

⁸⁴Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 6, 9, 10.

výpověďmi svědků. Účastník schůze a svědek Michal Ivan potvrdil soudu, že Hermann Löwy byl tím, který organizoval a vedl obě tajné schůzky, přičemž jednu osobně. Delegátů na těchto schůzkách bylo podle něj více, a to 40 až 50. Právě zde se podle svědka vytvořil jak systém pěték, tak plán na revoluci v Levoči, při níž měly být použity ukradené zbraně. Levočská organizace byla považována v té době za nejpokročilejší. Potvrdil také existenci krycího jména Rájo a Janči. Krycí jméno si poté ještě soud ověřil znaleckým posudkem, který jej potvrdil také. Doprovodně byly proti Löwymu použity i písemné materiály. Například šlo o článek v „*Mladém Komunistovi*“.⁸⁵ Tímto způsobem tak byl zjištěn soudem skutkový stav u Hermanna Löwyho, druhého a zároveň posledního, který byl ve skupině pro nejtvrďší trest.

Druhou skupinou v procesu mimo obžalovaného Michala Petáka byli téměř všichni členové výše zmíněných pěték. Šlo o Huga Weitzenhoffera, Stefana Valiguru, Josefa Lapšanského, Oskára Haniska, Andreje Senderáka, Michala Moše, Michala Repášana a Josefa Handzuše. Všichni tito obžalovaní, ačkoliv měli být aktivními účastníky spolčení, se postupem času dostávali do role mlčících spoluvíníků. Podle soudu všichni členové výkonných výborů museli vědět o přípravě komunistické revoluce ve formě krádeže zbraní, politické agitace a vojenského výcviku Čerkesů. To ovšem téměř všichni popírali. Přiznání se ale u této skupiny obžalovaných soud dočkal jen potud, že nepopírali členství jak u Čerkesů, tak v Organizaci komunistické mládeže. Potvrzovali také, že u Čerkesů probíhala cvičení, avšak ne podle vojenské disciplíny. Mělo jít jen o pouhý tělocvik. Občas také došlo k dílčím přiznáním jednotlivých obžalovaných, a to např. Huga Weitzenhoffera, který se přiznal, že znal údajného komplice Jekelfalusziho, vojáka Simana. Důležitým faktorem se při hlavním líčení staly opět výpovědi svědků. Tentokrát si soud vystačil pouze se dvěma, a to Michalem Ivanem a Ivetou Boroševou. Tito poukazovali u obžalovaných zejména na jejich aktivní členství ve výkonných výborech. Svědkové potvrdili, že dotyční byli seznámeni s přípravou revoluce a věděli o praktikách Čerkesů. Jinak to bylo u Michala Petáka, který členem výkonného výboru nebyl. Jeho aktivní činnost na přípravě revoluce se měla promítat v jeho spolčení s Jekelfaluszim a Simanem při krádeži pušek. To ale Michal Peták odmítl. Sám právě potvrdil soudu, že Jekelfaluszi se se Simanem k tomuto účelu spolčil a de facto tak zazdil svého spolčena. K tomu se potvrdilo z písemných výpovědí svědka Juraje Čabana, že po neúspěšném přemlouvání Petáka k vyloupení zbrojnice, měl být získán Josef Lapšanský. Soud si tak jen potvrdil Jekelfalusziho spolčení. Co se týče obžalovaných v tzv. druhé skupině, i přes skutečnost, že bylo dokázáno pomocí svědků jejich členství ve výkonných výborech,

⁸⁵Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 8, 11, 12.

nedošlo k prokázání jejich aktivní činnosti nebo náznaku nějakého aktivního spolčení. Soud tak musel vzít za vděk takto ne zrovna očekávaným skutkovým stavem, což se nutně odrazilo v konečném rozsudku.⁸⁶

U třetí skupiny, ve které se ocitlo zbylých třináct obžalovaných, se před soudem nepodařilo prokázat jakoukoli trestnou činnost. Podle obžaloby se mělo jednat o aktivní účast ať už formou tzv. desítek, nebo jednotlivě na vojenských cvičeních Čerkesů, nebo jejich politických školeních, které měly být základem pro chystanou revoluci a změnu demokratického systému. Vesměs byli tito obžalovaní buďto jen členy čerkeských desítek nebo jen řadovými členy jak Čerkesů, tak komunistické strany nebo Organizace komunistické mládeže. Všichni obžalovaní shodně jakoukoli vinu popírali. Veskrze tvrdili, že sice byli členy buď desítek, nebo Organizace komunistické mládeže, ale po jejich zákazu poslechli nařízení a rozpustili se. Proti jejich obhajobě se v hlavním líčení nenašly důkazy, a proto bylo těchto třináct obžalovaných osvobozeno. Jednalo se o Štefana Stanka, Jána Sachera, Martina Schäffera, Jána Repašána, Štefana Janečka, Andreja Juriga, Andreja Bendika, Karla Kleina, Armina Blitze, Juraje Sobolu, Josefa Vargu, Josefa Kravjanského a Andreje Mihoka a Františka Deneše.⁸⁷

Průběh hlavního líčení Trestní soud v Košicích transformoval do výše zmíněných tří skupin. Největší trest a zároveň největší vinu soud stvrdil Peteru Jekelfaluszimu a Hermannu Löwemu. Tito byli uznáni vinnými ze zločinu přípravy úkladů proti republice podle § 2 ZOR odst. 1 a 3, kdy Peter Jekelfaluszi se koncem roku 1922 a začátkem roku 1923 v Levoči spolčil s vojákem Stefanem Simanem a jinými nezjištěnými vojáky, přičemž sbíral a organizoval cvičení branných a pomocných sil a opatřoval si zbraně a střelivo za tím účelem, aby byla násilím změněna Ústava ČSR a nastolena sovětská republika dle ruského vzoru. Hermann Löwy, který v říjnu 1922 v Košicích stál v čele organizace a předsedal tajné schůzi důvěrníků Čerkesů a Organizace komunistické mládeže. Sdělil tam důvěrné rozkazy z pražského ústředí, aby po rozpuštění dále pracovaly zakázané organizace v ilegalitě a tyto organizace pod jeho vedením se chystaly na převrat. Tímto organizoval pomocné síly k tomu, aby nastala změna Ústavy a vznikla sovětská republika dle ruského vzoru. Devět obžalovaných z druhé skupiny bylo dále uznáno vinnými z přečinu neoznámení trestného

⁸⁶Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 16–22.

⁸⁷Srov. Tamtéž, s. 22–28.

podniku podle § 12 odst. 2 č. 1. ZOR,⁸⁸ který spáchali tím způsobem, že přestože se dozvěděli věrohodným způsobem o spolčení a chystaném převratu Petera Jekelfalusziho a Hermanna Löwyho, neoznámili tento chystaný čin příslušným orgánům.⁸⁹

Soud tak vyměřil Peteru Jekelfaluszimu a Hermannu Löwymu jako hlavní trest každému rok žaláře a jako vedlejší trest ztrátu čestných občanských práv a ztrátu volebního práva do obcí na tři roky. Oběma odsouzeným se do trestu započítávala vazba, a to u Jekelfalusziho šest měsíců, u Löwyho pět měsíců. Ve druhé skupině bylo všech devět obžalovaných odsouzeno k pětíměsíčnímu trestu vězení podmíněně. Podmínečný odklad trestu byl stanoven na zkušební dobu dvou let. Podmínečný trest ovšem nebyl možný u § 2 ZOR. Druhá skupina obžalovaných byla odsouzena na základě § 12 ZOR, jehož skutkovou podstatou bylo jen neoznámení trestného podniku. Soud tak v tomto případě neuznal za zcela prokázané úklady proti republice. Po takto vyměřených trestech podal téměř okamžitě státní zástupce odvolání. Společně s ním poté podali odvolání Michal Peták a zvolený zástupce obžalovaných.⁹⁰

V samotném procesu nebo respektive výrocích o trestu musel košický trestní soud zaujmout zcela specifické právní stanovisko, a to ve způsobu použití zásady „in dubio pro reo“, tj. v souvislosti s touto prací „retroaktivita ve prospěch pachatele“.⁹¹ Tuto zásadu musel soud uplatnit z hlediska doby od trestného činu do následného projednání a vyhotovení rozsudku. Jak bylo možné si všimnout, trestný čin přípravy převratu za účelem vzniku státu sovětského typu se měl konat v rozmezí od konce roku 1922 do začátku roku 1923, přičemž převrat se měl konat v období od března do května 1923. Trestný čin byl ale odhalen již v jeho přípravě, tj. dříve, než byl schválen ZOR. Tímto by se tak musel aplikovat Uherský trestní

⁸⁸Viz Černý, Jan: *Zákon na ochranu republiky*. Praha 1938, s. 1. § 12 ZOR: „1. Kdo opomine překaziti trestné činy uvedené v § 1, 2, 6 až 9, ačkoli tak mohl učiniti snadno a bez nebezpečí pro sebe a osoby blízké, kdo se doví věrohodným způsobem, že se chystá takový zločinný podnik nebo že byl spáchán čin uvedený v § 6, čís. 2 a 3 a opomine to neodkladně oznámiti věrohodným způsobem úřadu neb ohroženému, trestá se za zločin žalářem od šesti měsíců do jednoho roku. 2. Má-li viník zvláštní povinnost čin překaziti neb oznámiti nebo jednal-li v úmyslu pachatele podporovati, je trestem těžký žalář od jednoho roku do pěti let. 3. Neoznámení není trestné, dověděl-li se viník o podniku v době, kdy již bylo od něho upuštěno, leč jde-li o vojenskou zradu podle § 6, čís. 2 a 3.“

⁸⁹Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, *Rozsudek Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 1, 2.

⁹⁰Srov. Tamtéž, s. 2–3.

⁹¹Doslovný překlad této zásady je „v pochybnostech mírněji“, ovšem vzhledem k tomu, že se jednalo o pochybnost zasahující do v té době již zrušeného předpisu, byl využit v této práci překlad přesnější, a to „retroaktivita ve prospěch pachatele“.

zákoník, protože se trestný čin udál na slovenském území. Takto by ale musely být uloženy tvrdší tresty, než určuje za podobné činy ZOR. V tomto případě tak soud správně použil výše uvedenou zásadu a stanovil adekvátní tresty, čímž jednoznačně deklaroval svoji nezájatost již v první instanci.⁹² Ani předseda soudu Lacko příliš v procesu neintervenoval. Jen jednou zcela kategoricky odmítl návrh obhajoby, a to tím způsobem, že neumožnil veřejnou výpověď svědka Juraje Čabana, u kterého se tak četly jen protokoly z jeho policejního spisu.

Ve druhé instanci se ovšem několik věcí změnilo. Odvolací soud, jemuž předsedal 12. února 1926 soudce Hanna, u první a druhé skupiny odsouzených rozsudek změnil. Musel se přitom vypořádat se třemi druhy odvolání. Odvolání, které podával státní zástupce, vytykalo prvoinstančnímu soudu hlavně nesprávnou výši trestu u prvních dvou obžalovaných a špatné podřazení trestného činu u celé druhé skupiny obžalovaných. Státní zástupce považoval činy druhé skupiny za tak závažné, že naplňovaly skutkovou podstatu trestného činu podle § 2 ZOR. A soud těmto návrhům vyhověl. Peteru Jekelfaluszimu a Hermannu Löwymu trest zpřísnil, a to na dva roky káznice. Odvolací soud sice přijal skutkový stav tak, jak byl prokázán u soudu prvního stupně, ale při výměře trestu se dle odvolacího soudu senát první instance mýlil v posouzení o výši trestu. Tuto prvoinstanční soud zmírňoval hlavně z důvodu nízkého věku obžalovaných. To ale kritizoval odvolací soud. Dle něj již byli obžalovaní natolik staří, že si měli uvědomovat následky svých činů. U druhé skupiny poté odvolací soud zcela změnil podřazení trestného činu. Dal tak za pravdu odvolání státního zástupce. Pomocí doplňujících výpovědí stávajících svědků se k tomu přidala ještě přiznání samotných obžalovaných druhé skupiny. Tímto byla prokázána činnost obžalovaných v zakázaných organizacích a propracovaný systém hodnot. Odvolací soud tak došel k závěru, že obžalovaní druhé skupiny, kteří vyvíjeli činnost v pětkách, stejně tak Michal Peták, se aktivně zapojili jak do přípravy revoluce, tak do přípravy následného převzetí moci. Např. svědek Ján Huščák vypovídal, že na schůzkách pětek bylo všem členům vysvětlováno, jak technicky mají být při revoluci obsazeny úřady a soudy. Tato metodika měla být členy pětek dále uplatňována při jednotlivých cvičeních. Odvolací soud změnil podřazení trestných činů z § 12 ZOR na § 2 ZOR.⁹³ Všem obžalovaným druhé skupiny na tomto základě zpřísnil

⁹²Odsouzení mohli dostat tresty mnohem vyšší. Například vezmeme-li v úvahu § 2 ZOR, tak jeho uherský předchůdce, tj. Uherský trestní zákoník v § 131 za stejný trestný čin ukládal trest káznice od 5 do 10 let. Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*, s. 1, 15.

⁹³Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26 – To IV 1069/25, Odůvodnění rozsudku trestního soudu v Košicích ze dne 15. února 1926*, s. 2–13.

tresty z podmíněčných na nepodmínečné v délce trvání jednoho roku. Spolu s tím byly samozřejmě vyměřeny tresty vedlejší, a to ztráta občanských práv. Třetí skupina obžalovaných se u odvolacího soudu neprojednávala, protože nebyla předmětem odvolání. Naopak byl to právě člen třetí skupiny Josef Varga, který svou výpověď také přispěl ke zpřísnění trestů výše obžalovaných. O samotných odvolání Michala Petáka a zvoleného obhájce obžalovaných soud rozhodl negativně. Tato odvolání vytýkala soudu jak absenci „živé výpovědi“ svědka Juraje Čabana, tak zmatečnost soudu první instance v tom smyslu, že jejich jednání bylo podřazeno pod špatnou skutkovou podstatu trestného činu. To se jim částečně splnilo, ovšem jinak než očekávali. V jejich odvolání se činy měly transformovat do § 17 ZOR, což tehdy byla nejmírnější norma, která postihovala státně nepřátelská sdružení.⁹⁴

Proces se tak dočkal odvolání k Nejvyššímu soudu v Brně. Ten rozhodl o všech zmatečných stížnostech dne 26. června 1926. Senátu soudu předsedal Purcner. Odvolání podal jen společný obhájce obžalovaných první a druhé skupiny, Otokár Blaha, a to z několika důvodů. Obžalovaní vytýkali odvolacímu soudu jak opětovnou absenci výsledku svědka Juraje Čabana, tak špatného posouzení důkazů. Šlo zejména o výtky formálního charakteru, které se tehdy objevovaly v odvoláních nejčastěji. Na trestu první a druhé skupiny obžalovaných se tedy od odvolacího soudu nic nezměnilo. Všichni byli uznáni vinnými z konání přípravy úkladů proti republice. Avšak na druhou stranu Nejvyšší soud otevřel také otázku třetí skupiny obžalovaných. Musel se jí zabývat z úřední povinnosti. Právě zde soud vyčetl benevolentnost prvních dvou soudů. Nesouhlasil totiž s jejich osvobozením a považoval činy třetí skupiny za trestné podle § 12 případně § 13 odst. 1 ZOR.⁹⁵ Poukazoval

⁹⁴Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, Spis Zm III 322/26 – To IV 1069/25, *Rozsudek trestního soudu*

v Košicích ze dne 15. února 1926, s. 1–2.

⁹⁵Viz Černý, Jan: *Zákon na ochranu republiky*. Praha 1938, s. 1. § 13 ZOR: „1. Kdo bez úředního povolení: opatří, přechovává nebo jinému přenechá dělo, kulomet, samostříl (automatickou pušku), ruční granát, minomet, plamenomet nebo zbraň podobné účinnosti nebo součástky, jichž je nezbytně zapotřebí k užití takové zbraně, hromadí nebo rozděljuje ruční nebo stelné zbraně, střelivo, vojenským účelům sloužící třaskaviny nebo jedovaté plyny, tvoří ozbrojené skupiny nebo je cvičí v zacházení se zbraní, trestá se za zločin žalářem od jednoho měsíce do jednoho roku. 2. Jednal-li viník vědomě k účelům pozdvižení nebo vzbouření (vzpoury), trestá se těžkým žalářem od šesti měsíců do pěti let. 3. Kdo se zúčastní ozbrojené skupiny, věda, že jejím účelem je pozdvižení nebo vzbouření (vzpoura), trestá se zločin žalářem od jednoho měsíce do dvou let. 4. Kdo opomine neodkladně a věrohodným způsobem oznámiti úřadu nedovolené ozbrojování (čís. 1 až 3), o němž se dověděl věrohodným způsobem, ačkoliv tak mohl učiniti snadno a bez nebezpečí pro sebe a osoby blízké, trestá se za přečin tuhým vězením od osmi dnů do šesti měsíců. 5. Vyzve-li státní správa obyvatelstvo vyhláškou, aby vydalo zbraně, nebude za nedovolené ozbrojování potrestán, kdo zbraně odevzdá úřadu ve lhůtě stanovené vyhláškou.“

na to, že soudy prvních dvou instancí neposuzovaly trestné činy třetí skupiny v úzkém propojení se zjištěným skutkovým stavem u první skupiny. Třetí skupina obžalovaných, kterou tvořili řadoví členové Čerkesů a Organizace komunistické mládeže, se dle Nejvyššího soudu sice nevědomky, ale aktivně podílela na cvičení a politické práci zakázaných organizací, a tudíž z jejich činnosti jim mělo dojít, že se jedná o nelegální činnost a měli tuto činnost nahlásit nebo překazit.⁹⁶ K totožnému závěru se přikláněla také Generální prokuratura, respektive státní zástupce Růžička, jehož posudek si Nejvyšší soud vyžádal.⁹⁷ Nejvyšší soud tak v této části rozsudek zrušil a vrátil k opětovnému projednání.⁹⁸ I přes částečné zrušení rozsudku se proces s Čerkesy Nejvyšším soudem skončil, neboť o hlavních vinících bylo rozhodnuto.

4.2. Mediální a politický ohlas procesu

Mediální vlna procesu nebyla tak silná jako závažnost obvinění nebo počet obžalovaných. Vybraná média jako *Lidové noviny*, *Přítomnost*, *Slovenský deník* nebo *Bohemia* o procesu vůbec neinformovala.

Procesu se ve své době nevěnovala ani Poslanecká sněmovna ČSR. Je zajímavé, že při některých projednáváních v souvislosti s odnímáním imunity některým komunistickým poslancům, se otázka košického procesu vůbec nedostala na pořad dne. Proces s Čerkesy tak nepřekročil svoji jistou provinčnost. Je tedy až pozoruhodné, že tak rozsáhlý proces jakým například z hlediska počtu obžalovaných nebo napojením organizací na komunisty byl, neměl žádnou politickou a mediální odezvu.

⁹⁶Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26, Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 26. června 1926*, s. 20–29.

⁹⁷Srov. Tamtéž, *Generální prokuratura v Brně č. 1921/26*, Návrh ze dne 22. června 1926, s. 1–2.

⁹⁸Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, *Spis Zm III 322/26, Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 26. června 1926*, s. 20–29.

5. Proces proti představiteli spolku „Probouzejících se Maďarů“

5.1. O spolku „Probouzejících se Maďarů“

Formování spolku „Probouzejících se Maďarů“, v originále „Ébredő Magyar Egyselité“ začalo již 30. listopadu 1918, kdy se v hostinci Gólyavár sešlo na tisíc důstojníků a poddůstojníků, kteří chtěli posílit v poraženém státě maďarského vojenského ducha.⁹⁹ Přesné datum vzniku spolku „Probouzejících se Maďarů“ bohužel neznáme. Na datu vzniku se později neshodli ani jeho vlastní vůdci. Například Kozma Miklós, první z vůdců spolku, kladl vznik na 10. prosince 1918. Jiného názoru byli pozdější vůdci Gratz Gusztáv, který považoval za datum vzniku 19. února 1919, nebo Balogh Ferenc, jenž deklaroval datum 13. prosince 1918. Pomocí pozdějších výzkumů se ale jeví datum prvního z vůdců Kozmy Miklóse jako nejpravděpodobnější.¹⁰⁰

„Probouzející se Maďaři“ nebyli ze začátku založeni k vojenským účelům. Jejich ideologie byla krajně pravicová. U vzniku spolku stáli především intelektuálové. Můžeme jmenovat například zapisovatele ministerstva vnitra Tibora Herkélyho, právníka Dániela Sándora nebo režiséra Sáremzei Endreho. Samotné ideologické ukotvení měl spolek v krajní pravici. Úzce spolupracoval s Asociací Maďarské Národní Obrany. Dle směrnic, které spolek přijal 6. ledna 1919, se cílem spolku stalo křesťanské a maďarské národní duchovní probuzení. Členem jednoty se tak od této doby mohl stát také každý dospělý křesťan „Krajiny svaté Koruny“, což mělo symbolizovat Maďarsko v jeho původních hranicích.¹⁰¹ Tímto si začal spolek utvářet vnitřní strukturu. Vytvořil si dvojce paralelní stanovy, jedny legální a jedny nelegální a postupem času získal napojení na vládní stranu. Pochopitelně se nemohla takto rychle se vyvíjející organizace v Maďarsku skrýt před informačním kanálem ČSR. Již v roce 1924 začaly zprávy o „Probouzejících se Maďarech“ plnit stránky politických zpráv československého vyslanectví v Maďarsku. Prezident tak byl již od této doby o tomto iredentistickém spolku pravidelně informován. Velký milník pro spolek přišel v roce 1924, kdy se již stal základem nové pravicové politické strany Magyar Nemzeti Párt, jež měla

⁹⁹Srov. Dósa, Rudolfné: *A move. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet 1918–1944*. Budapest 1972, s. 32–34.

¹⁰⁰Srov. Zinner, Tibor: *Az ébredők fénykora*. Budapest 1989, s. 7.

¹⁰¹Srov. Tamtéž, s. 16, 17.

šovinisticko-nacionalistický nádech. Ve dnech 21. a 22. prosince 1924 se dokonce konal v Budapešti zemský kongres spolku. Z něho vyšlo najevo, že členem spolku byl také Mikloš Horthy.¹⁰² Předsedou strany se stal poslanec Josef Tasnádi – Kovács. Právě napojení na vládní politiky zajišťovalo jednotě velké finanční příjmy. Po parlamentní kritice opozice se musely díky tomu měnit stanovy spolku. Omezena tak byla působnost ústředního výboru. To ovšem „Probouzející se Maďary“ nezastavilo. Díky předchozím příjmům mohl spolek jednoduše dotvořit celou vnitřní strukturu a specifikovat svou činnost.¹⁰³ Již to nebyla jen křesťanská obroda. Cílem spolku se stalo znovuzřízení bývalého uherského království, tj. odtrhnutí slovenského území od ČSR a jeho přivtělení k Maďarsku. V téměř každém městě, zejména v těch pohraničních, již měl spolek pobočku. Skrze tyto pobočky začal využívat své členy k provádění propagandy a špionáže na územích bývalého Maďarska.¹⁰⁴ Pro ČSR se tak stal spolek nebezpečným a iredentistickým. Samotné slovenské orgány na tento moment reagovaly zvýšenou pozorností a začaly více kontrolovat obyvatele Maďarska na území Slovenska. Z této kontroly, pokud neměla být lichá, muselo nutně vzejít nějaké podezření ze špionáže. K jednomu takovému podezření došlo dne 20. ledna 1925, kdy byl jistý člen Probouzejících se Maďarů Zikmund Szombathy předveden před policejní služebnu v Bratislavě a následně dán do vazby pro podezření nejen z aktivní špionáže, ale také verbování nových členů a šíření maďarské propagandy. Zikmund Szombathy byl přímo napojen na místopředsedu spolku Pavla Prónaye. Byl tak obviněn ze zločinu úkladů o republiku.¹⁰⁵

5.2. Soudní proces

Proces proti Zikmundu Sombathymu začal 9. ledna 1926 hlavním líčením před Bratislavským trestním soudem, jemuž předsedal soudce Pásek. Ke změně soudu z hlediska návrhu podjatosti nedošlo, neboť k tomu nebyly připomínky. Tento dvacetidevítiletý bývalý vojenský

¹⁰²Srov. AKPR Praha, fond Kancelář prezidenta republiky, Protokol T, sign. T – 2045/21, *Výměnná zpráva zahraniční* č. 123 (T – 1065/26), s. 2., 158 (T – 99/25), s. 7., 168 (T – 219/25), s. 5.

¹⁰³Srov. Tamtéž, *Výměnná zpráva zahraniční* č. 55 (T – 500/24), s. 6.

¹⁰⁴Bohužel přesné vymezení struktury nelze uvést, a to z důvodu chybějících archivních materiálů. Podrobná vnitřní struktura se nenalézá ani v Národním archivu, ani v Archivu kanceláře prezidenta republiky a dokonce ani ve Štátním archivu v Bratislavě. Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2908, *Spis Zm III 619/26, Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 16. července 1926*, s. 3.

¹⁰⁵Srov. Štátní archiv v Bratislavě. Fond Župný úřad v Bratislavě – Prezidiálne spisy 1923–1928, fascikel: 1130/1926 Szombathy, *Dopis státního zástupce v Bratislavě* č. St. 352/25 ze dne 20. ledna 1925.

příslušník maďarské armády a zároveň zemědělec byl podobně jako u výše uvedeného procesu obžalován ze zločinu přípravy úkladů proti republice na základě § 2 ZOR. Před soudním tribunálem deklaroval svoji československou národnost. Státní zástupce, jež zastupoval obžalobu, vinil Zikmunda Szombathyho, že jako bývalý příslušník maďarské armády se po převratu v lednu 1919, kdy se již nalézal na Slovensku, se opět vrátil do Maďarska, kde svým členstvím jak v jeho bývalém vojenském pluku zvaném Karathalom, z něhož se v té době v Maďarsku stalo jisté četnictvo, zaměstnaneckým poměrem ve spolku „Probouzejících se Maďarů“, spolčil s jinými a sbíral, organizoval a cvičil branné nebo pomocné síly k tomu, aby byla část Slovenska odtržená k Maďarsku. V procesu byl k tomu ještě Zikmund Szombathy obviněn z toho, že jako zaměstnanec „Probouzejících se Maďarů“ se měl podílet na týrání lidí, kteří byli spolkem obviněni ze špionáže ve prospěch ČSR.¹⁰⁶

Jednodenní hlavní líčení, které nebylo přístupné veřejnosti, nebylo dlouhé, ale intenzivní, neboť ještě ve shodný den byl vyhlášen rozsudek. I přes tuto skutečnost se soud musel vyjádřit ke spolku „Probouzejících se Maďarů“ jako celku, neboť musel dokázat jeho nebezpečnost. Samotné povědomí o nebezpečnosti spolku nestačilo, protože „Probouzející se Maďaři“ byli sledováni v této době pouze krátce, přičemž ještě šlo o zahraniční organizaci. Takto krátké projednávání bylo dáno také tím, že soud využil jen malé množství důkazních prostředků. Vystačil si de facto jen s výpovědí obžalovaného, dvou svědků, lékařským posudkem a posudkem vojenských znalců. Výpověď svědků a lékařský posudek měly ale jen doprovodný charakter, a to v tom smyslu, že jejich kombinací bylo vyvráceno tvrzení o týrání lidí obviněných ze špionáže. Avšak tito svědkové, jež údajně byli týráni, nevypovídali pravdu. Potvrdil to také lékařský posudek. Primárně tak byla využita výpověď obžalovaného Szombathyho a podle této výpovědi také vypracovaný posudek vojenských znalců. Vzhledem k tomu musela být výpověď Zikmunda Szombathyho velice podrobná, protože tvořila základ zjištění skutkového stavu.¹⁰⁷

Zikmund Szombathy před soudem tedy podrobně vyličil celou jeho „maďarskou“ anabázi. Vypovídal, že po odcestování do rodného města Kajal, kde se zdržel jen malou chvíli, se opět ocitl v Maďarsku, kde se spojil se svým bývalým vojenským plukem, se kterým pomáhal při převratu v ČSR. V Maďarsku proto, že se musel díky novým politickým poměrům jeho pluk přesunout z Bratislavy do maďarského města Magyaróvár. Tam byl přidělen k již jednou zmíněnému spolku Karhatalom, jež vykonával bezpečnostní

¹⁰⁶Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2908, *Spis Zm III 619/26 – Tk IX 145/25, Rozsudek Krajského trestního soudu v Bratislavě ze dne 9. ledna 1926*, s. 1.

¹⁰⁷Srov. Tamtéž, *Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Bratislavě ze dne 9. ledna 1926*, s. 2–3.

službu. V Maďarsku se ale Zikmund Szombathy zdržel krátce, protože zanedlouho zde vypukl komunistický převrat. Utekl do Rakouska spolu s dalšími důstojníky, neboť komunisté organizaci Karhatalom považovali za kontrarevoluční. Po ukončení hrozby komunistické „republiky“ se opět vrátil z Vídně přes Jugoslávii do Maďarska do Szegedu, kde se do října 1921 stal členem v dalším vojenském oddíle vojenského velitele Pronaye. Poté přestoupil jako zaměstnanec do spolku „Probouzejících se Maďarů“. Zaměstnán zde byl zejména z důvodu finanční tísně, kdy chtěl studovat zemědělskou školu, ale neměl na ni peníze. Zikmund Szombathy ale u soudu popřel, že by jakkoliv věděl o iredentistické činnosti všech výše uvedených spolků, a to zejména „Probouzejících se Maďarů“, u kterého byl jen zaměstnancem. Popřel také, že by se jakkoliv podílel na aktivní činnosti propagandy maďarských cílů na Slovensku nebo jakéhokoliv šíření takové propagandy. Zcela kategoricky také odmítl, že by jako zaměstnanec spolku „Probouzejících se Maďarů“ jakkoliv věděl o najímání nových sil a sbírání zbraní. Přiznal se jen k tomu, že zde byl zaměstnán jako obyčejný administrativní pracovník a o vojenských cílech spolku nevěděl nic.¹⁰⁸ Sám se naopak dožadoval amnestie, která mu měla podle něj příslušet podle Trianonské dohody. Ta měla zajišťovat milost pro členy iredenty všeobecně, přičemž ovšem takový člen musel s iredentismem aktivně i pasivně skončit do 26. června 1921.¹⁰⁹ K tomu také uvedl, že se dobrovolně přiznal ke členství a zaměstnaneckému poměru v organizacích a kvůli své pozdější nemoci ani nemohl aktivní činnost vykonávat. Na řadu tak přišel posudek vojenských znalců. Ten se nejprve musel vyjádřit obecně o organizacích, ve kterých byl Szombathy členem nebo zaměstnán. Za nejzávažnější považoval posudek spolek „Probouzejících se Maďarů“. Vyjadřoval se o něm zcela shodně, jako to uváděly důvěrné politické zprávy vyslance prezidentu republiky.¹¹⁰ Je tak nasnadě otázka, zda se vyslanec nepodílel určitým způsobem na posudku. To ale není zcela podstatné. Hlavní je skutečnost, že spolek „Probouzejících se Maďarů“ byl považován za hrozbu ČSR, neboť bylo podle posudku jeho cílem dosažení obnovy hranic bývalé Svatoštěpánské koruny a tímto pracovat proti československému státu. Na druhé straně ale posudek nepřiznal Szombathymu vinu. Absence důkazů zabraňovala konkretizaci trestného činu. Nebylo tak možné dokázat, že věděl

¹⁰⁸Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2908, *Spis Zm III 619/26 – Tk IX 145/25, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Bratislavě ze dne 9. ledna 1926*, s. 2–3.

¹⁰⁹Srov. Tamtéž. Také k tomu srov. Dejmek, Jindřich: *Zrod nové Evropy: Versailles, St-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*. Praha 2011.

¹¹⁰Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2908, *Spis Zm III 619/26 – Tk IX 145/25, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Bratislavě ze dne 9. ledna 1926*, s. 3.

o vojenském cíli spolku „Probouzejících se Maďarů“, z čehož tak vyplývalo, že nemohl poté ani sbírat a cvičit branné a pomocné síly proti státu. Vojenskému posudku dal prvoinstanční soud za pravdu. Vzhledem ke skutečnosti, že uznal také Szombathyho námitku amnestie, nebylo podivné, že Zikmund Szombathy byl nakonec rozsudkem prvoinstančního soudu osvobozen.¹¹¹

S tímto výsledkem se nesmířil státní zástupce, který ihned podal odvolání. K odvolacímu hlavnímu líčení opět před Trestním soudem v Bratislavě, jemuž ale předsedal soudce Drbohlav, tak došlo dne 19. dubna 1926. Státní zástupce vytýkal prvoinstančnímu soudu špatné posouzení skutkového stavu. Dle něj se amnestie, kterou zajišťovala Trianonská smlouva, nevztahovala na Szombathyho činnost. Nesouhlasil také s tím, že soudu stačila jen výpověď Szombathyho, který popřel, že by věděl o vojenském charakteru spolku „Probouzejících se Maďarů“. Odvolací soud tak musel opět přezkoumávat skutkový stav, který byl zjištěn v první instanci. Podrobným přezkumem prezidentem udělené amnestie ze dne 7. září 1922, kterou musel Masaryk vydat na základě Trianonské smlouvy, soud dospěl k závěru, že prvoinstanční soud tuto amnestii neměl aplikovat. Důvodem byla Szombathyho pokračující činnost v iredentě ve formě zaměstnaneckého poměru ve spolku „Probouzejících se Maďarů“, který byl státem označen jako nepřátelský, a tudíž se jeho aktivní činnost přelila i za rozhodné datum 26. července 1921, do kdy měl vždy dotýčný s iredentou aktivně skončit. Státnímu zástupci přisvědčil soud také v případě Szombathyho vědomí o vojenském charakteru spolku. Odvolací soud neuznal Szombathyho popření za relevantní důkaz. Naopak vyslovil domněnku, že Szombathy, který měl přehled o finančních tocích a administraci spolku musel vědět o vojenském charakteru spolku.¹¹² Díky tomu odvolací soud změnil výrok o vině a trestu a uznal Szombathyho vinným dle § 2 odst. 1. a 3. ZOR, že „v *Szegedu jako důstojník oddělení podplukovníka Pronaye, kde konal službu do října 1921 na rozličných místech, kdy po jeho opuštění se zúčastnil činnosti spolku „Probouzejících se Maďarů“, spolčil s jinými k úkladům o republiku a sbíral tím branné a pomocné síly, organizoval je a cvičil.*“¹¹³ Byl mu nově vyměřen jako hlavní trest rok žaláře a jako vedlejší trest tříletá ztráta občanských práv s tím, že bude na prvoinstančním soudu, zda bude trest podmíněčný.¹¹⁴ Při tvorbě trestu odvolací soud musel opět řešit otázku použití správného

¹¹¹Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2908, *Spis Zm III 619/26 – Tk IX 145/25, Rozsudek Krajského trestního soudu v Bratislavě ze dne 9. ledna 1926.* s. 1.

¹¹²Srov. Tamtéž, *Odůvodnění rozsudku Odvolacího trestního soudu v Bratislavě ze dne 19. dubna 1926,* s. 2–6.

¹¹³Viz Tamtéž, *Rozsudek Odvolacího trestního soudu v Bratislavě ze dne 19. dubna 1926,* s. 1.

¹¹⁴Srov. Tamtéž, *Rozsudek Odvolacího trestního soudu v Bratislavě ze dne 19. dubna 1926,* s. 1–2.

zákona, protože trestné činy, které podle soudu Szombathy udělal, se staly před přijetím ZOR. Jelikož by zde musel být opět aplikován Uherský trestní zákoník, který přiznával podobným činům větší tresty, soud využil zásadu „retroaktivita ve prospěch pachatele“ a přiklonil se k výše uvedenému trestu podle ZOR.¹¹⁵

S takto změněným rozsudkem se na druhou stranu nesmířil Zikmund Szombathy, a proto prostřednictvím svého obhájce podal proti tomuto rozsudku zmateční stížnost k Nejvyššímu soudu. Důvodem se staly opět formální záležitosti ve smyslu absence konkretizace trestného činu, neodůvodněné změny prvoinstančního rozsudku, kdy byla přijata amnestie, formálních chyb, atd. Před Nejvyšším soudem v Brně stanul Szombathy dne 16. července 1926. Senátu předsedal soudce Purcner. Nejvyšší soud zamítl všechny Szombathyho výtky proti rozhodnutí druhoinstančního soudu. U amnestie pouze poukázal na zjištěný skutkový stav druhé instance. Sám se ovšem musel soud zabývat otázkou kvalifikace trestného činu z moci úřední. Po analýze obou rozsudků dospěl Nejvyšší soud k závěru, že samotný skutkový stav, jak jej už vylíčily dvě instance předtím, byl správný. Nesprávná byla u obou soudů pouze kvalifikace činu, neboť jak už avizovali při prvním líčení vojenští znalci, Szombathymu nebyla dokázána žádná konkrétní činnost, na základě které by cvičil, organizoval nebo aktivně sbíral členy k podvrácení republiky. Szombathy se dle Nejvyššího soudu provinil jen podle § 2 odstavec 1 ZOR, tj. že již jen tím, že se účastnil činnosti spolku „Probouzejících se Maďarů“, byl srozuměn s cíli tohoto spolku a k těmto cílům se s jeho členy spolčil.¹¹⁶ Díky tomu Nejvyšší soud trest změnil a bezpodmínečně odsoudil Zikmunda Szombathyho na jeden rok žaláře a k tříleté ztrátě občanských práv. Pro veřejnost uzavřený soudní proces s představitelem maďarské vojenské síly se skončil stejně rychle, jako začal.¹¹⁷

5.3. Mediální a politický ohlas procesu

I přes skutečnost, že na první pohled šlo o malý a krátký proces s jedním obžalovaným, jenž byl napojen na zahraniční politicko-vojenskou organizaci, nezůstal veřejnosti utajen. Ačkoliv se veřejnost nemohla účastnit jednání, byly to *Lidové noviny* a *Slovenský deník*, které o procesu zpravily alespoň českou a slovenskou veřejnost. Sice se jejich zprávy omezovaly na pouhá základní fakta, přesto je z nich zřejmé, že tento soudní proces měl alespoň částečný

¹¹⁵Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2908, *Spis Zm III 619/26 – Tk IX 145/25, Odůvodnění rozsudku Odvolacího trestního soudu v Bratislavě ze dne 19. dubna 1926*, s. 5.

¹¹⁶Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2908, *Spis Zm III 619/26, Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 16. července 1926*, s. 2–8.

¹¹⁷Srov. Tamtéž, *Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 26. června 1926*, s. 1–2.

význam pro upevnění celistvosti státu, respektive k tomu, aby si česká a slovenská veřejnost uvědomovala určité maďarské nebezpečí.¹¹⁸ *Bohemia* ani *Přítomnost* o procesu nepsaly. I přes tento určitý mediální záchvěv ale nemůžeme celkově význam procesu pro mediální scénu přeceňovat. Proces byl jistě pro aktéra a částečně i menší část veřejnosti důležitý, avšak vzhledem k jeho výsledku to s veřejností nemohlo nijak pohnout. Ještě slabší byl ohlas procesu na politické půdě. Poslanecká sněmovna o tomto procesu vůbec nehovořila. Nestal se ani obsahem žádného ze sněmovních projevů.

¹¹⁸Srov. *Člen probouzejících se Maďarů*. Lidové noviny, 34, 1926, 14.1., s. 3. *Zikmund Sombath oslobodený*. Slovenský deník 9, 1926, 14.1., s. 4.

6. Proces proti představiteli spolku Levente

6.1. O spolku Levente

Spolek Levente vznikl jako protestní organizace proti diktátu Trianonské smlouvy. Ta totiž Maďarsku vymezovala celkový počet vojáků na 35 000 včetně důstojníků. S takovýmto výsledkem své armády se Maďarsko nechtělo smířit a těsně po sjednání Trianonské smlouvy hledalo cestu, jak svoji armádu „legálně“ cvičit a smlouvu tím obejít. Jako nejlepší řešení se našla možnost zakrýt armádu do tělovýchovných spolků. Na konci roku začal platit tzv. zákon o tělovýchově. Ten ukládal všem školám, aby organizovaly pro mládež do 21 let tělovýchovu, přičemž stát měl povinnost organizace, které se tělovýchovou zabývaly, podporovat. Povinnost tělovýchovy platila také pro podniky nad 1000 zaměstnanců. Netrvalo tedy dlouho a na základě tohoto zákona vznikla organizace, jež měla prvotní cíl pečovat o tělesnou zdatnost maďarského národa. Tato organizace dostala název Levente, což v překladu znamenalo Spolek Bohatýrů. Levente začalo svoji činnost v průběhu let 1922 až 1924.¹¹⁹

Právě koncem června 1924 byly spolkem Levente přijaty jejich oficiální stanovy. Levente v nich deklarovalo jako cíl rozmnožování síly národa výchovou v těle a charakteru silných mravních mužů. Tohoto cíle se mělo dosáhnout skrze rozšiřování školní výchovy prostřednictvím teoretického a praktického vzdělávání, organizováním pěveckých či divadelních souborů. Levente oficiálně mělo suplovat tělocvičnou jednotu podobnou našemu Sokolu. Paralelně s oficiálními stanovami byly schváleny také stanovy neoficiální. V nich už Levente svůj pravý účel neskrývalo. Dle těchto ilegálních stanov bylo cílem spolku tělesné, duševní a vojenské vychování jeho členů. Součástí jejich činnosti se tak místo divadla stala cvičení podobná vojenským. Vzhledem k nedostatku zbraní tato cvičení probíhala s dřevěnými maketami. Tyto ale byly později vyměněny za karabiny Manlicher 95. Podle tajných stanov mělo být členství v Levente povinností každého muže maďarské státní příslušnosti od 14 do 21 let. Omlouval pouze zdravotní stav. Povinnost kontrolovat členství měli i zaměstnavatelé.¹²⁰

¹¹⁹Srov. Lukeš, Michal: *Organizace Levente. O některých aspektech obcházení vojenských článků Trianonské mírové smlouvy ze strany Maďarska*. Historie a vojenství. Časopis Vojenského historického ústavu, 56. č. 1. Praha 2007, s. 29–32.

¹²⁰Srov. Tamtéž, s. 32.

Pokročilá byla také organizační struktura spolku. Původní oficiální tělovýchovné komise se staly pouze administrativními články. Reálnou strukturou se stalo pět základních okrsků. Jednalo se o okrsky Jižní, Severní, Západní a Východní; zvláštnímu postavení se těšila Budapešť, která tvořila samostatnou jednotku. Okrsky podléhaly Zemskému velitelství Levente, kterému velel vždy bývalý vysoký důstojník. Okrsky se poté členily do župních velitelství, kterým veleli župní náčelníci, což byli většinou plukovníci nebo podplukovníci. Vertikálně se samotné mužstvo organizovalo podle vojenských jednotek. Tvořily jej čtyři, ze kterých vycházelo 4 až 5 odvodů. Tyto odvody se dále dělily na 4 až 5 stráží. Tomu všemu velelo křídelní velitelství, v jehož čele stál major nebo kapitán. Sám Mikloš Horthy byl kromě členství ve výše uvedeném spolku také protektorem Levente. Čestným předsedou se stal Albert Apponyi. Tato struktura jednoznačně potvrzovala vojenský charakter spolku.

Aby byla udržena oficiální struktura, byli do Levente přibíráni členové již od 12 let. Tito nejmladší se cvičili pouze formou pořadových cvičení, obrátů či pochodů, ale zejména tělocviku. Takto de facto spolek vypadal jako tělovýchovný. Naopak starší členové od 18 do 21 let již prováděli cvičení vojenská společně se střelbou slepými i ostrými náboji a např. také s kulomety. Společně s těmito cvičeními se členové postupně začali specializovat. Někteří sloužili jako pěchota, jiní zase jako jezdecko nebo dělostřelectvo. Z Levente se tak staly aktivní zálohy a nebylo jich zrovna málo. ČSR odhadovala, že v roce 1928 bylo aktivních 100 000 až 120 000 členů Levente. To byla síla, která představovala pro ČSR značné nebezpečí.¹²¹

Podobně jako u jiných maďarských organizací bylo Levente československými orgány přijímáno negativně a podezíravě. Levente se tak také stalo předmětem politických zpráv československého vyslanectví. Vyslanec Pallier několikrát deklaroval nebezpečí, které se v Levente ukrývalo.¹²² Toto všechno vedlo k tomu, že ČSR začala považovat samotné členství v Levente za nepřátelské vůči státu, a proto dle pokynu ministra vnitra bylo možné všechny tyto členy postihovat pro zločin přípravy úkladu proti republice podle ZOR.¹²³ Rozpoutala se tak zatýkácí vlna, která postihla zejména slovenské hraniční přechody. Například 17. října

¹²¹Srov. Lukeš, Michal: *Organizace Levente. O některých aspektech obcházení vojenských článků Trianonské mírové smlouvy ze strany Maďarska*, s. 33.

¹²²Srov. AKPR Praha, fond Kancelář prezidenta republiky, Protokol T, sign. T – 2045/21, *Výměnná zpráva zahraniční č. 153 (T – 1399/25)*, s. 12.; *Politická periodická zpráva za měsíc květen a červen 1928 (T – 759/28)*, s. 24–28.; *Politická periodická zpráva za měsíc listopad a prosinec 1928 (T – 141/29)*, s. 14–16.

¹²³Srov. Lukeš, Michal: *Organizace Levente. O některých aspektech obcházení vojenských článků Trianonské mírové smlouvy ze strany Maďarska*, s. 34.

1928 maďarský vyslanec Masirevič ve své zprávě upozorňuje prezidenta republiky na konflikty, které dráždí maďarskou vládu. Doslova ve své zprávě píše. „*V poslední době množí případy, že na slovenských hranicích zatýkáni jsou maďarští občané, kteří obdrželi od Vašeho vyslanectví visum v Budapešti, že jsou vězněni a odsuzováni po dlouhé vazbě jedině z toho důvodu, že jsou členy spolku Levente. Nelze naprosto ze stanoviska mezinárodního trpět, aby byli odsuzováni lidé jen proto, že jsou doma členy spolku, který jest dle našich zákonů povolen. Kdyby věc měla se nadále tak provádět, nezbude nám nic jiného, než při přechodu našich hranic zatýkat a věznit Vaše občany pouze proto, že jsou členy Sokola.*“¹²⁴ Československého honu na členy Levente se nevyhnul ani Katon Demeter, který jako člen Levente byl jedním z těch, se kterými k procesu došlo. Jeho proces dospěl až k Nejvyššímu soudu.

6.2. Soudní proces

Katon Demeter, československý občan žijící v Maďarsku, stanul před Krajským trestním soudem v Brně dne 31. října 1928. Obžalovaný sice neuvedl, ke které národnosti se hlásil, avšak formálně to vypadalo na národnost československou. Státní žalobce jej vinil z přípravy úkladů proti republice na základě § 2 odst. 1 ZOR. Této přípravy úkladů se měl dopustit svým členstvím v Levente již od roku 1926, který byl svým zaměřením v ČSR protistátní a považován za zdroj možných úkladů. Katon Demeter se tak díky svému členství v Levente měl spolčit v této organizaci s ostatními proti republice. Absence námitek k přiřazení procesu k brněnskému soudu potvrzuje, že místo procesu zcela odpovídalo.

V procesu se otázka nebezpečnosti nebo protistátního charakteru spolku Levente vůbec neprobírala. Soud tuto otázku považoval za vyřešenou pomocí předešlých rozsudků na podobné téma. Vzhledem k této skutečnosti se ale mnohem intenzivněji zaměřil na objektivní a subjektivní stránku věci dobrovolného členství Katona Demetera v Levente. V celém procesu se stalo téma dobrovolnosti členství kardinální otázkou. Proces probíhal sice veřejně, ale beze svědků. Celý rozsudek stál na jednotlivých výpovědích obhájce, Katona Demetera a státního zástupce. Obžalobu Katon Demeter odmítal zejména tím, že neustále při soudu opakoval, že byl maďarskou policií ke vstupu do spolku nucen. Jeho nečlenství by dle něj způsobilo ztrátu jeho zaměstnání nebo možnosti studovat. K tomuto se také prostřednictvím svého obhájce Demeter dožadoval beztrestnosti, a to z důvodu odevzdání jeho členské

¹²⁴Viz AKPR Praha, fond Kancelář prezidenta republiky, Protokol T, sign. T – 2045/21, *Mimořádná politická zpráva ze dne 17. října 1928 T – 961/28*, s. 1.

legitimace a dobrovolnému přiznání se ke členství.¹²⁵ Dle něj tak projevil dostatečnou účinnou lítost. Brněnský soud dal Demeterovi až v podezřele krátké době za pravdu a ještě tentýž den rozhodl o jeho osvobození. Aniž by se tak krajský trestní soud nějak vyjádřil k důvodům Demetera, vyřkl pro obžalovaného ten nejlepší rozsudek. Katona Demetera z důvodu beztrestnosti a účinné lítosti osvobodil. S tímto výsledkem se ovšem nehodlal smířit státní zástupce a okamžitě podal zmateční stížnost. Důvodem se stala naprostá absence analýzy subjektivní a objektivní stránky členství Katona Demetera v Levente.¹²⁶

Problém dvou výše uvedených otázek, které kladl státní zástupce, došel na přetřes u Nejvyššího soudu dne 17. ledna 1929. Soudu předsedal soudce Popelka. Ve veřejném líčení si dala nejvyšší soudní instance znovu prověřit celý Demeterův případ. Proto také u soudu zazněla nejen zmateční stížnost státního zástupce a další výpověď Demetera, ale také původní trestní oznámení, zpráva četnické stanice v Pohořelicích, zpráva policejního ředitelství v Brně a také posudek Generální prokuratury.¹²⁷ Kombinací těchto důkazů soud dospěl k závěru, že trestní soud v Brně pochybil a špatně vyhodnotil celou situaci. U Katona Demetera nenašel ani jeden důvod k tomu, aby byl osvobozen. Podobně jako v první instanci se Nejvyšší soud nezaobíral nebezpečností organizace Levente, které už bylo dle soudu veřejně známé a jinými rozsudky podložené. Důraz byl kladen zejména na otázku, jak dobrovolné ono členství Demetera ve spolku bylo. U jeho nuceného vstupu do Levente soud neshledal jako oprávněný důvod, že byl Demeter policií donucen ke členství. Nebral v úvahu ani jeho výpověď ohledně hrozby ztráty zaměstnání, jelikož Maďarsko nebyla jeho rodná země. Dle soudu tato hrozba nebyla „*zlem takové povahy a intensity, aby jím bylo dáno neodolatelné donucení ve smyslu § 2 písm. g) trestního zákona.*“¹²⁸ Soud nebyl nakloněn ani Demeterově námitce účinné lítosti,

¹²⁵Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2816, Spis Zm II 458/28, *Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 17. ledna 1928*, s. 1, 3–7.

¹²⁶Srov. Tamtéž, s. 2.

¹²⁷Srov. Tamtéž, *Posudek Generální prokuratury v Brně ze dne 3. prosince 1928*, s. 1–7.

¹²⁸Viz. Tamtéž, *Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 17. ledna 1928*, s. 3–7. Zároveň § 2 zákona č. 117/1852 Sb., ř. z. trestní zákon: *Důvody vylučující zlý úmysl. Proto nepřičítá se konání neb opominutí za zločin: a) když pachatel zcela zbaven jest užívání rozumu; b) když skutek při střídavém pominutí smyslů vykonán byl v čase, pokud pominutí trvalo, anebo c) v úplném opilství, ve kteréž se pachatel připravil, zločinu v úmyslu nemaje (§ § 236 a 523), anebo v jiném pomatení smyslů, v němž sobě činu svého vědom nebyl; d) zrušeno e) když se při tom přihodil takový omyl, pro který nebylo lze v činu spatřovati zločin; f) když zlo povstalo náhodou, nedbalostí anebo z neznalosti následků činu; g) když skutek se stal z neodolatelného donucení nebo u výkonu spravedlivé nutné obrany. Že však tu byla spravedlivá nutná obrana, za to má se míti jen tehdy, když lze z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku nebo z jiných okolností důvodně souditi, že pachatel užil toliko*

kteřé se dořadoval tím, ře se dobrovolně přiznal ke členství v Levente a sám odevzdal členskou legitimaci. Důvodem, proč soud tohle tvrzení odmítl, byla skutečnost, ře se Katon Demeter nepřiznal včas. Katon Demeter totiž členskou legitimaci neodevzdal ještě v době, kdy policejními orgány ještě nebyl vyšetřován nebo nebyl na členství v Levente tázán. Kdyby tedy Demeter odevzdal členskou legitimaci hned při vstupu na slovenské území a přiznal se, ře jako člen Levente zde měl pracovat ve prospěch Mařarska, byla by tato účinná lítost brána v úvahu. „Dobrovolnost“ tak byla vynucena okolnostmi vyšetřování. Po subjektivní a objektivní stránce tak Katon Demeter neudělal dle Nejvyššího soudu nic, co by se jakkoli dalo podřadit pod pojem účinné lítosti. Subjektivně tedy již mohl své členství dobrovolně oznámit před svým zatčením a vyšetřováním, přičemž k tomu byly objektivně dány podmínky hned po jeho vstupu na slovenské území. Takto se vyjádřila Generální prokuratura a soud se k tomuto výkladu přiklonil. Shodl se s ní také na návrhu rozsudku. Katonu Demeterovi byl ještě v tentýž den prvoinstanční osvobozující rozsudek zrušen, a to z důvodu, ře Katon Demeter svým dobrovolným členstvím, k němuž nebyl nikým nucen, jak bylo prokázáno v hlavním přelíčení Nejvyššího soudu, věděl a byl poučen o cílech organizace Levente. Svým slibem a podpisem se stal dobrovolně jejím členem, čímž se provinil dle § 2 odst. 1 ZOR. Samotný Nejvyšší soud ale o trestu rozhodnout nemohl, jelikož se musel držet návrhu zmateční stížnosti státního zástupce, který požadoval věc vrátit k novému posouzení. Nejvyšší soud státnímu zástupci vyhověl a věc k přepracování se závazným stanoviskem vrátil. Brněnský krajský trestní soud se tak musel striktně držet skutkového stavu zjištěného Nejvyšším soudem a rozhodnout tak jen o trestu.¹²⁹ Bohužel trest, který Katon Demeter poté dostal od Krajského trestního soudu, již dnes neznáme, jelikož samotný trestní spis se v Moravském zemském archivu nedochoval.¹³⁰

obransy potřebné, aby odvrátil od sebe neb od jiných protiprávní útok na život, na svobodu nebo na jmění; nebo ře toliko z poděšení, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezí takové obransy. - Vykročení takové může se však podle povahy okolností trestati podle ustanovení dílu druhého tohoto zákona trestního §§ 335 a 431) za čin trestný z nedbalosti.

¹²⁹Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2816, *Spis Zm II 458/28, Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 17. ledna 1928, s. 1.*

¹³⁰Spis se spisovou značkou Tk 1715/28 nebyl v Moravském zemském archivu dohledán ani pomocí fondu Policejního ředitelství v Brně. Po konzultaci s vedoucí fondu se dospělo k názoru, ře spis by ještě mohl existovat v některém z archivů v Německu.

6.3. Mediální a politický ohlas procesu

Ačkoliv bylo Levente téměř neustále zmiňováno v politických zprávách československého velvyslanectví, tak proces s jeho představitelem nechal média, prezidenta a poslaneckou sněmovnu chladnými. O procesu s Katonem Demeterem se nedočteme ani v jednom ze sledovaných deníků. Také Poslanecká sněmovna se ani jednou o tomto procesu nezmínila. Nehrál tedy žádnou roli při projednávání jakéhokoliv zákona. Proces i přes svoji veřejnou stránku tak zůstal veřejnosti neznámý.

7. Proces proti představitelům spolku Volkssport

7.1. O spolku Volkssport

Vznik spolku Volkssport, v originále „Verband Volkssport, Nationalsozialistischer Verband für Wandern, Radfahren, Spiel und Sport aller Art“ (dále jen VS), se klade do roku 1929, přesněji řečeno do 18. dubna, kdy jej povolilo Ministerstvo vnitra. Původně tělovýchovný a nepolitický spolek, jež se měl zabývat zejména sportem všeho druhu a jízdou na kole, byl později po vytvoření nelegální struktury spolkem zcela vojenským, plnícím funkce paramilitární organizace. Jeho apolitičnost také nevydržela dlouho. Hned následující rok po jeho vzniku bylo určeno zasedáním ve Fulneku, že členem VS se mohl stát jen ten, kdo již byl členem DNSAP. Samotnému potenciálnímu členu VS muselo být nejméně 21 let.¹³¹

Portfolio činnosti VS bylo různorodé, avšak zdaleka nepřipomínalo jeho původní účel. Pod pojmem sportovních akcí spolek vykonával polovojenský výcvik, tzv. Führerkurse. Zde se členové učili pořadovému cvičení, bojovému umění Jiu-Jitsu, umění velet jednotkám, udržování výzbroje a výstroje, kurýrním službám, orientaci v terénu, čtení z mapy nebo házení atrapou ručního granátu. Několikrát také proběhla cvičení ve střelbě. Vrcholem těchto cvičení byly bojové hry, jež vypadaly jako řízený střet dvou vojenských nepřátelských táborů. Ani jeho další činnost nebyla zcela korektní. VS byl spolkem zajišťující ochranu při politických schůzích nebo šířil nacionálně-socialistickou propagandu formou verbovacích pochodů. Styk VS přesahoval také hranice ČSR. Pomocí Grenzlandamt der Hitlerjugend sídlícího v Klingerbergu u Drážďan spolupracoval na pašování nacionálně-socialistické propagandy do ČSR. Přeshraniční spolupráce probíhala také formou cvičení jednotek VS a SA, např. 17. ledna 1931 u Schönwaldu.¹³²

Spolek VS disponoval velice dobře propracovanou organizační strukturou, nebo respektive duálními organizačními strukturami. Aby mohl spolek plnit svůj pravý účel, jenž se týkal těch činností, které jsou uvedeny výše, musel zároveň organizačně předstírat oficiální strukturu spolku. Oficiálně se tak VS skládal dle legálních stanov z místních, okresních a župních skupin. Nejvyššími orgány spolku dále byly hlavní shromáždění, vedení spolku a rozhodčí soud. Vzhledem ke skutečnosti, že spolek začal být sledován, vytvořil si také

¹³¹Srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*. Bakalářská práce. Brno 2013, s. 14–16.

¹³²Srov. Burian, Michal: *Sudetoněmecké nacionalistické tělovýchovné organizace a československý stát v letech 1918–1938*. Praha 2012, s. 157 a násl.

paralelní reálnou organizační strukturu. VS se tak skutečně dělil od nejnižšího stupně družstva, přes čet, setninu až ke standartě. Každé skupině velel jeden vůdce. Setnina měla být tvořena ve všech tehdejších soudních okresech. Z hlediska územního uspořádání zde byly rozlišovány ještě skupiny a voje. Samotné ústřední vedení VS, v jehož čele stál poslanec DNSAP Leo Schubert, tvořilo pět zástupců z Čech a pět zástupců z Moravy a Slezska. Byli také zvoleni dva vůdci pro jednotlivá území. Pro Čechy to byl poslanec DNSAP Hans Krebs a pro „Moravskoslezsko“ opět Leo Schubert. Hlavní činitelé spolku tak byli chráněni poslaneckou imunitou.¹³³

K podtrhnutí vojenského charakteru spolku přispívaly také propracované zvláštní vnitřní předpisy spolku o stejnokrojích. Tyto předpisy rozlišovaly celkem šest možných druhů uniforem, přičemž každá z nich se měla nosit při jiné příležitosti. Rozlišoval se tedy služební oděv, lehká pochodová výzbroj, plná pochodová výzbroj, oblek pro pořadatelskou službu a oblek pro civilní službu a utajený služební oděv. Nejčastěji byl členy využíván služební oděv, který nejnápadněji připomínal služební oděv německých úderných oddílů Sturmabteilung, neboli SA.¹³⁴ Tento služební oděv byl ovšem v roce 1931 úřady v Brně a Praze zakázán. Od jejich nošení to ale členy VS neodradilo. Služební oděv byl poté jen vyměněn. Například hnědá košile se nahradila bílou.¹³⁵

Na VS byly napojeny další dva spolky. Jugendverband, v originále Nationalsozialistischer Jugendverband, byl vůči VS spolkem okrajovým. Jeho hlavním účelem bylo vychovávat mládež od 14. do 21. roku po stranické ideologické linii a zároveň částečně zvýšit fyzickou kondici členů tak, aby jej poté mohl převzít spolek VS. Studentenbund, v originále Deutscher Nationalistischer Studentenbund, existoval sice také jako okrajový spolek, ale oproti Jugendverbandu byl přímo včleněným do struktury VS jako samostatný okres. Spolek měl sloužit jako prostředník mezi VS a NSDAP včetně SA v Německu. Oba dva tyto spolky byly shodně pronásledovány jako VS.¹³⁶

Podobně, jak se začal měnit pohled úřadů na stejnokroj, to byla už celá činnost VS, která úřadům začala být podezřelá. Již koncem roku 1930 vydala policejní prezidia v Brně a Praze doporučení, aby byl spolek a jeho členové vzhledem k politické a přeshraniční

¹³³Srov. Burian, Michal: *Sudetoněmecké nacionalistické tělovýchovné organizace a československý stát v letech 1918–1938*, s. 157 a násl.

¹³⁴Srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*, s. 18.

¹³⁵Srov. Klepetář, Harry: *Seit 1918 (Eine Geschichte der Tschechoslowakischen republik)*. Ostrava 1937, s. 314.

¹³⁶Srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*, s. 22–23.

činnosti sledování.¹³⁷ Ve vzduchu tak už tehdy visel možný zákaz. To si uvědomovalo také vedení spolku, jež apelovalo na členy, aby se mezinárodní spolupráci vyhýbali. Důvodem se stal nejen možný zákaz spolku, ale také hrozící obžaloba z protistátní činnosti ve smyslu ZOR. V tomto případě byli členové upozorněni na to, že spolek je v momentě trestního stíhání přestane podporovat.¹³⁸ To ovšem členové VS nevydrželi. Na zářijové poradě vedení v Turnhalle v Ústí nad Labem došlo ke složení slibu třiceti členů VS. V tomto slibu se mimo jiné zavázali být vojáky „Třetí říše“. Tento akt byl konečným impulsem k zákazu spolku. Dne 22. února 1932 byl spolek rozpuštěn. Tímto začali být všichni členové VS k tomuto dni považováni za potencionální „rozvraceče“ státu. Začala několikaměsíční éra zatýkání a domovních prohlídek. K 26. květnu 1932 se již mluvilo o 200 trestně stíhaných. Z nich byla o tři dny později vyhotovena žaloba, kterou byl odstartován první soudní proces s těmito představiteli. Pro hlavní přelíčení bylo žalobou vybráno celkem sedm, a to Alexander Petermichl, Fridrich Paliege, Peter Donnhäuser, Anton Schwab, Adolf Metzner, Rudolf Haider a Paul Illing. Šlo o vysoké představitele spolků s největší odpovědností ze všech obžalovaných.¹³⁹

7.2. Soudní proces

Před Trestním soudem v Brně, jemuž předsedal soudce Kerndl, se všech sedm obžalovaných poprvé ocitlo dne 8. srpna 1932. Proces, který se původně měl konat v Praze, se před brněnským trestním tribunálem začal projednávat zejména v důsledku vyhrocené situace v Duchcově, kde došlo ke krvavému střetu Německých Turnerů s Čechy. Svoji roli zde hrála také možnost dvojazyčného projednávání. Brněnský soud totiž jednal vzhledem k velkému počtu německy žijících obyvatel v Brně a brněnské aglomeraci jak v jazyce českém, tak německém. Jednalo se tak o zcela neutrální půdu. Celé hlavní líčení, jež vyvrcholilo vydáním rozsudku dne 24. září, mělo masivní charakter. Tomuto charakteru přispívalo zejména obvinění, jež bylo vůči obžalovaným vzneseno.¹⁴⁰ Všichni obžalovaní se měli dle státního zástupce prostřednictvím spolků VS, Jugendverband a Studentenbund, jež měly podobný

¹³⁷Srov. Burian, Michal: *Sudetoněmecké nacionalistické tělovýchovné organizace a československý stát v letech 1918–1938*. Praha 2012, s. 160 a násl.

¹³⁸Srov. Breitfelder, Miroslav: *Volkssport a jeho proces*. In: *Dějepis XXIII. Sborník katedry historie: napsán a sestaven k šedesátým narozeninám katedry 1948–2008*. Plzeň 2008, s. 50.

¹³⁹Srov. Burian, Michal: *Sudetoněmecké nacionalistické tělovýchovné organizace a československý stát v letech 1918–1938*, s. 160 a násl. K tomu také srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*, s. 25–26.

¹⁴⁰Srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*, s. 27, 32, 33, 35.

vojenský charakter jako německé SA, a kteréžto byly napojeny na politiku DNSAP, sdružit k tomu, aby společně pracovali v úzkém spojení v boji o uznání sudetského Německa se zřízením vlastního sudetského německého zemského sněmu, přičemž konečným cílem tohoto boje mělo být včlenění ČSR do útvaru střeoevropských států nazývaných jako „Třetí říše“. Včlenění ČSR do „Třetí říše“ se mělo dít na základě tajného programu DNSAP.¹⁴¹

V celém procesu bylo využito všech důkazních prostředků. Hlavním z nich se ale staly písemné důkazy. Vyslechnuti byli mimo úvodních výpovědí všech obžalovaných pouze dva svědci, a to policejní prezident Preininger, jenž vedl předběžné výsledky, a svědek Artur Mendl jako zástupce pronajímatele místnosti, ve kterém se spolek scházel. Písemný důkazní materiál byl velice rozsáhlý a zabíral celý samostatný stůl. Tyto materiály svým způsobem nahrazovaly jistou absenci svědků. Velice důležitým a zároveň nejstěžejnějším důkazem byl posudek vojenských znalců. Tito znalci byli i přes kritiku obžalovaných přítomni celému hlavnímu líčení. Měli tak možnost si udělat lépe celkový obraz nejen o nebezpečnosti spolků, ale také o konkretizaci trestných činů všech obžalovaných.¹⁴²

Hlavní líčení bylo rozděleno do čtyř fází, a to úvodních výpovědí, výsledků svědků, průvodního řízení a posudku vojenských znalců. V úvodních výpovědích všichni obžalovaní odmítli jakoukoliv vinu, přičemž dle nich ani nerozuměli, proč vlastně stojí před soudem. Odmítali, že by věděli o tajném programu strany DNSAP. Výsledkem svědků soud získal jen jistotu správnosti policejních protokolů, které potvrdil svědek Preininger. Naopak znejistěl u výsledku Artura Mendla, který žádnou závadnou činnost při pronajímání místnosti spolkům neviděl. Bylo to poté až průvodní řízení, které postupně přesvědčovalo soud o tom, že odmítnutí viny obžalovanými je liché. V něm byly připuštěny pouze důkazy navržené státním zástupcem. Návrhy důkazů ze strany obžalovaných soud nevyslyšel, přestože jich bylo téměř 200. V celém průvodním řízení tak byly předloženy jako důkazy například články z iredentistických časopisů, různé vnitřní předpisy, legální a ilegální stanovy, mobilizační rozkazy, oběžníky, atd. V této nejstěžejnější fázi, jež trvala celý jeden měsíc, vojenští znalci postupně získávali celkový obraz nejen rizikové činnosti VS, Jugendverbandu a Studentenbundu, ale také informace o konkrétních činech jednotlivých obžalovaných. Byl to právě posudek vojenských znalců, který celý proces shrnul. Při projednávání posudku byla veřejnost vyloučena. Vojenští znalci označili stranu DNSAP vzhledem k její spolupráci s německou NSDAP, jež byla v procesu dokázána, jako nebezpečnou pro ČSR. Dle znalců její

¹⁴¹Srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*, s. 35 a násl.

¹⁴²Srov. Tamtéž.

tajný program směřoval proti samostatnosti a integritě ČSR, což dokazovali textem s názvem, „*Kleiner Katechismus der Sudetendeutschen Nationalsozialisten*“, který sepsal Hans Krebs, poslanec DNSAP. Podle posudku se DNSAP transformovala formou svých paramilitantních organizací VS, Jugendverbandu a Studentenbundu do vojenské podoby. Tyto spolky, ač měly být oficiálně nepolitické, se staly prostředkem proti ČSR. Vojenští znalci neopomněli ve svém posudku také podrobně popsat systém hodnot, organizační strukturu a vzájemné vztahy všech tří spolků. Důležitá pro proces byla také konkretizace trestných činů jednotlivých obžalovaných, tak jak to znalci vypožorovali z dosavadního trvání hlavního líčení. Bylo tak potvrzeno předsednictví Metznera ve Studentenbundu v Praze a jeho členství ve VS. Byl jedním z vysokých činitelů, který se účastnil jak porad vedení VS v Ústí nad Labem společně s Krebsem a Illingem, tak jednání předsednictva. Sám organizoval a přesvědčoval členy na schůzích Studentenbundu, aby docházelo ke společným cvičením s SA. Illing byl potvrzen zástupcem zemského velitele Krebse a členem VS. Díky tomu organizoval vojenský výcvik jednotek VS a k tomu ještě šířil propagandu. Účastnil se například nočního cvičení oddílů VS ze dne 23. do 24. ledna 1931 poblíž Milešova. Psal také propagandistické články např. do *Illustrierter Beobachter*. Illing dle posudku také udržoval spojení se zahraničím. Další obžalovaný Donnhäuser byl potvrzen zemským velitelem Jugendverbandu, kde vychovával a cvičil dle vojenského vzoru mládež do 21 let. Mimoto mu bylo dokázáno spojení se zahraničím. Byl také v úzkém spojení s Metznerem. Další z obžalovaných Haider byl znalci potvrzen jako vedoucí skupiny Studentenbundu v Praze, přičemž neustále zůstával ve spojení s vysokými funkcionáři NSDAP v Berlíně a Mnichově, což dokazovaly zabavené časopisy „*Der Angriff*“ nebo „*SA Mann*“, které byly v ČSR zakázány. Obžalovaného Petermichla znalci označili za předsedu VS v Praze. Byl aktivním instruktorem výcviku jednotek VS. Předposlední z obžalovaných Paliege byl označen za zapisovatele Studentenbundu. Tento na základě své pozice musel vědět o zahraničních spojeních spolku s vysokými funkcionáři SA. Podobně byl na tom poslední z obžalovaných Schwab. Ten vzhledem ke své pozici pokladníka se také pravděpodobně účastnil zprostředkovávání styků se zahraničím.¹⁴³ Rozsudek, který byl vydán až po necelém měsíci, uznal všechny obžalované vinnými podle § 2 ZOR, že v letech 1930, 1931, 1932 v Praze, Ústí nad Labem a jiných místech v Čechách se spojili k úkladům o republiku, sbírali, cvičili a organizovali branné a pomocné síly. U třech z obžalovaných, Haidra, Illinga a Metznera soud také uznal, že vešli k témuž konci ve styk přímý a nepřímý s cizími činiteli. Díky tomu byli Haider, Illing a Metzner odsouzeni ke třem rokům státního vězení, přičemž byli doživotně zbaveni občanských práv. Ostatní

¹⁴³Srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*, s. 35 a násl.

obžalovaní Donnhäuser, Petermichl, Paliege a Schwab byli postupně odsouzeni ke dvěma rokům, osmnácti, patnácti a dvanácti měsícům státního vězení, přičemž také oni byli doživotně zbaveni občanských práv.¹⁴⁴

Samotný proces před krajským trestním soudem se těšil velkému zájmu veřejnosti. Ze začátku procesu nebylo v jednacích síních doslova k hnutí. Hlavnímu líčení přihlíželi také někteří poslanci Poslanecké sněmovny ČSR. Přestože postupem dlouhého a unavujícího průvodního řízení množství lidí ubývalo, u vyhlášení rozsudku bylo zase plno. Během líčení tak několikrát docházelo ke slovním přestřelkám jak diváků, obžalovaných, tak soudců. Předseda soudu musel situaci několikrát uklidňovat pod pohrůzkou vyklizení sálu. Soudce Kerndl několikrát v procesu intervenoval, a to nejen v situacích, kdy nebyla publikem či obžalovanými dodržována kázeň, ale také u připouštění jednotlivých důkazů či návrhů obhájců na propuštění obžalovaných s vazby. Všechny tyto návrhy obhajoby byly soudem smeteny ze stolu jako neopodstatněné.¹⁴⁵

Krajským soudem ovšem proces s představiteli VS, Jugendverbandu a Studentenbundu nekončil. Ještě v den vyhlášení rozsudku obhájci podali zmatečnou stížnost. Ta vytýkala prvoinstančnímu soudu tradičně špatné podřazení trestného činu, absenci konkretizace rozsudku, nepotvrzení „násilnosti“ trestných činů a výši trestů. Před Nejvyšším soudem stanuli již prvoinstančně odsouzení dne 7. října 1933. Předseda senátu Procházka po krátkém jednání vynesl téměř potvrzující rozsudek. Kvalifikace trestného činu podle § 2 ZOR se tedy nezměnila. Změněny byly pouze jednotlivé tresty, a to už jen u šesti osob, neboť Donnhäuser spáchal ve vězení sebevraždu. Neměnila se ovšem délka trestu, ale druh vězení. Státní vězení bylo změněno na těžký žalář. Šlo tedy jen o jedinou formální výtku Nejvyššího soudu k soudu krajskému. Sám soudce Procházka konstatoval, že proces v Brně byl veden na výborné právní úrovni.¹⁴⁶

7.3. Mediální a politický ohlas procesu

Proces získal do té doby nevídaný mediální ohlas. Psaly o něm téměř všechny možné vnitrostátní deníky a některé deníky zahraniční. Několikrát byli členové VS spojováni zahraničními médii se Sokoly. Zdůrazňoval se zejména politický podtext procesu. O procesu se zmínily také v této práci sledované deníky. *Lidové noviny*, *Bohemia*, *Slovenský deník*

¹⁴⁴Srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*, s. 48–50.

¹⁴⁵Srov. Tamtéž, s. 35 a násl.

¹⁴⁶Srov. Tamtéž, s. 60–62.

i *Dělnická rovnost* pravidelně přinášely informační reportáže o procesu.¹⁴⁷ Peroutkova *Přítomnost* se více zabývala psychologickou otázkou. To lze usuzovat zejména z toho důvodu, že místo zprávy uvedla rozhovor s poslancem německého pracovního souručenství Petersem. V souvislosti s procesem Peters upozorňoval na jednotící se německou menšinu právě v důsledku procesu jak s VS, tak s Jungsturmem, jak bude uvedeno níže. Kromě napojení trestných činů na DNSAP a s tím spojené možné vydání jejich pěti poslanců k trestnímu stíhání, kladl důraz na rozlišování mezi jednotlivými procesy. Podle něj tak nemá proces VS nic společného s procesem s představiteli Jungsturmu.¹⁴⁸ Nejlépe jeho stanovisko vyjadřuje tento úryvek: „*Dík tomuto nepřesnému označení a politické kulise vyvolaly všechny tyto procesy jakési mystické podezření z velezrady a ze spiknutí proti republice, které znepokojilo českou veřejnost, jež se cítila politicky ohrožena. Lze litovati, že se nenašel český odborný úředník nebo novinář, který by se byl o to zajímal a včas upozornil na politické pozadí a právní stránku věci a konečně na psychologické důsledky procesu a který by byl z politického stanoviska uvážil všechny možnosti, jak se vyhnout velké politické afěře v tak nepokojné a znepokojující době, aniž by zbavil příslušné úřady samozřejmé povinnosti. A tak došlo k těžkým chybám, které zavedly českou politiku do slepé uličky, což se sice popírá, ale z které se česká politika nevyprostí, nezmění-li své stanovisko k Němcům a k národnostnímu problému vůbec.*“¹⁴⁹ *Dělnická rovnost* byla silně cenzurována, a proto se k jejím čtenářům text vůbec nedostal.

Proces s představiteli VS, Jugendverbandu a Studentenbundu rozvířil také politické vody. Na říjnové schůzi poslanci DNSAP a Německé nacionální strany (dále jen DNP) neustále kritizovali průběh procesu, a to i při projednávání zákonů, které neměly s trestním právem nic společného, např. kritika procesů poslance Junga při projednávání zákona o bytové péči na schůzi dne 24. října 1932. Využívali každé možné příležitosti. Proces se stal také jistým mostem k vytvoření zákona, který umožňoval rozpustit nebo zastavit politické strany, jež by byly bezpečnostním rizikem pro republiku. Šlo o zákon č. 201/1933 Sb., o zastavování a rozpuštění politických stran. Průchod k tomuto zákonu umožnily z procesu vyplývající souvislosti, jako bylo např. v roce 1933 únorové vydání poslanců DNSAP Junga, Krebse, Schuberta, Kaspera a Knirsche k trestnímu stíhání. Zákon o rozpuštění politických stran byl ve své době první, který utvářel právní rámec politických stran. Tyto tak konečně

¹⁴⁷Podrobněji o mediálním ohlasu v bakalářské práci. Srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*, s. 51–54. K tomu také srov. Slovenský deník 15, *měsíce srpen a září 1932*.

¹⁴⁸Srov. *Mají být hakenkreuzlerští poslanci vydáni soudu?* *Přítomnost* 11, 1933, s. 726–728.

¹⁴⁹Viz Tamtéž, s. 726.

našly svoji obecnou definici. Zákon ovšem nebyl jediným výsledkem procesu. Byl jedním ze symptomů pádu Udržalovy vlády, na jejíž místo nastoupila vláda Malypetrova. Jelikož bylo díky procesu později možné strany rozpouštět, netrvalo dlouho a tato hrozba postihla také dvě strany na pravém okraji politického spektra. Těmito byly už několikrát zmíněná DNSAP a také DNP. Tyto strany byly rozpuštěny dne 11. listopadu 1933. Na jejich místo přišlo jiné politické uskupení. Nejdřív jako Sudetoněmecká vlastenecká fronta, od 1935 jako Sudetoněmecká strana se díky tomu stala hlavním jednotícím prvkem většiny Němců v ČSR. Proces s VS se tak stal jednou z příčin, která sjednotila Němce do silného politického uskupení. Spolu se zhoršujícími se mezinárodními souvislostmi byl tento jednotící prvek zneužit k ještě větší vlně politického násilí. Samotný průběh procesu a jeho následky sledovala také Kancelář prezidenta republiky.¹⁵⁰ Prezident si o tomto procesu nechával pravidelně zasílat materiály. Šlo o celé kopie soudních spisů a žalob a další korespondence, jako například souhrn názorových příspěvků v rakouských novinách.¹⁵¹

¹⁵⁰Srov. Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*, s. 54–64.

¹⁵¹Srov. AKPR Praha, fond Kancelář prezidenta republiky, inv. č. 3344, *Spisy R* 22996/32, *R* 28697/32, *R* 28698/32, *R* 26356/33, *A* 1531/37, *R* 31486/37, *R* 31829/37, *R* 32767/37.

8. Proces proti představitelům spolku Jungsturm

8.1. O spolku Jungsturm

Spolek Jungsturm (dále jen JS) byl založen v Německu již v roce 1897 ve Swinemünde, pod původním názvem „Blau-weiss-blau Union“. O jeho vznik se zasloužil teprve třináctiletý Leopold z Mnichova. Původně lokální organizace se později začala šířit do německého vnitrozemí. Postupně začala být podporována školami a úřady. Již v roce 1907 měl spolek svůj vlastní časopis. V roce 1932 se spolek skládal z téměř 300 oddílů. Podobně jako jiné spolky, musel mít také Jungsturm povolené stanovy. Tyto definovaly spolek jako organizaci, která měla shromažďovat německou mládež na základě dobrovolné kázně, tuto mládež formou tělocviku a sportu kultivovat, vychovávat u svých členů věrnost k německé říši, lásce k domovu a podporovat zdravý životní styl.¹⁵² Členové JS se dle stanov měli „*zdržet jakékoliv politické činnosti a jakéhokoliv projevování názoru ku sporným otázkám politickým a náboženským.*“¹⁵³ Avšak nebyly to jen stanovy, které spolek udržovaly v chodu. Hlavní náplň činnosti spolku určovaly vnitřní předpisy. Právě tyto měly dvojitý charakter. Určovaly jak vnitřní organizační strukturu, tak proceduru přijímání členů, vzájemné vztahy nadřízenosti a podřízenosti, či tvořily základ pro služební předpisy, jež definovaly „skutečnou“ činnost spolku. Směrnice neboli vnitřní předpisy byly psány takovým jazykem, aby jím bylo umožněno obcházení povinností jak z hlediska německého práva, tak práva, které vycházelo z mezinárodních mírových smluv tvořících Versailleský systém, jež zakazovaly u podobných spolků vojenskou výchovu.¹⁵⁴

Ovšem už samotná precizní organizační struktura JS naznačovala, že spolek nebude jen nevinnou organizací tělovýchovného druhu. Tento spíše připomínal organizaci polovojenského typu. JS se územně dělil na místní skupiny, zemské svazy a říšský svaz. V čele říšského svazu bylo prezidium, jež zastupovalo spolek navenek. Prezidium také jmenovalo vrchní vůdce. Vrchní vůdci byli virilně také voliteli nejvyššího vůdce. Místní skupiny disponovaly vlastními pokladnami, ve styku s úřady měly vlastní zástupce. V čele místních skupin stáli vůdcové oddělení, kteří byli jmenováni zemskými svazy. Zemský svaz

¹⁵²Srov. Moravský zemský archiv Brno (= MZA Brno), fond Krajský soud (trestní), kart. 1729, *Spis Tk I 355/32, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932*, s. 8, 9.

¹⁵³Viz Tamtéž, s. 9.

¹⁵⁴Srov. Tamtéž, s. 13 a násl.

zastupoval společné zájmy jednotlivých místních skupin podle územního členění. Zajišťoval provádění služebních pokynů a kontroloval spolkovou disciplínu. V čele zemských svazů byli vůdci, kteří byli jmenováni říšským svazem. Říšský svaz plnil funkci jakéhosi rozšířeného prezidia s obdobnými pravomocemi jako zemské svazy. Tvořil také vnitřní předpisy. Spolek JS měl systém propracovaných hodností, aniž to dovolovala mírová smlouva. Například hodnost „Oberführera“ mohl mít jen člen prezidia.¹⁵⁵

Spolek JS měl také vlastní uniformy. Skládaly se z blůzy s otevřeným límcem, klobouku a ramenní pásky. Přísná byla také samotná procedura vzniku členství ve spolku. Členem se mohl stát každý, kdo dosáhl nejméně 14 let, byl tělesně zdravý a čisté německé rasy. V samotných místních skupinách byli členové rozděleni do tří druhů skupin. Skupinu A tvořili členové nad 20 roků, přičemž tvořili také tzv. Jungsturmschaften. Skupinu B tvořili členové od 16 do 20 let a konečně skupinu 0 tvořili členové od 14 do 16 let.

Samotná činnost JS se snažila vypadat jako legální. Služební předpisy až nezvykle často opakovaly svým členům, aby svojí činností nedávali žádnou příčinu k možnému pronásledování. Služební předpisy řešily činnost členů mimo území jejich pobytu, tj. činnost, která byla později vykonávána také na území ČSR. Například v bodu o pořadových cvičeních bylo jasně deklarováno stanovisko, že můžou být konána jen potud, pokud je to nutně k zapotřebí k přesunům jednotlivých oddílů ke cvičením. Naopak v dalším bodě předpisy považovaly za vrchol činnosti spolku cvičení v terénu, tzv. „Geländespiel“. Tyto se ale měly dít pouze ve smyslu výletních táborů. Součástí služebních předpisů byl také tzv. zkušební řád, ve kterém byly uváděny podmínky, co který člen při jaké hodnosti musel zvládnout. Například k získání hodnosti „Oberstürmer“ bylo zapotřebí, aby člen prokázal, že dovede při cvičení v terénu zastupovat vůdce skupiny, kontrolovat a řídit „zvědy“, zručně popsat cíl a využití terénu a také umět se orientovat v hlášení a výzvědné službě. Nutností byla znalost čtení z map a orientace v terénu ve dne i v noci. „Oberstürmer“ musel konečně také umět manipulovat se zbraní malého kalibru. Požadavky byly podle zkušebního řádu zvyšovány společně s vyššími hodnostmi.¹⁵⁶

Díky velké aktivitě členů zejména ve cvičeních v terénu, se dostal JS do hledáčku policejního ředitelství v Hamburku. To svým nálezem 1. července 1922 místní skupinu rozpustilo. Samo mimo jiné konstatovalo, že „... místní skupina v Hamburku jest vojenskou organizací, poněvadž se jmenuje „Jungsturmbatallion“ 15 Generalfeldmarschall von

¹⁵⁵Srov. MZA Brno, fond Krajský soud (trestní), k. 1729, *Spis Tk I 355/32, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932*, s. 9–15.

¹⁵⁶Srov. Tamtéž.

Mackensen“, označuje výlety do přírody za cvičení v terénu, skupinové vůdce za vůdce rot, cvičení v přírodě za vojenská členové „Jungsturm“ jsou cvičeni ve střelbě, a že vůdcem jest rytmistr mimo službu von Münchov v Kolbergu. Toto vše dle nálezu vyvolává obavy, že činnost spolku přiči se nařízení říšského prezidenta ze dne 24. května 1921 ...“¹⁵⁷

I přes tyto peripetie se spolek JS dále rozšiřoval a na jaře roku 1925 se dostal až na území ČSR. V této době Herbert Stüdel, František Frei a Hermenegild Zajíc založili tzv. „Jungsturmkameradschaft“. Toto společenství bylo založeno na ideách říšsko-německého JS. Řídilo se také oficiálními stanovami, které fungovaly u JS v Německé říši. Protože šlo de facto jen o „německou“ buňku v ČSR, nebyly ve spolku aplikovány vnitřní předpisy JS. Ovšem neustálou spoluprací se členy berlínského JS se tyto vnitřní předpisy do činnosti brněnského „společenství“ dostávaly. Z toho všeho se nakonec vyklubala myšlenka zřízení samostatného oddílu JS v Brně. Tato myšlenka se během roku 1926 přetavila ve skutečnost. Formou spolupráce Stüdela s říšským velitelem JS Leopolda z Mnichova byl samostatný oddíl JS v Brně vytvořen. Bylo mu přiděleno číslo 271. Po tomto založení začal pozvolna růst počet členů. Spolupráce s ústředním vedením v říšském Německu začala pracovat na plno. Do ČSR tak byly neustále dováženy potřebné tiskopisy od ústředí, různé časopisy, včetně hlavního „tiskového orgánu“ zvaného *Jungsturm*. Nakonec se brněnský oddíl oficiálními stanovami přestal řídit a začal svoji činnost vykonávat pouze podle vnitřních předpisů a služebních pokynů. Jelikož šlo i přes tyto změny stále jen o jakousi územní exklávu říšskoněmeckého vedení, bylo potřeba JS v ČSR nějakým způsobem zlegalizovat. Pokusil se o to Paul, který vyhotovil stanovy pro spolek „Blau-weiss-blaue Jugendschaft“, jež se obsahem neměly nijak přičít československému spolkovému zákonu. JS tak měl být kryt nejen jiným názvem spolku, ale celou jeho na oko vytvořenou strukturou. Stanovy „Blau-weiss-blaue Jugendschaft“ se nijak nelišily od stanov, které využívaly tělocvičná nebo sportovní sdružení v té době. Nebylo to ale jen Brno, které mělo samostatný oddíl JS. Později byl vytvořen jeden oddíl také v Jihlavě s číslem 281.¹⁵⁸

Předstíraná činnost, politická situace a vlna zatýkání různých jiných německých spolků, jako byl např. výše zmíněný VS, se nutně odrazila v zaměření se československých orgánů také na činnost JS. Vlna zatýkání a zejména domovních prohlídek, i přes skutečnost, že samotný spolek čítal tehdy všehovšudy jen 25 členů, se nevyhnula ani jim. Není tak ničím

¹⁵⁷Srov. MZA Brno, fond Krajský soud (trestní), k. 1729, *Spis Tk I 355/32, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932*, s. 15–16.

¹⁵⁸Srov. Tamtéž, s. 18 a násl.

překvapivé, že těsně po procesu s VS, se na lavici obžalovaných před Krajským Trestním soudem v Brně ocitlo také 14 představitelů spolku JS.

8.2. Soudní proces

Dne 17. října 1932 započal proces, v němž čelilo celkem 14 představitelů JS obvinění z příprav úkladů proti republice, tj. § 2 ZOR. Místo procesu zcela odpovídalo obžalobě. Obžalovaní Herbert Stüdel, Walter Hickl, Erich Stüdel, Eduard Schenk, Otto Čermák, Jan Paul, Oskar Schmid, Arnold Biemel, Jan Winkler, Walter Seyfried, Herald Steffan, Herbert Horak, Walter Kittler a Karel Dörre¹⁵⁹ byli obviněni, že se od roku 1925 do konce ledna 1932 v Brně, Jihlavě, Krnově a Svitavách spolčili k úkladům o republiku, a že za tím účelem vešli ve styk přímý i nepřímý s cizími činiteli, zejména vojenskými činiteli v Německu, sbírali také pomocné branné síly, které cvičili a organizovali. Soudu předsedal soudní rada Hagel. Arnold Biemel, vzhledem k jeho rumunské příslušnosti využil doby, kdy nebyl ve vazbě, a utekl do Rumunska. Byl tak z procesu vyloučen. Všichni obžalovaní se hlásili k německé národnosti.¹⁶⁰

Celé hlavní líčení, ve kterém se prokazovala vina obžalovaným, bylo veřejné a vedlo se v obou jazycích. V devíti dnech se soud musel vypořádat se všemi důkazními prostředky, které měl k dispozici. Hlavním klíčem k odsouzení se staly písemné důkazy, jejichž provádění zabralo největší část procesu. Svědkové zde byli až na druhém místě. Nejenže šlo o do té doby neobviněné členy JS, ale jejich výpovědi byly tak strojené, že soud z nich nedostal fakticky žádnou odpověď. Bylo to tedy pro obžalobu takřka zbytečné, ačkoliv je sama navrhovala. Díky této skutečnosti musel soud přistoupit k již osvědčené metodě vedení procesu, která již byla zjevná v procesu s VS. Nejprve se tedy přistoupilo k výsledkům obžalovaných, kteří se tak mohli vyjádřit k obžalobě. Poté se pokračovalo výslechy svědků, které ale v procesu nic nového nepřinesly. Nato se přešlo k provádění písemných důkazů, jež měly usvědčující charakter a přiměly jednotlivé obžalované i k částečným přiznáním. Součástí hlavního líčení se stala přítomnost dvou vojenských znalců, kteří opět sledovali celý vývoj průvodního řízení a vytvářeli si tak obraz o celé organizaci. Jejich posudek zakončoval

¹⁵⁹Šlo opět o mladé ročníky. Herbert Stüdel 24 let, Walter Hickel 25 let, Erich Stüdel 19 let, Eduard Schenk 22 let, Otto Čermák 19 let, Jan Paul 19 let, Oskar Schmidt 25 let, Arnold Biemel 19 let, Karel Dörre 18 let, Jan Winkler 20 let, Walter Seyfried 20 let, Herald Steffan 20 let, Herbert Horak 27 let a Walter Kittler 20 let. Srov. MZA Brno, fond Krajský soud (trestní), k. 1729, *Spis Tk I 355/32, Rozsudek Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932*, s. 1–3.

¹⁶⁰Srov. Tamtéž.

celé průvodní řízení před vydáním rozsudku. Ten byl vyhlášen až 5. listopadu 1932. Samotné dokazování se vedlo zejména čtením písemných důkazů, jejichž obsahem byla jak vzájemná korespondence členů, tak také členské průkazy jednotlivých obžalovaných, zabavené tiskové materiály z Německa nebo Rakouska, zabavené tiskové materiály vlastního tiskového orgánu spolku JS, atd. Právě tyto důkazy primárně doplňovaly výpovědi obžalovaných před soudem a tvořily základ usvědčování z těch trestných činů, ze kterých je vinila obžaloba.¹⁶¹

Obžaloba nejen, že se musela vypořádat s otázkou, zda spolek JS je pro ČSR nebezpečný, ale jako v každém procesu musela tuto nebezpečnost přetavit v konkrétní trestné činy jednotlivých představitelů. Obžaloba tedy vinila všechny obžalované, že jako členové byli součástí organizace JS, kterážto předstírala svůj účel. Ačkoliv se v Německu tvářila jako spolek tělovýchovný, byl to ve skutečnosti spolek vojenského charakteru. Jednotliví členové, kteří disponovali nějakou funkcí, museli prokazovat orientaci v činnostech, jako byly např. cvičení v terénu, umění popsat cíl úderu a využití terénu, znalost předpisů o střelbě, zásad pro zákopnické práce, atd. Spolek JS svým charakterem a činností byl podle obžaloby prostředkem Německa k vybudování jednotného velkého Německa, ve které budou žít Němci všech států. Vojenský charakter spolku žaloba podpírala takovými důkazy, jako byly např. čísla časopisu „*Jungsturm Zeitung*“ nebo srovnáním legálních a ilegálních stanov, doklady o účasti brněnských a jihlavských členů JS na oficiálních akcích spolku v Německu, kde komunikovali s říšským velitelem spolku Leopoldem z Mnichova a také členských průkazů, atd. Právě členské průkazy Herberta Stüdel, Waltera Hickela a Harralda Steffana, kde byly zapisovány všechny schůzky a spojení, byly korunním důkazem v procesu. Samotná obžaloba poté také konkretizovala činy jednotlivých obžalovaných. Z této konkretizace vyplývalo, že všichni obžalovaní, jako členové JS, byli ve spojení se členy v Německu a účastnili se také jako delegáti z Brna a Jihlavy schůze říšského výboru, ve kterém seděli bývalí důstojníci německé armády. Všichni také spolupracovali na činnosti, která se skládala z přeshraničního šíření vojenské propagandy. Samotný Herbert Stüdel byl označen za zakladatele brněnské a jihlavské „exklávy“ spolku, přičemž se toto založení snažil utajit iniciováním založení krycích spolků „*Blau-weiss-blaue Jugendschaft*“ v Jihlavě a „*Germania*“ v Brně, jež měly mít vyhotovené takové stanovy, které by se nepříčily československému právu. Jako později jmenovaný vedoucí skupiny měl provádět verbování členů do spolku a šířit propagandu. Sám měl poté vliv na jmenování jednotlivých nižších vůdců. Herbert Stüdel dal také příkaz, aby

¹⁶¹Srov. MZA Brno, fond Krajský soud (trestní), k. 1729, *Spis Tk I 355/32, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932*, s. 8 a násl.

byl pro pomník členů JS padlých ve světové válce ve Swinemünde vytesán kámen ve Sloupě u Macochy a tento dopraven členy JS do Swinemünde, kde se měli účastnit pietního aktu. Podobně obžaloba hovořila také o Walteru Hicklovi, jenž dle ní byl jedním ze spoluzakladatelů. Tento se měl starat o výchovu jednotlivých členů a provádění vnitřních a služebních předpisů spolku, které fungovaly v Německu. Jako spoluzakladatel měl vliv na celý chod spolku a jeho spolupráci s Německem, která měla např. formu ústní zprávy při uvítání říšského vůdce JS Leopolda z Mnichova v Brně. Eduard Schenk byl aktivním členem až do svého zatčení. Od 1. července 1931 vedl oddíl v Brně, přičemž takto úročil zkušenosti z vedení oddílů na Krnovsku. Prováděl zejména aktivní nábor členů a pracoval na stanovách „fiktivního“ spolku „Germania“, které měly zakrýt skutečnou činnost spolku. Podobnou činnost na stanovách prováděli také další obžalovaní, a to Otto Čermák a Karel Dörre. Samotný Otto Čermák měl později iniciovat založení spolku „Germania“. Tento ovšem nebyl jen obyčejným členem. Do doby zákazu spolku totiž Čermák měl vypracovat mapy, na nichž byly poznámky vojenského rázu. V těchto poznámkách měl popisovat válečný plán na obsazení ČSR, kdy počítal také se zásahem Německa, Rakouska a Maďarska. V těchto poznámkách měl také určit posádky, jež by vedly samotné obsazení. Slovenské území mělo obsadit vojsko o počtu 30 000 vojáků a české země 60 000 vojáků. Obžalovaný Jan Paul byl naopak tvůrcem stanov pro jihlavský „fiktivní“ spolek „Blau-weiss-blaue Jugendschaft“. Se stanovami mu měl pomáhat další obžalovaný Oskar Schmidt. Tento byl duší obou dvou oddílů. Nedisponoval jen velkým nadšením pro jejich „věc“, ale také byl schopný z hlediska organizačního. Všechny materiály, ať už stanovy nebo jiné kontroverzní texty, zasílal k právním posudkům jistému Hoffmannovi v Ústí nad Labem, který měl posuzovat možnost nebo nemožnost schválení stanov či jednotlivých vnitřních předpisů československými úřady. Schmidtovým ochotným pomocníkem byl Jan Paul. Ostatním obžalovaným žaloba kladla za vinu samotné členství. Díky němu museli vědět o velkoněmeckých cílech organizace a svojí aktivní činností, jak v písemném styku, tak v provádění a konání cvičení, se provinili proti republice také. Například Erich Stüdel byl ve styku se zahraniční organizací JS. Měl přijímat poštu od jistého Siefkana, který byl členem JS v Dolním Sasku.¹⁶² Při jednotlivých výsleších u soudu obžalovaní vše popírali a deklarovali, že účel spolku byl čistě tělovýchovný a o jeho vojenském rázu nic nevěděli. Až při další fázi hlavního líčení, tj. provádění písemných důkazů, se část obžalovaných pod tíhou důkazního materiálu začala částečně přiznávat. Soudu se tak začal konstruovat obraz celého procesu. Potvrdit jej měl posudek vojenských znalců.

¹⁶²Srov. MZA Brno, fond Krajský soud (trestní), k. 1729, *Spis Tk I 355/32, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932*, s. 8 a násl.

Jednání při čtení posudku bylo veřejné. Samotný posudek se překvapivě nevyslovoval o konkrétní vině jednotlivých obžalovaných. Řešil JS pouze jako celek. Znalci v posudku konstatovali, že JS je spolek vojenského charakteru, který pracuje na principu vojenské výchovy. Dle posudku JS existovala celá hierarchie šarží jako u armády, přísná vojenská disciplína a výcvik, kde museli jednotliví členové dosahovat znalostí podobných vojákům, což se dělo například u cvičení v terénu nebo ve střelbě. Znalci také potvrdili, že takovýchto cvičení brněnský JS vykonal celkem osmnáct. Z tohoto hlediska znalci považovali spolek za státu nepřátelský, který v případě ohrožení státu mohl způsobit velké škody. Potvrdil také zahraniční spolupráci spolku s německými kolegy. Absentující konkretizace byla pro soud překvapením, jak už bylo uvedeno výše. Tuto absenci však soud nahradil výsledky výslechů jednotlivých obžalovaných před soudem a jejich postupným přiznáním při provádění písemných důkazů. Po posudku vojenských znalců a závěrečných řečech bylo hlavní líčení ukončeno s tím, že rozsudek měl být vyhlášen 5. Listopadu 1932. To se také stalo.¹⁶³

Jako v každém procesu, ve kterém je obžalováno více lidí, se i zde postupným vývojem hlavního líčení rozdělovali obžalovaní do jednotlivých skupin dle míry jejich zavinění. Brněnský soud ve svém rozsudku rozdělil jednotlivé obžalované celkem do tří skupin, které podle toho odsoudil. V první skupině bylo celkem osm obžalovaných, a to Herbert Stüdel, který byl odsouzen na 18 měsíců státního vězení, Oskar Schimdt, jenž dostal 15 měsíců státního vězení, Walter Hickel s trestem 13 měsíců státního vězení a Harrald Steffan, Jan Paul, Eduard Schenk, Jan Winkler a Otto Čermák, kteří obdrželi každý trest jednoho roku státního vězení. Tito jako jediní v procesu pozbyli také občanských práv. Ve druhé skupině byli dva mladiství, Erich Stüdel a Karel Dörre, odsouzeni jak podle § 2 ZOR, tak podle § 3 zákona o trestním soudnictví nad mládeží. Tato kombinace jim vynesla pouze podmíněčný trest na šest měsíců odnětí svobody se zkušební dobou tří let. Všech těchto deset obviněných bylo odsouzeno za trestný čin podle § 2 ZOR, jehož se dopustili tím, „že během let 1925 až 1932 Jan Paul v Jihlavě, ostatní v Brně, Krnově a Svitavách se spolčili k úkladům o republiku, přičemž Herbert Stüdel, Walter Hickel, Jan Paul, Oskar Schmidt, Harrald Steffan a Erich Stüdel vešli k témuž konci ve styk přímý a nepřímý s cizími činiteli.“¹⁶⁴ Třetí skupina obžalovaných, Walter Seyfried, Herbert Horák a Walter Kittler byli pro nedostatek důkazů osvobozeni. S takovýmto rozsudkem se ovšem nechtěl smířit společný obhájce obžalovaných Lochman, který podal proti rozsudku zmateční

¹⁶³Srov. MZA Brno, fond Krajský soud (trestní), k. 1729, *Spis Tk I 355/32, Odůvodnění rozsudku Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932 – Posudek vojenských znalců*, s. 35 a násl.

¹⁶⁴Viz Tamtéž, *Rozsudek Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932*, s. 4.

stížnost k Nejvyššímu soudu. Důvodem bylo již tradičně špatné posouzení výroku o vině a trestu, tj. špatné podřazení dotyčných trestných činů.¹⁶⁵

Samotný proces měl v první instanci ještě pro obžalované příjemnou dohru. Jelikož byli všichni obžalovaní v době konání procesu ve vazbě, žádal obhájce Lochman soud o jejich propuštění z důvodu dlouhé doby přípravy na projednávání zmateční stížnosti v kombinaci s dobou státního vězení, na kterou bylo osm obžalovaných odsouzeno. Soud vyhověl tomuto návrhu a propustil všechny obžalované z vazby, což vyvolalo bouřlivý potlesk v sále od německých diváků.¹⁶⁶

K projednávání na úrovni Nejvyššího soudu došlo až téměř rok poté. Veřejné líčení trvalo od 6. do 11. listopadu 1933. Soudu předsedal soudce Procházka. Nejvyšší soud zmateční stížnosti odsouzených vyhověl a změnil výrok o vině a trestu. Skutkový stav, jak jej zjistil brněnský soud, ponechal, neztotožňoval se ale s podřazením pod skutkovou podstatu trestného činu. Všech deset obžalovaných, kterých se druhoinstanční proces týkal, byli sice uznáni vinnými, ale ne z příprav úkladů o republiku. Soud zmírnil rozsudek tím, že jej podřadil pod § 17 ZOR. Tento, jak už je uvedeno výše, je mírnější variantou nepřátelského sdružení proti státu. Nejvyšší soud vytýkal krajskému trestnímu soudu zejména špatnou citlivost v podřazování případu z hlediska úmyslu obžalovaných a z hlediska skutečné nebezpečnosti spolku. Dle něj nešlo již o přípravné jednání změny zřízení státu. JS neměl dle Nejvyššího soudu tak velké prostředky k tomu, aby mohl jakkoliv reálně zasáhnout. V celém krajském procesu ani nebylo dokázáno, zda nějaký úkladný podnik byl připravován. Krajský soud jen zjistil, že zde existuje státu nepřátelský subjekt. Na druhou stranu žádný úkladný podnik tímto subjektem v době trvání procesu nebyl organizován, respektive nebyl dokázán.¹⁶⁷ Nejvyšší soud tedy konstatoval, že „*Erich Stüdel od roku 1927 až do jara 1931 v Krnově a v Brně, Karel Dörre od roku 1927 až do konce ledna 1932 a také Jan Paul v Jihlavě a ostatní v Brně, v Krnově a ve Svitavách, znajíce účel tajné organizace Jungsturm, podvraceti ústavní jednotnost státu, ke sdružení tomu přistoupili, s ním se stýkali, jeho činnosti se účastnili, je a jeho členy v jich podvratných snahách podporovali, čímž spáchali*

¹⁶⁵Srov. MZA Brno, fond Krajský soud (trestní), k. 1729, *Spis Tk I 355/32, Rozsudek Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932*, s. 1–5.

¹⁶⁶Srov. AKPR Praha, fond Kancelář prezidenta republiky, inv. č. 2389, *R 32210/32, R 7620/37, Výstřižek–Národní listy ze dne 6.11.1932*.

¹⁶⁷Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, k. 2831, *Spis Zm II 27/33, Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 11. listopadu 1933*, s. 4 a násl. A také srov. Tamtéž, *Poradní protokol ze dne 10. listopadu 1933*.

*přečin sdružování státu nepřátelského podle § 17 zákona na ochranu republiky.*¹⁶⁸ Ruku v ruce se změnou výroku o vině šlo také zmírnění samotných trestů. Herbert Stüdel byl odsouzen k trestu jednoho roku, Walter Hickel k devíti měsícům, Eduard Schenk k osmi měsícům, Otto Čermák k šesti měsícům, Jan Paul k osmi měsícům, Oskar Schmidt k šesti měsícům a Jan Winkler k šesti měsícům. Všem těmto odsouzeným bylo přiděleno tzv. tuhé vězení. Mladiství, Erich Stüdel a Karel Dörre byli odsouzeni podmíněčně k trestu odnětí svobody na dobu čtyř měsíců. Vezmeme-li v úvahu, že odsouzeným byla započítána vazba, tak jejich pobyt ve vězení dlouhý nebyl. Tímto dá se říci „osvobozujícím“ rozsudkem pro členy JS se proces definitivně skončil.¹⁶⁹

8.3. Mediální a politický ohlas procesu

Proces se pro média stal zajímavým. Doba těmto procesům přála. O procesu informovaly nejen *Lidové noviny*, ale také *Slovenský deník* a *Dělnická rovnost*. Tyto ovšem podaly zprávu jen o rozsudku.¹⁷⁰ Nevšimavost projevil jen týdeník *Přítomnost*, který o procesu žádnou zprávu nepodal. Podrobněji se procesu věnovala německá *Bohemia*. Ta při každé příležitosti dávala najevo, jak je proces uměle vykonstruován. Spokojena nebyla ani při samotném rozsudku prvoinstančního soudu, kdy považovala tresty rozdané krajským trestním soudem za nevyvážené a zbytečně přísné.¹⁷¹ Naopak za mírné je považovaly *Národní listy*. Tyto informovaly o celém průběhu procesu. Nádech jejich článků byl často účelový. Právě výstřižky z Národních listů si nechala posílat Kancelář prezidenta republiky. Vliv tedy sahal i tam, protože i samotný prezident chtěl vědět, zda byl v tomto procesu dodržován zákon.¹⁷² Mediální vlna, zasáhla nejen téměř všechny deníky v ČSR, ale také deníky zahraniční.

¹⁶⁸Viz NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, k. 2831, *Spis Zm II 27/33, Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 11. listopadu 1933*, s. 2.

¹⁶⁹Srov. Tamtéž.

¹⁷⁰Srov. *Rozsudek nad členy Jungsturmu v Československu*. *Lidové noviny* 40, 1932, 5.11., s. 1.; *Rozsudek v procese s Jungsturmem*. *Slovenský deník* 15, 1932, 6.11., s. 1.; *Rozsudek v procesu s Jungsturmem*. *Dělnická rovnost* 4, 1932, 6.11., s. 3.

¹⁷¹Srov. *Das Urteil im Jungsturm-Prozess*. *Bohemia* 105, 1932, 6.11., s. 1.

¹⁷²Srov. AKPR Praha, fond Kancelář prezidenta republiky, inv. č. 2389, *R 32210/32, R 7620/37, Výstřižek–Národní listy ze dne 6.11.1932*.

Alespoň se o nich zmiňoval také poslanec Jung při jednání v Poslanecké sněmovně dne 24. října 1932.¹⁷³

Proces s představiteli JS se tak dostal na přetřes na politické půdě. Několikrát byl proces zmiňován německými poslanci Jungem a Scholichem v souvislosti v té době nedávno skončeným proces s představiteli VS. Procesem se krátce po vydání rozsudku prvoinstančního soudu zabýval na půdě sněmovny také poslanec Hassold. Ten vyloženě kritizoval justici a celou vládu za neustálé bezdůvodné pronásledování Němců, ze kterých dělali formou politických procesů oběti neschopné politiky tehdejší vlády. Hassold výslovně řekl: *„Kromě procesu svazu "Volkssport" musím ještě promluvit i o nejnovějším procesu. Události se předstihují tak, že není možno udržeti si znalost běžných věcí. Rád bych řekl, že tento proces do jisté míry mohl způsobiti ještě více rozruchu než proces svazu "Volkssport". Tento proces vedly obě strany jako politický. To lze klidně konstatovati a široce rozvířil mínění i v cizině. Novějšímu procesu, tak zvanému procesu spolku "Jungsturm" v Brně nepřikládali Němci politický význam. Šlo o mládež, která nepatřila k žádné politické straně, ani jí nebyla blízka. Původně chtěli se vyhnouti tomu, aby neuvedli soud do nepříjemného postavení, že by byl podroben kontrole nervosní politické veřejnosti. Hlavní obhajobu v tomto sporu spolku "Jungsturm" vedl dokonce český obhájce, brněnský kriminalista. Domnívali se, že v tomto případě bude možno zabrániti vyložené politické popravě těchto mladíků. Přes to rozsudek dopadl zase neobyčejně těžce a krutě.“*¹⁷⁴ Paradoxem doby bylo, že mediální a politická vlna po určité době opadla. Projednávání a konečné odsouzení představitelů JS u Nejvyššího soudu již takový mediální a politický ohlas nemělo. Například Poslanecká sněmovna ani v této práci vybraná média se v této době již o procesu ani jednou nezmínila.

¹⁷³Srov. 209. Schůze. Pondělí 24. října 1932. Stenoprotokoly schůzí Národního shromáždění RČS z let 1929–1935. Národní shromáždění RČS 1920–1935. Dostupné na:

<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/209schuz/s209001.htm> (Stahováno únor 2015).

¹⁷⁴Viz 214. Schůze. Úterý 8. listopadu 1932. Stenoprotokoly schůzí Národního shromáždění RČS z let 1929–1935. Národní shromáždění RČS 1920–1935. Dostupné na:

<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/214schuz/s214001.htm> (Stahováno únor 2015).

9. Proces proti představitelům spolku Junáků N.O.F.

9.1. O spolku Junáci N.O.F.

Junáci Národní obce Fašistické (dále jen Junáci N.O.F.) nebyli typickou tělovýchovnou organizací. Již od svého vzniku, který se klade do období let 1927–1928, se prezentovali jako polovojenská formace. Zřízena byla v rámci strany N.O.F., kterou řídil Radola Gajda. Junáci N.O.F. měli sdružovat fašistickou mládež, vštípit jí disciplínu a vychovávat ji k aktivní činnosti ve straně.¹⁷⁵

Mezi činnosti Junáků N.O.F. patřila různá pravidelná cvičení, při kterých členové nabírali fyzickou kondici, disciplínu a návyky k pořadovým cvičením. Členové spolku sloužili jako „ochranka“ schůzí či veřejných přednášek N.O.F. Celkově byly oddíly vedeny vojenským stylem.¹⁷⁶ Činnost fašistických Junáků byla definována v Organizačním řádu, který deklaroval, že *„úkolem Junáků N.O.F. jest sdružovati mládež N.O.F. organizovanou, vésti ji v duchu krajně národním s programem tělovýchovným a býti pomocnou organizací N.O.F. a chrániti vždy a všude národní zájem N.O.F. a její zájmy.“*¹⁷⁷ Právě bezprostřední napojení Junáků na politické sdružení fašistů bylo něčím, co nutně nemohlo uniknout československým orgánům činným v trestních věcech. Samotné členství bylo dobrovolné, ale předpokládalo se, že do organizace budou vstupovat lidé ve věku od 18 do 30 let.

Podobně jako jiné organizace tohoto typu měli také Junáci propracovanou organizační strukturu. V čele organizace stálo devítičlenné předsednictvo, které se skládalo ze tří hlavních a šesti nižších funkcionářů. Hierarchicky nejvýše poté stál Junácký oddíl. Tento měly vytvořit všechny jednoty N.O.F. V čele oddílu stál velitel, který byl předem navržen jednotou a schválen centrálou v Praze. Tedy se jednalo o politickou ratifikaci velitele. Samotné Junácké oddíly tvořily územně okresy a kraje. Tyto měly také vlastní velitele. I přes tuto skutečnost ale byly hlavním článkem stále Junácké oddíly. Okresní a krajské oddíly byly tvořeny zejména pro zajištění efektivního informačního toku. Tomuto územnímu členění odpovídaly také jednotlivé hodnosti. Z řadového junáka se člen mohl propracovat až k veliteli kraje. Fašističtí Junáci měli také uniformy. Jejich formu předepisoval organizační řád. Obecně platilo, že mimo jiné se v Čechách nosila zelená a na Moravě a Slezsku černá košile. Důležité části

¹⁷⁵Srov. Pejčoch, Ivo: *Armády českých politiků. České polovojenské jednotky 1918–1945*, s. 29.

¹⁷⁶Srov. Tamtéž, s. 31.

¹⁷⁷Viz Tamtéž, s. 29.

uniformy tvořily tzv. nárameníky, jejichž pomocí se mohlo rozlišit, který člen patří ke kterému kraji.¹⁷⁸

Nejvyšším náčelníkem fašistických Junáků byl samotný vůdce celé N.O.F. Radola Gajda. Byla to pro něj ovšem jen formální funkce. Reálně Junákům velel jeho bratr Jan Gajda. Spolu s ním se na vedení a organizaci Junáků podíleli další dva vysocí funkcionáři N.O.F. Byli to administrativní velitel Junáků Břetislav Stěhule a vrchní náčelník Junáků Tomáš Kolář.

Činnost Junáků, která byla výše popsána, byla také již od začátku trnem v oku československým úřadům. Tyto Junáky neustále sledovaly. Postupem času jednotlivá policejní ředitelství začala Junáky podezírat nejen z vojenských „manévrů“, ale také z nedovoleného ozbrojování. V kombinaci s jejich napojením na cíle N.O.F., jež chtěla dle svého programu měnit Ústavu ČSR, bylo jasné, že k zatčením bude postupně docházet. Spolek byl roku 1932 úřady rozpuštěn. I přes tento zákaz ale fašističtí Junáci pokračovali ve své činnosti dále.¹⁷⁹ Definitivní tečku za jejich činností dal ale Ladislav Kobsínek a jeho iniciace Židenického puče.¹⁸⁰ Částečně i díky tomu byli Junáci rozsáhleji podezíráni a zatýkáni. Tomuto se nevyhnulo ani 57 obžalovaných v Plzeňském procesu v roce 1934.

9.2. Soudní proces

Dne 19. dubna 1934 před Krajským Trestním soudem v Plzni začal proces, kde stálo na lavici 57 obžalovaných. Ani zde nebyly vysloveny žádné námitky k tomu, aby byla věc delegována na jiný soud. Sedmnáct z nich žaloba vinila z příprav úkladů proti republice podle § 2 ZOR. Jednalo se o Vlastimila Brožíka, Josefa Jánského, Václava Šimandla, Josefa Vejvodu, Jana Pavlíka, Jana Hanka, Rudolfa Kešnera, Václava Černého, Jana Konráda, Oldřicha Klemše, Františka Kešnera, Ferdinanda Vaníka, Jana Řežábka, Františka Wollera, Františka Kopáčka, Jana Utišila a konečně Vojtěcha Brabce.¹⁸¹ Zbytek byl obžalován z přečinu podle § 17 ZOR,

¹⁷⁸Srov. Pejčoch, Ivo: *Armády českých politiků. České polovojenské jednotky 1918–1945*, s. 30.

¹⁷⁹K programu N.O.F. srov. Malíř, Jiří – Marek, Pavel: *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*. První díl. Brno 2005.

¹⁸⁰K Židenickému puči podrobně srov. Vykoupil, Libor: *Český fašismus na Moravě*. Brno 2012.

¹⁸¹U jednotlivých obžalovaných bohužel nešlo doplnit věk, jelikož spis Krajského soudu v Plzni se nedochoval a ve spisu Nejvyššího soudu data narození uvedena nejsou. Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2695, *Spis Zm I 1054/34, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 1934*, s. 1.

tj. nepřátelského sdružování vůči státu. Všichni obžalovaní se hlásili k národnosti československé.¹⁸²

Proces, který by vzhledem k počtu obžalovaných mohl na první pohled vypadat jako dlouhý, neměl dlouhého trvání. Ke konečnému rozsudku soud prvního stupně dospěl již dne 20. dubna 1934. Ve veřejném jednání soud objasňoval zločiny pomocí výsledků obžalovaných, písemných materiálů a posudku vojenských znalců. Vojenští znalci byli přítomni celému procesu. Žaloba vinila první skupinu obžalovaných z toho, že aktivně organizovala a vyvíjela činnost k úkladům proti republice, a to formou organizování Junáků N.O.F., kteří byli již v této době zakázáni.¹⁸³ Junáci dle obžaloby byli organizací, která byla namířena proti ČSR, konala tajná vojenská cvičení, byla napojena na N.O.F., kterážto jako politická síla měla ve svém programu změnu formy československého státu. Junáci se dle obžaloby také organizovali vojenským stylem. Jeden z obžalovaných, Vlastimil Brožík, měl mimo jiné dne 16. ledna 1933, tj. po úředním rozpuštění Junáků a ještě v době před Židenickým pučem, zaslat dopis veliteli Gajdovi, ve kterém přímo vyzývá k násilnému převratu podle programu N.O.F. Sám v něm také uváděl, že měl k dispozici pro „jejich věc“ 40–60 lidí.¹⁸⁴ Druhá skupina byla obviněna jen ze samotného členství v organizaci fašistických Junáků. Z tohoto titulu měli vědět o cílech organizace, kterážto ve spojení s N.O.F. chtěla změnit politické poměry v republice.

V samotném procesu postoje obžalovaných v době jejich výsledků před soudem nepřinesly nic nového právě naopak. Všichni sice potvrdili, že jsou organizováni ve fašistickém hnutí, ale popírali jakoukoliv trestnou činnost spojenou s již v té době zakázanými Junáky. Právě první skupina obžalovaných sice přiznala i samotné členství v Junáku, ale jedním dechem také dodávala, že o cílech organizace, které tvrdila obžaloba, nevěděla nic. Junáci byli z jejich pohledu vnímáni jako tělovýchovný spolek.¹⁸⁵ Podobně neurčitě se vyjadřovala také druhá skupina obžalovaných. Na řadu tak musely přijít písemné důkazy. V celém procesu jich bylo využito opravdu hodně, přes různé letáky, korespondenci a další materiály, jako vnitřní předpisy či kontrolní hlášení o dodržování organizačního řádu. Avšak primárně se soud opíral o důkazy obecnějšího charakteru. Nezkoumal tedy více případnou

¹⁸²Z důvodu zbytečného rozšiřování textu a vzhledem k následujícím řádkům, které budou postupně proces odkrývat, již tuto skupinu obžalovaných nejmenuji a zmiňuji se o ní jen v obecné rovině.

¹⁸³Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2695, *Spis Zm I 1054/34, Posudek Generální prokuratury ze dne 29. října 1934*, s. 2–20.

¹⁸⁴Srov. Tamtéž, *Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 1934*, s. 4.

¹⁸⁵Srov. *Sedmapadesát fašistických Junáků*. Lidové noviny 42, 1934, 20.4., s. 4.

konkretizaci trestných činů. V průvodním řízení tak byly detailněji provedeny důkazy jako Ústavní a organizační řád Junáků, kde se řešil hlavně centralistický systém organizace, letáky s názvy „Československý fašismus a jeho cíle“ nebo „Pojďte s námi“, které měly propagandistický účel myšlenek N.O.F., nebo spis Radoly Gajdy z r. 1931 s názvem „Ideologie československého fašismu“, v níž uvádí, že fašismus chce vytvořit zcela novou organizaci státu podobnou říši. Dále byl využit např. ilegální časopis „Plzeňský Junák“, v jehož úvodníku se hovořilo o tom, že myšlenky obsažené v Gajdově spise má Junák za povinnost měnit ve skutečnost. Proveden byl také další významný důkaz, a to členské přihlášky do Junáku, kde byl evidován jak vojenský, tak znalostní profil jednotlivého kandidáta na členství. Právě z nich se dalo dobře vyčíst, kdo z první skupiny měl jaké funkce. Vlastimil Brožík byl okresním náčelníkem N.O.F. pro Plzeň–venkov. Zástupce krajského náčelníka Junáků byl František Kojzar. Josef Jánský byl členem krajské rady a pak krajským tajemníkem. Václav Šimandl zastával funkci krajského tajemníka, kde mimo jiné vypracovával návrhy předpisů o organizaci Junáků. Josef Vejvoda byl župním velitelem N.O.F. a poté členem ústředního výkonného výboru N.O.F. Jan Pavlík byl naopak předsedou jednoty N.O.F. Plzeň. Jan Hanek zastával funkci pokladníka a tajemníka okresní rady N.O.F. Rudolf Kašner byl náčelníkem jednoty N.O.F. a členem krajské rady, Václav Černý členem výboru jednoty N.O.F., Jan Konrád náčelníkem organizace Junáků, Oldřich Klemš předsedou organizace Junáků v Plzni, František Kešner členem Junáků., Ferdinand Vaník praporčíkem Junáků, Jan Řežábek organizátorem a okresním tajemníkem Junáků, František Voller tajemníkem jednoty N.O.F. v Plzni, přičemž se účastnil cvičení Junáků. František Kopáček zastával funkci tajemníka propagační rady N.O.F. v Plzni. Jan Utišil byl zase členem krajské rady N.O.F. Konečně Vojtěch Brabec byl předsedou organizace Junáků.¹⁸⁶ Písemných důkazů bylo velké a rozmanité množství. Po dvoudenním provádění písemných důkazů došlo na posudek vojenských znalců. Ti konstatovali, že organizace „Junáků“ je součástí N.O.F., jejímž programem je dosažení změny dosavadního státního režimu. Za tento režim měla být dle znalců dosazena fašistická vláda. Znalci také poukazovali na to, že Junáci jsou organizací vojenského typu a jsou aktivním činitelem k dosažení cílů N.O.F., a to i násilnou cestou. V posudku tak chyběla konkretizace činů jednotlivých obžalovaných.¹⁸⁷ Po posudcích se soud poradil a dne 20. dubna 1934 vyřkl pro státního zástupce zcela překvapivý rozsudek. Krajský Trestní soud v Plzni osvobodil všechny obžalované mimo Vlastimila Brožíka. Ten byl

¹⁸⁶Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2695, *Spis Zm I 1054/34, Posudek Generální prokuratury ze dne 29. října 1934*, s. 2–7.

¹⁸⁷Srov. Tamtéž, s. 6.

odsouzen ne podle § 2 ZOR, ale „jen“ podle § 17 ZOR, tj. jen ze státu nepřátelského sdružení s neznámými osobami. Krajský soud takovýto rozsudek zdůvodňoval hlavně nedostatečnými důkazy. Dle něj nebylo mimo Vlastimila Brožíka u žádného z obžalovaných prokázáno, že vyvíjel nějakou konkrétní činnost, která by vedla k násilné změně Ústavy. Úkladný podnik tak podle prvoinstančního soudu vůbec nehrozil. Vlastimil Brožík se dle něj provinil jen podle § 17 ZOR, a to z toho důvodu, že se aktivně spolčil s 40 až 60 neznámými lidmi, se kterými chtěl participovat na cílech programu N.O.F. Rozsudek byl velice negativně přijat státním zástupcem, který hned podal odvolání proti špatnému posouzení trestného činu, výroku o vině a trestu. Vše tak šlo k Nejvyššímu soudu.

Ten se případem začal zabývat dne 17. prosince 1934. Ve dvoudenním líčení, jemuž předsedal soudce Fajnor, byl rozsudek změněn. Z první skupiny původně obžalovaných soud zprostil obžaloby jen Jana Konráda, a to z toho důvodu, že už byl jednou za totéž členství souzen u soudu v Klatovech. Soud tak zcela správně aplikoval zásadu „ne bis in idem“, tj. ne dvakrát v téže věci.¹⁸⁸ Je až pozoruhodné, že soud prvního stupně tohoto pravidla vůbec nedbal. Na druhou stranu rozsudkem prvoinstančního soudu byl osvobozen, ovšem z jiných důvodů. Naopak Vlastimilu Brožíkovi byl trest zpřísněn a změněn z § 17 ZOR na § 2 ZOR. Důvodem zde dle Nejvyššího soudu bylo špatné posouzení subjektivní stránky prvoinstančním soudem. Dle něj krajský soud v Plzni zcela opomněl fakt, že posudek vojenských znalců jednoznačně konstatoval přímé napojení na N.O.F., která chtěla změnit ČSR násilně. Díky tomu tak měl být použit § 2 ZOR. Nejenže se Vlastimil Brožík spolčil, ale aktivně vyvíjel činnost k násilnému převratu tím způsobem, že jako relativně vysoký funkcionář věděl o programu N.O.F. včetně hlavního poslání Junáků N.O.F., kteří měli být hlavní ozbrojenou složkou. Vlastimilu Brožíkovi tak byl uložen nepodmíněný trest těžkého žaláře v trvání jednoho roku se ztrátou občanských práv na dobu tří let. Ostatním odsouzeným Nejvyšší soud tresty zrušil a věc vrátil k opětovnému posouzení. Vyhověl tak zmateční stížnosti Generální prokuratury. Hlavním důvodem tohoto zrušení se stala ta skutečnost, že soud nedostatečně provedl důkazy u jednotlivců. Dle něj se soud musel vyslovit o důkazech každého jednotlivce s tím, že u nich muselo být zcela prokázáno, zda věděl nebo nevěděl o skutečných cílech organizace.¹⁸⁹

¹⁸⁸Srov. NA Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2695, *Spis Zm I 1054/34, Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 1934*, s. 5.

¹⁸⁹Srov. Tamtéž, 2–6.

9.3. Mediální a politický ohlas procesu

Soudní proces v Plzni, ač se to zdá být zarážející, neměl velký mediální ohlas. Ani tak rozsáhlá listina obžalovaných „nepřesvědčila“ média o tom, aby se proces se členy organizace Junáků N.O.F. stal větším objektem zájmu. Všimly si ho z vybraných médií pouze *Lidové noviny*. Ty informovaly jak o začátku procesu před Krajským Trestním soudem v Plzni, tak před Nejvyšším soudem v Brně. Jejich zprávy byly ale jen informativní. Pouze konstatovaly daný stav a omezovaly se na formální stránku věci. Nepřinesly tak k procesu žádnou novou informaci nebo polemiku, ať už politickou nebo právní.¹⁹⁰ Proces nezaznamenal žádný ohlas ani v Poslanecké sněmovně.

¹⁹⁰Srov. *Sedmapadesát fašistických Junáků*. *Lidové noviny* 42, 1934, 20.4., s. 4. Také srov. *Nejvyšší soud o Junácích*. *Lidové noviny (ranní vydání)* 42, 1934, 18.12., s. 2.

10. Komparace

10.1. Délka procesů

Kritériem „délky procesů“ jsou v této části práce zkoumány zejména důvody, které měly vliv na prodlužování nebo zkracování délky trvání jednotlivých procesů. Srovnáním podle tohoto kritéria je možné potvrdit nebo vyvrátit, zda byla délka jednotlivých procesů zbytečně dlouhá nebo zda nijak nevybočovala z klasického trvání standartních soudních procesů v širším smyslu.

I přes skutečnost, že ve vybraných procesech jsou takové, kde byl obžalován jen jeden člověk, jako tomu bylo u Zikmunda Sombathyho nebo Katona Demetera, nebyl žádný z procesů jednodenní záležitostí. Je sice možné podotknout, že právě u Zikmunda Sombathyho se první hlavní přelíčení odehrávalo jen v jeden den, ale to bychom opomenuli jednu zcela zásadní skutečnost. Ve všech v práci uvedených procesech bylo využito institutu odvolání, ať už k vyšší soudní instanci a poté k Nejvyššímu soudu, jako tomu bylo u „slovenských“ procesů s Čerkesy nebo „Probouzejícími Maďary“, tak rovnou k Nejvyššímu soudu, jako tomu bylo u procesů zbylých. Z hlediska délky trvání procesů nebyl ani jeden takový, který by nějakým způsobem narušoval obecné povědomí o zdoluhavém řízení. Naopak docházelo někdy až k podezřele brzkým rozhodnutím, na to, jaká obvinění byla vůči obžalovaným vznášena. Nejlepším příkladem může být proces s Katonem Demeterem, jehož proces trval celkem jen tři měsíce. Avšak byly zde také procesy, které trvaly déle než rok, a to procesy s Čerkesy, Volkssportem a Jungsturmem. Je právě dost zajímavé, že proces s komunistickými Čerkesy byl takto dlouhý. Jeho ohlas v médiích nebo ve sněmovně nebyl žádný, ale přesto se délkou rovnal procesům s Volkssportem a Jungsturmem, jejichž ohlas byl mnohem silnější, přičemž vyvolávaly mnohem větší emoční napětí. Podíváme-li se ale na tento fakt zblízka, je vidět, že délka procesu s Čerkesy šla ruku v ruce s „kvalitou“ nebo vážností procesu, alespoň, co se rozsudku týče. Nejenže proces s Čerkesy musel projít třemi instancemi, oproti procesům předchozím, ale také zde byla skutečnost, že rozsudek napadli jak obžalovaní, tak státní zástupce. Rozpětí odvolání tak bylo mnohem širší. Právě četnost různých odvolání procesy prodlužovala. To ovšem nebylo na škodu věci samé, právě naopak. Na druhou stranu třemi instancemi nemusel projít proces s fašistickými Junáky. Dle mého názoru nebyla absence mezistupňového řízení, jakými si musely projít první dva procesy, na škodu. Právě naopak, neboť v prvních dvou procesech byl vždy rozsudek druhé instance

Nejvyšším soudem určitým způsobem změněn. Nedošlo tak ani v jednom případě k tomu, že by druhoinstanční soud byl dostatečnou zárukou spravedlivého procesu, protože vždy došlo až k jednání Nejvyššího soudu. Je ale nadmíru jisté, že u případů, kde by nedošlo k jednání druhé instance, byli by to státní zástupci, kteří by odvolání k Nejvyššímu soudu podali rovnou, a to jak v případě procesu s Čerkesy, kdy odvolání společně s obžalovanými podával také státní zástupce, tak i v případě procesu s „Probouzejícími se Maďary“, kdy státní zástupce podal odvolání proti rozhodnutí bratislavského soudu, který Sombathyho osvobodil. Délka všech procesů, které jsou v práci uvedené, je tak zcela normální. To bylo také zapříčiněno skutečností, že mimo proces s Volkssportem nedošlo ke změně soudu ještě před samotným začátkem procesu. Je to dáno zejména absencí návrhů na podjatost soudů či soudců od obžalovaných nebo jejich obhajoby. Nelze tedy také vzhledem k tomuto tvrdit, že by byla určitým způsobem uměle navyšována nebo naopak uměle zrychlována délka jednotlivých procesů, a to ani v případě procesu s Katonem Demeterem.

10.2. Intervence soudců, žalujících a obžalovaných v průbězích soudních procesů

Tohle kritérium je důležité z hlediska možné politizace procesu. Zkoumá, zda v procesech docházelo ke zneužívání možných námitek vůči podjatosti nebo navrženými svědky, anebo zda byla zbytečně podávána také odvolání.

Ze všech vybraných soudních procesů se nejvíce z řad aktérů intervenovalo u Volkssportu. Kritizovalo se zde jak samotné řízení procesu navenek, tak nepřipouštění návrhů důkazů obhajoby. Tento jev byl dán především mediální odezvou, jakou proces vyvolal. Několikrát u něj musel zakročovat také předseda senátu soudu Kerndl. V ostatních procesech se soudci, obžalovaní ani státní zástupce nedožadovali nějakých speciálních nároků, kterými mohly být například neustálé návrhy na podjatost svědků či neuznávání návrhů jiných důkazních prostředků. Výjimkou byl jen proces s Čerkesy, kde se obžalovaní dožadovali ústní výpovědi svědka Juraje Čabana, kterýžto měl svůj policejní výslech touto výpovědí při soudu potvrdit. Soud to ale nevzal v potaz zejména z toho důvodu, že by výpověď před soudem byla shodná. Tuto výtku obžalovaní neúspěšně použili dále také v obou pozdějších odvoláních. Právě odvolání byla jediným prostředkem, která buďto obžalovaní, nebo státní zástupci využívali ke kritice rozsudků. Častěji se stávalo, že bylo vyhověno spíše návrhům státního zástupce, jako např. u procesu s představitelem „Probouzejících se Maďarů“ nebo s představitelem „Čerkesů“. Nebylo to ale zcela stoprocentní. Stalo se, že bylo vyhověno

také odvolání obžalovaných, a to např. u procesu s představiteli spolku „Jungsturm“. Jelikož jde v právním státě o standardní formu možné „kritiky“ rozsudku, nelze za tímto hledat možnou formu politizace či záměrné intervence, která by měla politický podtext. Nemůžeme opět také tvrdit, že by intervence tvořily z procesů inscenované politické divadlo. Jisté indicie sice můžeme hledat u procesu s Volkssportem, ale tento byl ve srovnání s ostatními spíše anomálií.

10.3. Právo na spravedlivý proces

Kritérium „práva na spravedlivý proces“ má za účel zkoumat, jestli procesy byly vedeny zcela podle práva a zda se nějaký proces od normálního průběhu neodchýlil. Součástí tohoto kritéria jsou jak připuštěné důkazy jednotlivých soudů, udělené tresty, tak aplikované zásady. Toto kritérium tak přispívá k objasnění otázky politizace procesů.

Spravedlivý proces jako pojem nemůžeme definovat zcela přesně. Nemůžeme jej také najít v žádné Ústavě, ať už dnešní nebo dobové. Je ale nutné si přitom uvědomit, že v právním státě, jakým bezpochyby první republika byla, bylo právo na spravedlivý proces zcela logickým prvkem státu. Zakotvení této zásady můžeme odvozovat z Ústavy z roku 1920, která v hlavě IV., kde popisuje soudní moc, určuje státu povinnost vytvořit soustavu soudů, které budou zajišťovat jak vymahatelnost práva, tak správné posouzení jednotlivých právních úkonů, ať už trestních nebo civilních.¹⁹¹ Procesy dle toho měly být konány zcela podle práva, soudce se nesměl nijak odchýlit od zákonných předpisů, které vymezovaly postup soudů při soudních jednáních. Jelikož jsme v době, kdy ani nebyly ještě vytvořeny základní mezinárodněprávní dokumenty, které zakotvovaly základní lidská práva pro všechny signatáře bez rozdílu, je tedy zřejmé, že v první republice to byla právě Ústava, která toto právo

¹⁹¹Viz Zákon č. 121/1920 Sb., ze dne 29. února 1920, *kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, v původním znění. Dostupné na: Automatizovaný systém právnických informací – Wolters Kluwer. (Stahováno únor 2015).* “§ 94 (1) Soudnictví vykonává se státními soudy; zákon stanoví jejich organizaci, příslušnost věcnou i místní, jakož i řízení před nimi.(2) Nikdo nesmí býti odňat svému zákonnému soudci.(3) Jen v řízení trestním mohou býti zavedeny soudy výjimečné a to pouze v případech zákonem předem stanovených a na dobu obmezenou.” A další následující paragrafy. Dále k problematice práva na spravedlivý proces srov. Spoustová, Petra: *Právo na spravedlivý proces*. Diplomová práce. Brno 2008, s. 14 a násl.

zajišťovala. Tímto se tak právo na spravedlivý proces stalo nedílnou součástí každého soudního procesu, který se v ČSR konal, a to i těch, které se konaly na základě ZOR.¹⁹²

Srovnáním výše uvedených procesů lze konstatovat, že na právo na spravedlivý proces byl v procesech jednoznačně brán ohled. U jednotlivých soudů nedocházelo k žádným odchylkám od správného postupu soudu. Bylo využito vždy těch důkazních prostředků, kterých bylo potřeba. Jestliže v některých procesech převažovali svědci na úkor písemných materiálů, soud vždy přistoupil k tomu, že odsouzení nestálo jen na jednom svědku. Tento jev můžeme vidět například u procesu s Čerkesy nebo u procesu s „Probouzejícími se Maďary“. Jestliže už svědek u procesu nebyl využit, nebo jich bylo málo, tak soud přistoupil k posudkům vojenských znalců nebo zjišťoval skutkový stav zejména podrobným prováděním písemných důkazů. To můžeme vidět ve všech ostatních procesech.

Spravedlnost procesů můžeme vidět také na samotných trestech, které jednotlivé soudy postupně obžalovaným udělovaly. Vždy se pohybovaly na spodních hranicích. Jestliže byl už někdo odsouzen podle § 2 ZOR, tak se většinou jednalo o roční tresty, jako tomu bylo například u Zikmunda Szombathyho z „Probouzejících se Maďarů“ nebo Hermana Löwyho společně s Peterem Jekelfaluszim z „Čerkesů“ či Vlastimila Brožíka z „Junáků N.O.F.“ Jistě, padaly také tresty tvrdší, jako například u Volkssportu nebo Jungsturm, ale i tak se tyto tresty pohybovaly vesměs v dolní hranici trestní sazby. Nejtvrdším se stal trest odnětí svobody na tři roky pro tři představitele Volkssportu, a to Rudolfa Haidera, Adolfa Metznera a Paula Illinga. Samotný § 2 ZOR umožňoval tresty až pět let a při okolnostech přitěžujících dokonce let deset. Nejtvrdší trest tak nebyl vysloven v žádném procesu. Je ale také zřejmé, že tresty se několikrát postupně během jednání vyšších soudních instancí měnily, a to většinou směrem k trestům tvrdším. Vezměme například právě Zikmunda Szombathyho, který byl první instancí osvobozen, ale druhou a třetí instancí se postupně z ročního podmíněčného stal trest nepodmínečný. Ovšem nebylo to jen zpřísnění trestů. U procesu s Jungsturmem byl trest Nejvyšším soudem zmírněn. Několik osob bylo také osvobozeno. Soudci v jednotlivých procesech vždy ukládali tresty podle toho, jak byl skutečně skutkový stav zjištěn. Všechny procesy se dostaly až k Nejvyššímu soudu, přičemž ne vždy byly procesy vedeny precizně, a proto se z toho důvodu někdy osvobozující rozsudky měnily v tresty. Nejednalo se jen o Zikmunda Szombathyho, ale podobný osud potkal například také druhou skupinu Čerkesů.

¹⁹²Podrobněji k Československu jako právním státu srov. Broklová, Eva: *Československá demokracie: politický systém ČSR 1918–1938*. Praha 1992. K tomu také ještě srov. Spoustová, Petra: *Právo na spravedlivý proces*. Diplomová práce. Brno 2008.

Avšak nejsou to jen tato fakta, která potvrzují, že v době první republiky se soudci právo na spravedlivý proces snažili důsledně aplikovat. Právě tuto důslednou aplikaci můžeme vidět přesně ve třech zmíněných procesech. Za prvé to byl proces s Čerkesy a proces s představitelem „Probouzejících se Maďarů“. U těchto procesů soudci Hanna a Drbohlav uplatnili zásadu „retroaktivita ve prospěch pachatele“. Příkladně tak aplikovali zásadu, která je zcela nezbytná pro fungování právního státu, protože i dnes vidíme, jaké jsou problémy v době, kdy se tato zásada ne vždy uplatňuje a vznikají de facto nedokonalé rozsudky. Tito soudci tak svým jednáním odmítli pro dnešní dobu jakékoliv spekulace o tom, že procesy byly vedeny politickým nebo jiným tlakem. Za druhé to byla aplikace zásady „ne dvakrát v téže věci“, kdy soudce Fajnor osvobodil obžalovaného Jana Konráda, který už byl za tutéž věc jednou odsouzen. Není tedy zde třeba rozebírat, že i takto důsledné dodržování sice nepsaných, ale de iure aplikovaných zásad, přispělo ke spravedlnosti procesů.

Důsledné dodržování práva nemusíme pozorovat jen z aplikovaných zásad, ale lze jej odvodit ze samotných průběhů procesů. Vždy se soudy snažily využít všech možných důkazů, které byly k dispozici, a to tak, že v případě, kdy písemných materiálů nebylo zrovna mnoho, byli využiti k objasnění skutkového stavu svědkové, bylo-li tomu naopak, tak se primárně používalo důkladné provádění důkazů písemných. Kromě jednoho procesu byly v průbězích procesů využívány také znalecké posudky. Díky nim byly také udělovány přiměřené tresty, neboť se ne vždy vyslovovaly k trestným činům konkrétně. Respektive bylo to jen u procesu s Volkssportem, kdy se posudek vojenských znalců podrobně věnoval také konkretizaci trestných činů jednotlivých obžalovaných. Vliv zde hrála také odvolání a postupné částečné přiznání obžalovaných.

Kombinací všech těchto faktorů tak lze dovodit, že z hlediska dobového diskurzu soudy postupovaly zcela podle zákona a ani jednou se neuchýlily k tomu, aby se procesy staly výsledkem politické dohody. V postupech jednotlivých soudů a ostatních aktérů procesů tak nejde vidět rozdíly. Je sice zřejmé, že ne všechny soudy využily se stejnou intenzitou stejné důkazní prostředky, jelikož ne vždy byly všechny formy důkazů k dispozici, ale z hlediska zákonnosti a správného postupu byly soudy ve shodě. Stejně se tak dá hovořit o aktérech procesů, a to jak státních zástupců, tak obžalovaných, respektive jejich obhájců. K jistým intervencím sice došlo u procesů s Volkssportem a Čerkesy, ale tyto intervence neměly větší vliv na průběh či postup soudu v procesu, a proto se o rozdíl nejedná. Naopak větší váhu ve všech procesech měla z hlediska intervence zejména odvolání.

10.4. Mediální a politický ohlas procesů

Kritériem mediálního a politického ohlasu se v práci zkoumá dosah jednotlivých procesů na mediálním poli vybraných médií pro tuto práci a na poli Poslanecké sněmovny ČSR. Slouží tedy k nalézání rozsahu a vlivu na těchto dvou polích. Přispívá tak k výzkumné otázce z úvodu, jak velký mediální a politický ohlas procesy měly a kam až sahaly jejich hranice politického vlivu. Zda byly politikou ovlivňovány nebo se staly přímo samotným zdrojem vlivu. Kritérium také úzce souvisí opět s otázkou politizace procesů, respektive s tím, zda procesy byly tehdejší veřejností považovány za politické a zda na ně můžeme podobně nahlížet také z dnešního pohledu.

Z hlediska mediálního ohlasu nelze tvrdit, že vybrané procesy měly charakter politického divadla nebo velkých mediálních kauz. Ačkoliv byly mimo jediný proces se Zikmundem Szombathym všechny procesy veřejné, tak z hlediska rozsáhlosti přenosu informací ze soudní síně k širší veřejnosti tvořil výjimku jen proces s Volkssportem, jehož mediální odezva byla do té doby nebývalá. Byl to jediný proces, který byl například deníkem *Bohemia* považován za politický. O tomto procesu se v tehdejší době netradičně vyjadřovala téměř všechna vnitrostátní a některá zahraniční média. Onen politický kontext nebyl médiu připomínán náhodou. Rozdíl byl ale v tom, že politický podtext měl jiný rozměr, než by se na první pohled mohlo zdát. Proces s Volkssportem měl opravdu politický vliv. Avšak tento vliv šel směrem od procesu soudního k procesu zákonodárnému, neboť byl jedním z důvodů přijetí zákona o rozpouštění politických stran, který jako první právně politické strany definoval. Proces tak nebyl ovlivněn politickým vlivem z vnějšku, ale on sám byl tohoto politického vlivu zdrojem. V rámci srovnání jednotlivých procesů je také zřejmé, že to nebyl jen proces s Volkssportem, který dosáhl velkého mediálního ohlasu. Byl to totiž také proces s Jungsturmem, který se těšil velkému mediálnímu a politickému zájmu. Jeho vliv ale nebyl zdaleka takový, jaký se v médiích jevil. Zájem médií o tento proces se nesl jen v určité vlně „euforie“, která nastala po rozsudku v procesu s Volkssportem, neboť proces s Jungsturmem následoval hned poté. Dá se tedy říct, že proces s Jungsturmem se jen vezl na mediální a politické vlně. Na rozdíl od procesu s Volkssportem nebyl zdrojem žádného politického vlivu, ale jen dodatkem k argumentaci protivládních výpadů německé opozice. K jistému mediálnímu ohlasu dospěl sice také proces s Junáky nebo s představitelem „Probouzejících se Maďarů“, Zikmundem Szombathym, ale tyto měly jen marginální charakter. To lze také vidět z postavení článků v jednotlivých médiích, jako byly *Lidové noviny* nebo *Slovenský deník*, kde se články objevovaly až na dalších stranách tisku. Ani jeden nebyl zmíněn na titulní

straně jako například proces s Volkssportem nebo Jungsturmem. Marginální byl také vliv ostatních procesů z hlediska politického. Procesy s Junáky, představitelem Levente nebo „Probouzejících se Maďarů“ nebo Čerkesy neměly v Poslanecké sněmovně žádný ohlas. Tento ne zcela stejný přístup médií k jednotlivým procesům podporuje argument, že procesy ani nemohly mít charakter inscenovaného politického divadla.

Srovnáním mediálního ohlasu jednotlivých procesů lze dovodit také další jev, a to mediální „privilegizaci“ českých nebo spíše „pražských“ problémů. Jak už je částečně uvedeno výše, proces s Volkssportem měl jednoznačně největší mediální ohlas ve všech médiích. Proces s Jungsturmem měl tento ohlas jen omezený, a to do doby rozsudku soudu první instance v Brně. Naopak slovenské procesy s Čerkesy a Zikmundem Szombathym, moravský proces s Jungsturmem v Brně a „západočeský“ proces s Junáky se takovému mediálnímu ohlasu netěšily. Jistě je zde možné namítnout, že o Zikmundu Szombathym se zmínily *Lidové noviny* nebo *Slovenský deník*. O Junácích se pak *Lidové noviny* zmínily také. Na druhou stranu to ale pořád byly jen kusé informace takzvané „pod čarou“, které neměly většího vlivu. Také nemůžeme vzít v potaz argument, že proces s Volkssportem byl přeci projednáván u krajského brněnského soudu, protože tento soud byl výsledkem delegace od pražského trestního soudu z hlediska jeho možné podjatosti. Šlo tedy jednoznačně o pražskou záležitost. Právě absence mediálního ohlasu, ačkoliv obvinění byla ve své podstatě téměř shodná, podporuje tvrzení, že „mimopražské“ procesy až tak českou a částečně slovenskou veřejnost nezajímaly nebo po nich nebyla poptávka. Nemohl se tak rozvinout jev politických divadel, který by měly vzorový charakter. Jeden proces s Volkssportem, jehož ohlas byl mimořádný, nemůže na dané věci nic změnit, protože jeho politický vliv, jako už je uvedeno výše, měl zcela jiný charakter.

10.5. Zaujatost vůči etnické či národnostní skupině

Toto kritérium úzce souvisí s právem na spravedlivý proces. Slouží k nalezení shod nebo rozdílů v přístupu jednotlivých soudců k obžalovaným v jednotlivých procesech, a to z hlediska jejich přihlášení se k národnosti.

Všichni soudci se v míře své kompetence snažili o co nejpřísnější dodržování spravedlivého procesu, a když rozsudek nebyl podle názoru jednotlivých stran procesu ideální, bylo využito všech opravných prostředků, které tehdejší právo upravovalo. Ani jednotlivé tresty se nijak zvlášť nelišily od toho, co bylo v průbězích jednotlivých procesů dokázáno. Z tohoto ohledu tak je zřejmé, že ani v jednom z procesů nedocházelo

k záměrnému zpřísňování trestů jen z toho důvodu, že šlo o občany hlásící se k německé nebo československé národnosti. Můžeme vidět například u první skupiny odsouzených v procesu s Jungsturmem, že Nejvyšší soud, v osobě soudce Procházky, snížil tresty z původních 18, 15 a 13 měsíců na 12, 6 a 9 měsíců. Naopak u „československých“ občanů se tresty zvyšovaly, jako například u procesu s Junáky, kdy byl Vlastimil Brožík původně nepodmíněně odsouzen na dva měsíce na základě § 17 ZOR, ovšem později byl tento rozsudek soudcem Nejvyššího soudu soudcem Fajnorem změněn na trest jednoho roku podle § 2 ZOR.

Celkově nelze vidět u žádného ze čtrnácti soudců, že by svým jednáním nějak diskriminovali obyvatele hlásící se k té či oné národnosti. Z dostupných pramenů, které byly využity pro tuto práci, sice nejde s určitostí dovodit, k jaké národnosti se jednotliví soudci hlásili, ale je alespoň z „laického“ etymologického přístupu zřejmé, že většina z nich by se nejspíše hlásila k národnosti „československé“, respektive buďto české nebo slovenské. Nemůžeme tedy s jistotou tvrdit, jestli jejich národnost měla vliv na jejich rozhodování. Je ale nutné v této souvislosti upozornit, že jde v tomto případě o domněnku a zároveň o určitou výzvu k dalšímu pozdějšímu bádání, ke kterému vzhledem k rozsáhlosti a roztříštěnosti pramenů nemohlo být v této práci přistoupeno.

10.6. Politický podtext procesů

Kritérium „politický podtext procesů“ je svojí pozicí sumarizační. V tomto je totiž řešena otázka možného přiřazení procesů k dnešnímu i tehdejšímu často užívanému pojmu „politické procesy“. Je nejen indikátorem shod nebo rozdílů s procesy, které se konaly za dob komunistického Československa, ale také vodítkem pro výklad těchto procesů z hlediska dobového a dnešního historického diskurzu. Již z dobového diskurzu vychází, že soudní procesy, které probíhaly na základě ZOR, musí být nutně procesy politickými. Využijme k tomuto tvrzení například článek od doktora práv Emila Lányho, který byl uveřejněn dne 16. února 1928 v *Přítomnosti*. Také v tomto článku se hovoří o deliktech, které jsou uvedeny v ZOR, jako o deliktech politických. Samotní odsouzení byli autorem považováni také za politické vězně.¹⁹³

Není to jen dobový diskurz, který na tyto procesy nahlíží jako na procesy politické. Podobnost můžeme hledat také v diskurzu historickém, a to zejména z doby po roce 1989. Tento diskurz se točí zejména kolem politických procesů z 50. let 20. století v období tuhé

¹⁹³Srov. *O politických deliktech a jiných věcech*. Přítomnost 6, 1928, 16.2., s. 89–91.

komunistické totality. Tehdejší politické procesy byly konány na základě zákona na ochranu lidově demokratické republiky, právním nástupcem ZOR. Tyto procesy měly charakter nejen demonstrace síly komunistické strany, ale byly již od samého počátku stranou iniciovány, kontrolovány a tvořeny. Politické procesy z 50. let tvořily soudně-politické divadlo, které mělo vytvořit jak strach u širší veřejnosti, tak současně zamezit tvorbu „vnitřního nepřítele“ komunistické strany.¹⁹⁴

Můžeme ovšem přívlastek „politický“ přiřadit také procesům vybraných pro tuto práci? Jejich srovnáním si dovoluji tvrdit, že nikoliv. Nejenže u těchto procesů nedocházelo k vynuceným přiznáním, která byla poté opakována u soudu, ale také neměly charakter politického divadla. Státní zástupci, obhájci, obžalovaní a soudci neměli předem připravený žádný scénář. Soudní procesy byly vedeny sice podobně, ale vždy originálně. Žádný ze sledovaných procesů nebyl skončen v první instanci. Vždy bylo využito všech možných opravných prostředků, kterými disponuje demokratický právní stát, jakým bezpochyby ČSR byla. Téměř hlavním argumentem pro tohle tvrzení je dle mého názoru právě absence institutu úplného doznání. To téměř vždy může být vyvoláno vnější silou, ať už politickou nebo silou jinou. Skutečnost, že všichni obžalovaní využili sice v některých případech přiznání částečného, je irrelevantní, neboť se nikdy nepřiznali ke všem bodům obžaloby, ze kterých je jednotlivá státní zastupitelství žalovala. Bylo tak na soudu, aby skutečně a spravedlivě trestné činy dokázal. Tuto skutečnost také podporuje existence trestů v nižších sazbách. Může zde sice být namítnut argument, že proces s Volkssportem určité znaky politického procesu vykazuje, a že některé deníky jej za politický považovaly, ale v této souvislosti si je nutné uvědomit, že politický vliv, který proces s Volkssportem měl, byl až ex post, tj. po procesu. Předem daný výsledek procesu nebyl žádnou politickou silou ani kontrolován ani podporován. Dle mého názoru tak není zcela přesné považovat procesy, které se konaly na základě ZOR, za procesy politické. Je jisté zřejmé, že šlo o delikty politického charakteru, ale tyto měly jen jistý politický nádech. Díky tomuto se otevírá pro českou porevoluční historiografii nová otázka, a to jak nově definovat nebo případně redefinovat pojem „politický proces“ z hlediska perspektivy „*dlouhého trvání 20. století*“.

¹⁹⁴K politickým procesům z 50. let 20. Století srov. Pernes, Jiří a Foitzik, Jan: *Politické procesy v Československu po roce 1945 a "Případ Slánský"*. In: Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference pořádané ve dnech 14. –16. dubna 2003 v Praze. Brno 2005. Nebo Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008.

11. Závěr

Soudní procesy s představiteli Čerkesů, „Probouzejících se Maďarů“, Levente, Volkssportu, Jungsturmu a Junáků N.O.F. byly do značné míry podobné, v mnohém však byl každý z nich zcela originální. I přes velkou rozmanitost počtu obžalovaných v jednotlivých procesech soudy vždy striktně zachovávaly zákonný průběh. Nebylo výraznějších rozdílů jak v délce procesů, tak postupech jednotlivých soudů, nebo trestech, které jednotlivým obžalovaným byly uděleny. K zajištění práva na spravedlivý proces přispívala také odvolání, která byla k jednotlivým soudům předávána, ať už ze strany obžalovaných nebo obžaloby. Důkladné také bylo využití všemožných důkazů k tomu, aby byl co nejlépe zjištěn skutkový stav.

Větší rozdíly se objevovaly jen u mediálního a politického ohlasu. Zde vyčníval ve vztahu k ostatním procesům zejména proces s Volkssportem. Jeho ohlas v obou dvou případech byl mnohem větší zejména díky tomu, že se stal zdrojem pro tvorbu zákona o rozpouštění politických stran a pozdějšího zákazu DNSAP a DNP. Takovému vlivu se nedostalo ani jednomu z ostatních procesů. Celkově se ovšem mediální ohlas stal „pražskou věcí“. Ostatní procesy se staly buďto stoprocentní nebo jen částečnou obětí mediálního nezájmu. Díky tomu je zřejmé, že nejpalčivější otázkou pro samotnou ČSR se stala otázka česko-německého antagonismu. S nadsázkou se dá také říci, že čím dál od Prahy, tím dál od veřejného dění bez ohledu na celistvost území ČSR.

Je velice důležitou skutečností, že u žádného ze čtrnácti soudců se neprojevila diskriminace z hlediska národnosti obžalovaných. A nejen obžalovaných. Také z hlediska „národnosti“ spolků, které byly československé, maďarské nebo německé, byla u všech vždy dodržena zákonnost.

To vše podporuje tvrzení, že se nejedná o typické politické procesy, které známe z komunistického Československa z 50. let 20. století. Žádný ze sledovaných soudních procesů nevykazuje předem vytvořené politické tlaky. Žádný z procesů také neměl charakter politického divadla, které by jen předstíralo spravedlivý proces. U procesů byly dodrženy všechny základní prvky tradičního soudního procesu, který je zcela obvyklý v demokratickém právním státě. Jediný proces, který měl bezprostřední vliv na politiku, byl proces s Volkssportem. Jeho vliv byl ale pouze a jen v tom, že se stal zdrojem pro zákonodárny proces nového zákona o rozpouštění politických stran. Nelze tak tyto procesy považovat za procesy politické, ale pouze jen za soudní. Je možné k nim přidat jen přívlastek „s politickým nádechem“.

Z výše uvedeného je také zřejmé, že podobné procesy, které se konaly na základě ZOR, se nedotýkaly jen komunistické strany nebo jejích přidružených organizací. Mimo ně se před soudem ocitli také představitelé fašistických, nacistických nebo radikálních maďarských spolků. Padá tedy teze Aleny Hájkové o tom, že ZOR byl vytvořen zejména proti komunistům. Paradoxem bylo, že ani komunistický deník *Dělnická rovnost* si jiných procesů mimo Volkssportu a Jungsturmu nevšímal. Naopak docházelo k rovnému principu. Nejenže procesy se konaly proti různorodým organizacím, ale také se v rámci těchto procesů, jak už bylo několikrát napsáno, striktně dodržovala zákonnost.

Má výzkum takovýchto procesů další budoucnost? Dle mého názoru ano. Tato oblast je ještě nejen z období první republiky ne zcela probádána. Jak jde vidět z práce, většina procesů neměla valného mediálního ohlasu. Avšak právě tato skutečnost dodává těmto procesům tajemný ráz. Popisy jejich průběhů chybí. Často se tak dá díky tomu sklouznout k argumentaci, že v období ČSR se objevovaly politické procesy, neboť zde přece byl také aplikován ZOR, jenž byl předchůdcem onoho nového zákona na ochranu lidově demokratické republiky. Prvorepublikové procesy se ale v mnoha ohledech vůči těm z 50. let liší, a to nejen svými průběhy, ale také svým vlivem, neboť jak je i v této práci ukázáno, rozhodně se z hlediska politického vlivu s politickými procesy z 50. let 20. století nemohou rovnat. Je právě na budoucím výzkumu, aby více zmapoval podobné procesy nejen z doby první republiky, a získané poznatky z těchto procesů poté komparoval právě s politickými procesy z 50. let. Stále je tak nutné zmapovat pomocí výše zmíněných kritérií také například procesy s Vojtěchem Tukou, Andrejem Hlinkou nebo Jiřím Perglerem a další. V užším smyslu by se mohl výzkum rozšířit také na osobnostní profily soudců, kteří v procesech vystupovali. I přes tuto skutečnost ale práce nabízí dalším badatelům data a určité komparativní vývody, které mohou být v rozsáhlejších výzkumech užitečně využity. Zpracování dalších procesů by tak mělo být dalším možným směrem k bádání. Zejména je zde nutné ještě upozornit na ty procesy, které se staly bezprostředně po roce 1945 do doby přijetí zákona na ochranu lidově demokratické republiky, kdy byl zákon a celá tehdejší politika ohýbána, jak se dalo. Konečně je také důležité, zabývat se novým definováním „politických procesů“ jako historiografického pojmu. To už je ale otázkou širšího konceptu, který již neodpovídá rozsahu a možnosti magisterské práce. Závěrem tak lze jednoznačně říct, že právní historiografie, která je často považována za jakousi „mrtvou“ větev, by se mohla právě na podobných procesech dostat zpátky na své důležité místo v dějepisectví.

12. Prameny, literatura, seznam zkratek a příloh

Archivní prameny

Národní archiv Praha, fond Nejvyšší soud Brno.

Národní archiv Praha, fond MZV – Výstřižkový archiv.

Moravský zemský archiv Brno, fond Krajský soud (trestní).

Archiv Kanceláře prezidenta republiky Praha, fond Kancelář prezidenta republiky.

Štátní okresný archiv Bratislava, fond Krajský soud.

Tištěné prameny

Černý, Jan: *Zákon na ochranu republiky*. Druhé přepracované vydání. Praha 1938.

Hájková, Alena: *Boj KSČ proti přijetí zákona na ochranu republiky v roce 1923*. In: *Československý časopis historický*, 59, č. 3. Praha 1961, s. 325–345.

Kallab, Jaroslav: *Trestní právo hmotné*. Praha 1935.

Wierer, Rudolf: *Úklady o republiku*. List československých právníků Všechno IX, 1928, s. 165–175.

Prameny v elektronické podobě

Stenoprotokoly schůzí Národního shromáždění RČS z let 1920–1925. Národní shromáždění RČS 1920–1935. Dostupné na:

<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194001.htm>. (Stahováno únor 2015).

Stenoprotokoly schůzí Národního shromáždění RČS z let 1929–1935. Národní shromáždění RČS 1920–1935. Dostupné na:

<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/214schuz/s214001.htm> (Stahováno únor 2015).

Zákon č. 121/1920 Sb., ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, v původním znění. Dostupné na: Automatizovaný systém právnických informací – Wolters Kluwer. (Stahováno únor 2015).

Dobová periodika

Bohemia, 98–108, 1925–1935.

Dělnická rovnost, 1–7, 1929–1935.

Lidové noviny, 33–43, 1925–1935.

Přítomnost, 3–13, 1925–1935.

Slovenský deník, 8–18, 1925–1935.

Literatura

Bartoš, Josef: *Noviny jako historický pramen*. In: Marek, Pavel (sest.): Tisk a politické strany. Olomouc 2001.

Breitfelder, Miroslav: *Volkssport a jeho proces*. In: Dějepis XXIII. Sborník katedry historie: napsán a sestaven k šedesátým narozeninám katedry 1948–2008. Plzeň 2008.

Broklová, Eva: *Československá demokracie: politický systém ČSR 1918–1938*. Praha 1992.

Burian, Michal: *Sudetoněmecké nacionalistické tělovýchovné organizace a československý stát v letech 1918–1938*. Praha 2012.

Čaplovič, Miloslav: *Branné organizácie v Československu 1918–1939 so zretelom na Slovensko*. Bratislava 2001.

Dejmek, Jindřich: *Zrod nové Evropy: Versailles, St-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*. Praha 2011.

Dósa, Rudolfné: *A move. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet 1918–1944*. Budapest 1972.

Horáková, Monika: *Odras totalitní skutečnosti v československém zákonodárství 30. let 20. století*. Disertační práce. Brno 2013.

Hroch, Miroslav a kolektiv: *Úvod do studia dějepisů*. Praha 1985.

Jadrníček, Karl: *Die Tschechoslovakische Strafgesetzgebung in den Ländern Böhmen und Mähren-Schlessien*. Wien 1931.

Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008.

Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Díl první a druhý. Praha 2002.

Klepetář, Harry: *Seit 1918 (Eine Geschichte der Tschechoslowakischen republik)*. Ostrava 1937.

Klimek, Antonín: *Velké dějiny země koruny české XIV*. Praha 2002.

Kolektiv autorů: *Dějiny československého státu a práva (1918–1945)*. Brno 2003.

Kopečný, Jan: *K problematice ochrany republiky a ústavních činitelů na základě zákona na ochranu republiky a judikatury v první ČSR*. Rigorózní práce. Brno 2014.

Kubíček, Jaromír a kol.: *Noviny české republiky 1919–1938*. Česká retrospektivní bibliografie. Praha 2010.

- Lukeš, Michal: *Organizace Levente. O některých aspektech obcházení vojenských článků Trianonské mírové smlouvy ze strany Maďarska*. Historie a vojenství. Časopis Vojenského historického ústavu, 56. č. 1. Praha 2007, s. 29–34.
- Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Praha 2000.
- Pejčoch, Ivo: *Armády českých politiků. České polovojenské jednotky 1918–1945*. Cheb 2009.
- Pernes, Jiří a Foitzik, Jan: *Politické procesy v Československu po roce 1945 a "Případ Slánský"*. In: Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference pořádané ve dnech 14. –16. dubna 2003 v Praze. Brno 2005.
- Říchová, Blanka: *Komparativní metoda v politologii*. In: Dvořáková, Vladimíra (ed.). *Komparace politických systémů*. Praha, s. 7–37.
- Spoustová, Petra: *Právo na spravedlivý proces*. Diplomová práce. Brno 2008.
- Suchomel, Vítězslav: *Proces Volkssport*. Bakalářská práce. Brno 2013.
- Vykoupil, Libor: *Český fašismus na Moravě*. Brno 2012.
- Vykoupil, Libor: *Jiří Stříbrný: portrét politika*. Brno 2003.
- Zinner, Tibor: *Az ébredők fénykora*. Budapest 1989.

Seznam zkratk

AKPR	Archiv kanceláře prezidenta republiky v Praze
ČSR	Československá republika
DNSAP	Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei
DNP	Deutsche Nationalpartei
FDTJ	Federální dělnická tělocvičná jednota
HSLŠ	Hlinkova ľudová slovenská strana
JS	Spolek Jungsturm
MZA	Moravský zemský archiv v Brně
NA	Národní archiv v Praze
NOF	Národní obec fašistická
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
SA	Sturmabteilung
VS	Spolek Volkssport

Seznam příloh

1) *První strana rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925*

(Srov. Národní archiv Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2906, Spis Zm III 322/26 – Tk III 2130/24, Rozsudek Krajského trestního soudu ze dne 13. května, s. 1.)

2) *První strana rozsudku Krajského trestního soudu v Bratislavě ze dne 9. ledna 1926*

(Národní archiv Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2908, Spis Zm III 619/26 – Tk IX 145/25, Rozsudek Krajského trestního soudu v Bratislavě ze dne 9. ledna 1926. s. 1.)

3) *První strana rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 17. ledna 1928*

(Národní archiv Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2816, Spis Zm II 458/28, Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 17. ledna 1928, s. 1.)

4) *První strana rozsudku Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932*

(Moravský zemský archiv v Brně, fond Krajský soud (trestní), k. 1729, Spis Tk I 355/32, Rozsudek Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932, s. 1.)

5) *První strana rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 1934*

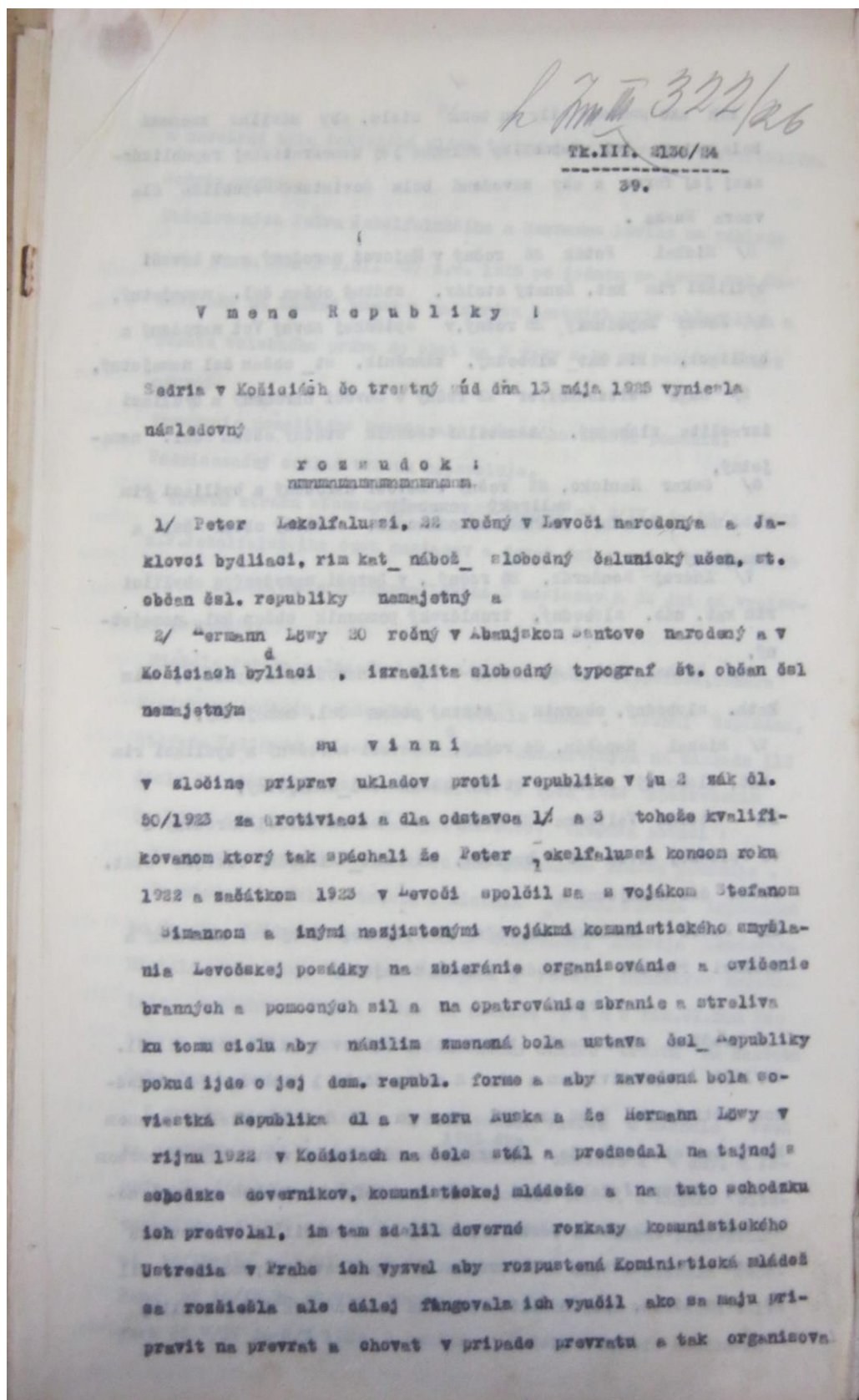
(Národní archiv Praha, fond Nejvyšší soud Brno, kart. 2695, Spis Zm I 1054/34, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 1934, s. 1.)

6) *Titulní strana Slovenského deníku ze dne 25. září 1932*

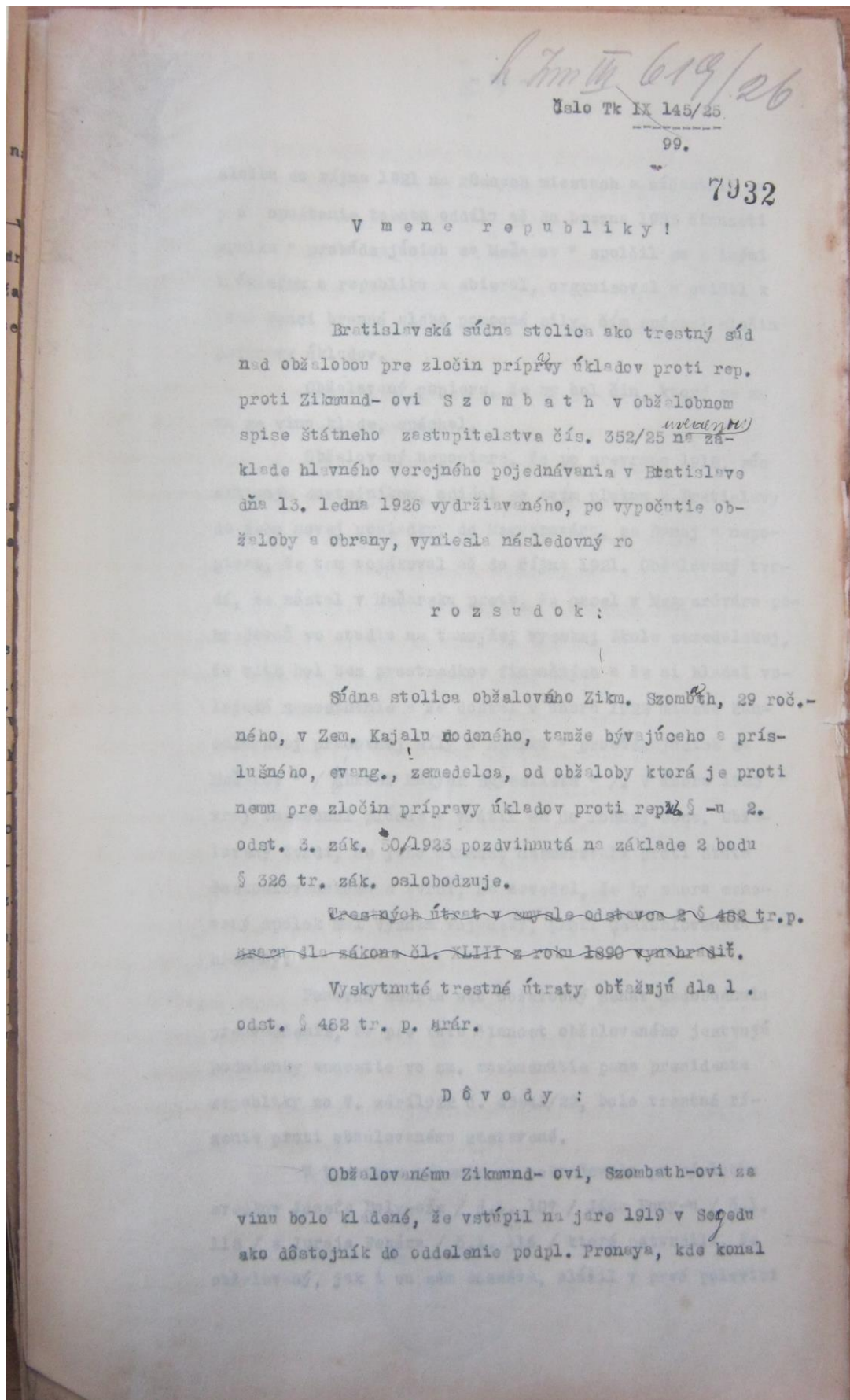
(Rozsudok nad českoslov. hakenkrajclermi. Slovenský deník 15, 1932, 25.9. s. 1.)

13. Přílohy

1) První strana rozsudku Krajského trestního soudu v Košicích ze dne 13. května 1925

2) První strana rozsudku Krajského trestního soudu v Bratislavě ze dne 9. ledna 1926

3) První strana rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 17. ledna 1928

Zm II 458/28

Uveřejněno
č. sb. 3325.

Č. j. Zm. II 458/28

4

Rozsudek tento vyhotoví se v obvyklém počtu opisů, z nichž 9 dodán budiž generální prokuratuře a 4 připojeny k vyřízení. Zemskému trestnímu soudu v Brně

Došlo 21. 6. 1928
opis 23 / Konšpárková
por. 4 / Kvalitní / Mergan
vyřazeno 1026-10X

Viz Kan. jedno vyhotovení panu r.n.s. Dru. Nussbaumovi a jedno referentovi.

J m é n e m r e p u b l i k y !

Nejvyšší soud uznal jako soud zrušovaci dnes, dne 17. ledna 1928, po veřejném líčení o zmatečné stížnosti státního zástupce

do rozsudku zemského trestního soudu v Brně ze dne 31. října 1927, č. j. V. III 1041/27, jímž obžalovaný Karel Demeš byl zprovozen z obžaloby pro globální čl. 2. odst. I. zák. č. 19. října 1923 o st. z. a nař. Karla Prašera.

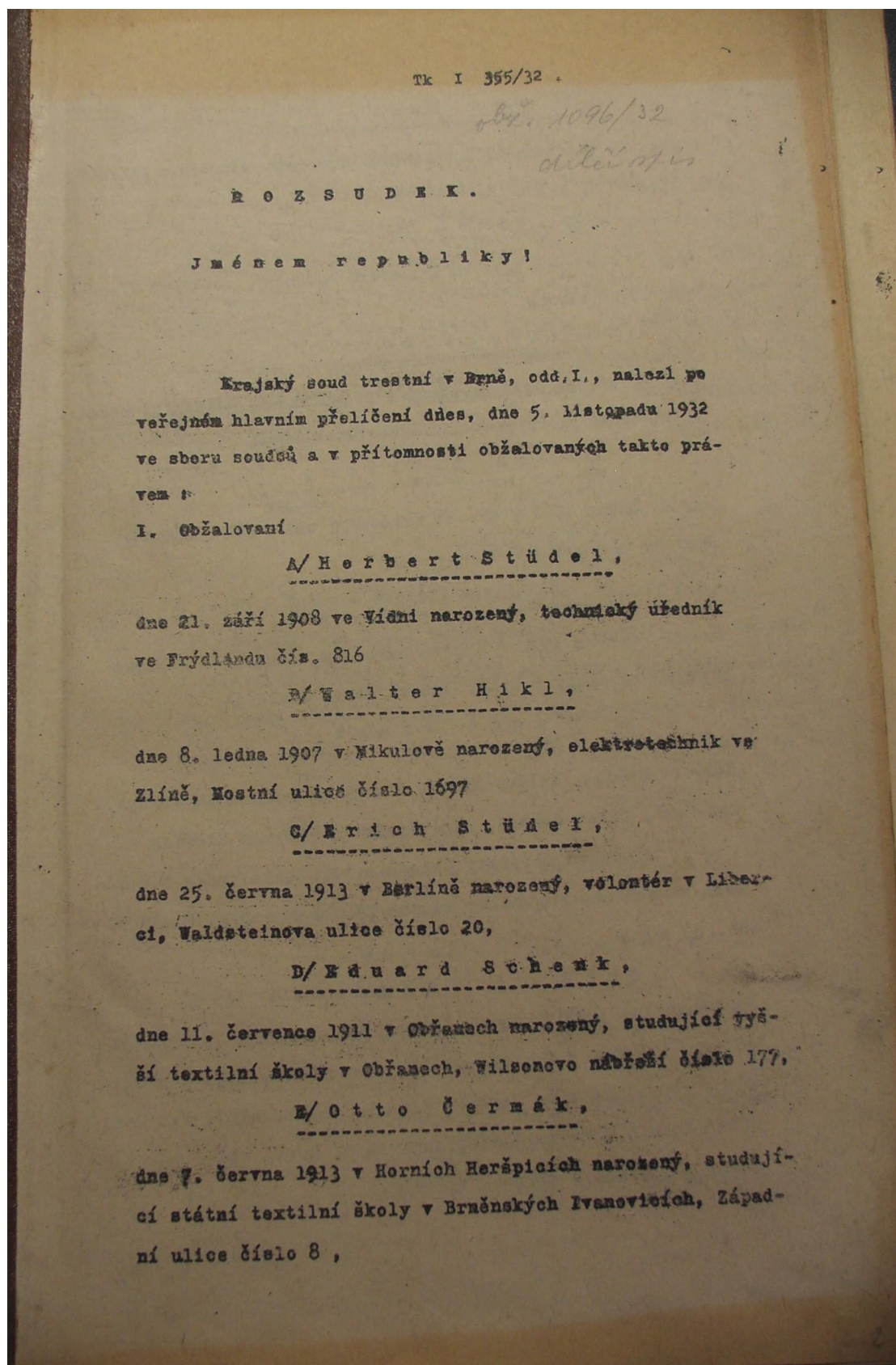
Vyhovujíc zmatečné stížnosti státního zástupce zrušuje se napadený rozsudek jako zmatečný a věc vrací se soudu nalézacímu ku opětovnému projednání a rozhodnutí.

D ů v o d y:

Napadený rozsudek vyslovuje, že spolčení se v organizaci "Levente" přesněji skutečnost, obžalovaným doznaná, že byv poučen o cílech této organizace a podepsav slib, zavazující ho ku spolupráci v ní, stal se jejím členem, zakládá skutkovou podstatu zločinu dle §u 2 odst. I. zák. č. 50/23. Výrokem tím, jehož se vývody zmatečné stížnosti veřejného žalobce právem nedotýkají, netřeba se zabývat, poněvadž ho ani odpověď obžalovaného na zmatečnou stížnost nebere v odpor, a to tím méně, že stálou praxí Nejvyššího soudu bylo již rozhodnuto, že organizace "Levente" má účel a konečný cíl, pro něž členství v ní jest spolčením k úkladům o republiku ve smyslu prvního odstavce §u 2. zák. č. 50/23.

18 V úvahách o subjektivní stránce tohoto činu odmítá napadený rozsudek

4) První strana rozsudku Krajského trestního soudu v Brně ze dne 5. listopadu 1932

5) První strana rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 1934

1054/34

18/12.

Č. j. **Zm** I 1054/34

5

Uvažejněno
5763.

Rozsudek tento vyhotoví se v obvyklém
počtu opisů, z nichž **1** dodán
budíž generální prokuratuře a **5** při-
pojeny k vyřízení.

Krajskému soudu v **PLZNI.**

Došlo **29. XII. 1934**
Opsáno
Porovnáno
Vypraveno

Velmi pilně!

Jménem republiky!

Nejvyšší soud uznal jako soud zrušovací dnes, dne **18. prosince** 1934,
po veřejném líčení o zmateční stížnosti **státního zastupitelství**

do rozsudku **krajského** soudu v **Plzni**
ze dne **20. dubna** 1934, č. j. **Tk VI 409/33**, jímž

127

byli obžalovaní Vlastimil Brožík, Josef Janský, Václav Šimandl,
Josef Vejvoda, Jan Pavlík, Jan Hanek, Rudolf Kešner, Václav Černý,
Jan Konrád, Oldřich Klemš, František Kešner, Ferdinand Vaník,
Jan Řezábek, František Vollner, František Kopáček, Jan Utišil, a
Vojtěch Brabec zproštěni podle § 259 čís. 2 tr.ř. obžaloby pro zlo-
čin přípravy úkladů podle § 2 zákona na ochranu republiky, titíž
obžalovaní, výjmcou obžalovaného Vlastimila Brožíka, a další
obžalovaní, totiž Ladislav Hrubý, Alois Himmel, Miloslav Formá-
nek, Jindřich Mareš, Václav Štěrba, František Krainer, Josef Alt-
mann, Jindřich Švestka, Václav Vokurka, Václav Ženíšek, Jaroslav
Gregor, Otakar Salcman, Josef Bečvář, Karel Wolf, Karel Woll-
mann, Jan Růžička, Antonín Bílek, Josef Brožík, Vladimír Jane-
šek, Bedřich Kolář, Leopold Říha, Tomáš Puchta, Vladimír Roučka,
Alois Vaník, Karel Jiránek, František Světlík, Miloš Svátek, Karel
Slavík, Václav Bečvář, Josef Veselý, Alois Ploch, Václav Brašna,
Alois Lenk, Karel Vlach, Oldřich Smola, Břetislav Brabec, Karel
Čísař, Václav Soukup, Václav Jirkovský, a Stanislav Novotný obžaloby

18.

Státní tiskárna v Praze. — 2029-33.

SLOVENSKÝ DENÍK

Ročník XV. V Bratislave v nedeľu 25. septembra 1932

ZO DŇA

Zaslúžená penzia.

Profesor dr. Michal Bodický má v nedeľu 80 rokov. O jeho životnej dráhe, zásluhách, píšeme na inom mieste. Tu prinášame, čo nám oznamuje náš pražský redaktor:

Otázka penzie prof. Bodického, o ktorú sa medzi ministerstvami školstva a financií jednalo po celé dva roky, bola práve vybavená a to priaznivo. Týmto dostalo sa jubilantovi, na jehož kľúčový prípad bolo treba niekoľkokrát upozorňovať verejne i dotazmi v parlamente, po dlhom trápnom vytkávaní konečne spravodlivosti. Je to penzia zaslužená a majú z nej radosť iste všetci, ktorí mali príležitosť pozorovať národnú činnosť tohoto dnes 80ročného — aktívneho profesora na evanjelickej teológii.

Roľníci sa len „vraj sťažujú.“

Včera po dobrom uvážení vydali slovenskí poslanci a senátori republikánskej strany usnesenie, v ktorom spravdliive odsudzujú činnosť finančnej správy proti roľníctvu na Slovensku. A žiadajú nápravu.

Toto usnesenie prečítali si národní socialisti zo Slovenska (ich slovenskou viditeľnou hlavou je poslanec Igor Hrušovský). Po prečítaní usnesenia zaujali národní socialisti k nemu vo svojom časopise takéto stanovisko:

„V prijatej rezolúcii ozýva sa však tiež stranická demagógia, namierená proti štátnej finančnej správe. Vraj postup finančnej správy je voči roľníkom krajne bezohľadný, a keby to vraj potvrdilo, tak agrárni poslanci a senátori nemôžu byť zodpovední za prípadné nepokoje a že slovenský roľník bude vrhnutý do náručia rozvrátnikov.“

Žiadne „vraj“, ale bez vraj je situácia naozaj vážna a voči roľníctvu sa naozaj až

Rozsudok nad českoslov. hakenkrajclermi.

Všetkých 7 obžalovaných súd uznal za vinných z úkladov proti republike. — Traja obžalovaní boli odsúdení každý na 3 roky, jeden na 2 roky, ostatní na 12, 15 a 18 mesiacov do štátneho väzenia.

Z Brna 24. sept. Senát krajského trestného súdu v Brne vyniesol dnes predpoludním rozsudok v procese s vedúcimi činiteľmi nemeckých národne socialistických organizácií Volkssportu a Studentenbundu, pokiaľ boli obžalovaní pre zločiny podľa zákona na ochranu republiky. Súdna sieň bola od ranných hodín husto obsadená a pred budovou sa tlesnilo tiež početné obecenstvo. Medzi poslucháčmi boli početní nemeckí poslanci a senátori, ako aj rektor nemeckej univerzity pražskej San Nicolò.

O 9. hod. boli privedení do súdnej siene obžalovaní a o 9.15 hod. vkročil do siene trestný súd. Predseda senátu vrchn. r. zem. súdu Kerschl prečítal rozsudok, podľa ktorého bolo všetkých 7 obžalovaných uznané vinnými, a to 31ročný asistent nemeckej techniky v Prahe inž. R. Haider, 28ročný učiteľ Pavel Illing, 22ročný študent Ad. Metzner, 32ročný učiteľ Peter Donnhäuser, 25ročný študent nemeckej univerzity v Prahe Alex. Petermichel, 24ročný študent B. Paliege a 20ročný študent A. Schwab.

Všetci boli uznaní vinnými podľa obžaloby, že v rokoch 1930—1932 v Prahe, v Ústí n. L. a iných mestách v Čechách

sa spločili k úkladom proti republike. Obžalovaný Haider, Illing a Metzner sú uznaní ďalej vinnými, že vošli v priamy alebo nepriamy styk s cudzími činiteľmi. Všetci boli ďalej uznaní vinnými, že zbierali branné sily, cvičili a organizovali.

Tým spáchali zločin podľa § 2. zákona na ochranu republiky. Odsudzujú sa preto všetci k trestom štátneho väzenia a podľa § 29. zákona na ochranu republiky k trestom peňažitým, v prípade nedobytosti k ďalším trestom väzenia.

Obžalovaný Haider, Illing a Metzner sa odsudzujú na 3 roky štátneho väzenia a 3000 Kč, prípadne ďalších 30 dní do štátneho väzenia, Donnhäuser na 2 roky do št. väzenia a peňažitý trest 2000 Kč, prípadne 20 ďalších dní, Petermichel na 18 mesiacov a 1500 Kč, prípadne ďalších 15 dní, Paliege na 15 mesiacov a 1200 Kč, prípadne ďalších 12 dní, Schwab na 1 rok a 1000 Kč, prípadne ďalších 10 dní do štátneho väzenia.

Do trestu sa započítava zaistovacia i vyšetrovacia väzba. Odsúdení strácajú čestné občianske práva a musia hradiť výdavky procesu podľa zákona.

Národná banka snižuje úrokomer o pol proc.

Stetenný
vrt

O tej a soli

Sme n
tom štátn
tak málo
neprijem
môže zbav
zdeného v
V júli po
me napis
bude ešte
veci na ja
ešte štátn
nováha bu
na uspo
že vládny
vzniknúť
jeho bod
viak, čo a
poču, su
dohody, a
hapatie z
pisaku do
Republi